

magazin istoric

Apare din aprilie 1967

SEPTEMBRIE 2025

magazin istoric

Anul LIX – serie nouă – nr. 9 (702)
septembrie 2025

www.magazinistoric.ro

e-mail: mistoric@gmail.com; mistoric1967@yahoo.com

Revista figurează în baza de date EBSCO, din S.U.A.

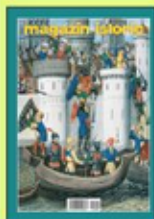
1 Miniatura înfățișează sinuciderea lui Meleagru și Althea, autorul fiind necunoscut; se păstrează la Getty Center. Una dintre numeroasele versiuni ale legendei spune că fiul Altheei, Meleagru, a ucis un bour care făcea prăpăd în regatul Calidon. Frații mamei i-au cerut pielea animalului, dar Meleagru i-a dat-o iubitei lui. Cum unchiul au protestat, i-a ucis. Apoi, cuprins de remușcări, s-a sinucis, gest la care a recurs și mama sa, când a aflat

2 Portret al regelui Ungariei Matei (Mathias) Corvinul, fiul lui Iancu de Hunedoara, realizat de pictorul italian Andrea Mantegna (1431 – 1506)

3 „Apărarea Cadizului împotriva englezilor”, pictură ce comemorează victoria spaniolă din 1625, realizată de Francisco de Zurbaran în 1634, aflată astăzi la Muzeul Prado, Madrid. În prim plan se află comandanții spanioli, în frunte cu guvernatorul orașului, așezat. În fundal, sunt ilustrate concomitent mai multe scene din timpul expediției, precum atacul asupra fortăreței Puntal și retragerea haotică a englezilor

4 Detaliu dintr-o miniatură de David Aubert (1449 – 1479), ce înfățișează cucerirea Constantinopolului de cruciații porniți să lupte cu infidelii, dar care au sfârșit cucerind capitala Bizanțului

Revistă editată de
**FUNDAȚIA CULTURALĂ
MAGAZIN ISTORIC**

**Președinte fondator
CRISTIAN POPIȘTEANU
(1932 – 1999)**

**Președinte de onoare
DIMITRIE G. STURDZA**

Consiliul științific:
academician
IOAN-AUREL POP,
academician
VICTOR SPINEL,

IOAN BOLOVAN
membru corespondent
al Academiei Române

**Redactor-șef
Dorin Matei**

**Consilier editorial
Florentina Dolghin**

Redactori:
Andrei Oprea,
Alexandru Pițigoi,
Theo Stănescu-Stănciu

Corectura
Georgeta Apreotesei
Machetare
Monica Șerban

Difuzare
Gheorghiță Puia Anghel

Consilieri:
Ioana Ursu,
Radu Ion Popescu,
Haralambie Voicilaș

București, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin,
camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod
050711, sector 5, Telefon: 021 312 68 77,
0755 290 606

SUMAR

septembrie

2025

4 Sarabanda
intervențiilor
la început de an școlar

5 Românii
de la Asănești
la Negru Vodă

I.-A. POP

10 În oglinda aliatului
*O mărturie germană
despre români
la Cotul Donului*

H. WELZ,
C.M. FLORIAN

14 Surpriza
din Arhive
*Document de la
Matei (Mathias) Corvinul
regăsit*

C. VLASIN

17 De ce
nu s-a mai construit
pe Olt barajul
dorit de Ceaușescu
H.P. HANN

21 Din ciclul
„tov. Stalin nu a știut“
Directiva Marii Terori
T. PĂCURARU

26 Împăratul
Magnificențius
S. IONESCU,
A.-S. IONESCU

30 Cel mai bun
prieten al omului,
fotogenic
A.-C. IRIAN

33 Recurs la istorie,
într-o lume
în metamorfozare
*Școli de gândire
în politica externă
a României*
M.E. IONESCU

38 Pe vremuri
oamenii
își trimiteau scrisori
Încurcături financiare
G. FILITTI

43 Bulevardul
politeștii,
din Câmpulung Muscel
C. MARINESCU

45 Un spion
neluat în seamă
*Colonelul sloven
Vladimir Vauhnik*
I.G. ANDREI

EXCLUSIVITATE

50 Peste
două continente
și un ocean

*Conexiunea unitarienilor
americani cu cei
din Transilvania*

E.H. LATHAM, Jr.

CHIPURI UITATE

54 Ce datorează
moda pariziană
unui englez

Charles Frederick Worth

**T. STĂNESCU-
STANCIU**

AVANPREMIERĂ
EDITORIALĂ

59 7 octombrie 2023;
relatarea unui martor

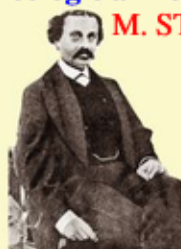
A. TIBON

65 O istorie pe lună

INSTITUTUL
NAȚIONAL
AL PATRIMONIULUI

66 Repertoriul
arheologic al României
M. STREINU

POVEȘTILE
BUCUREȘTIULUI

70 Șelari nr. 4,
hotelul dispărut

**R.-I. MOȚEL,
E. GAVRILĂ**

74 Umiliința
flotei engleze la Cadiz
A. OPREA

82 Când se interzicea
dreptul la mormânt
I. BOTIȘ

INVITAȚIE
LA BIBLIOTECA
ACADEMIEI

86 Noi volume
despre istoria instituției
D. STANCIU

89 De la știință
la propagandă
*Programul nuclear
al regimului comunist
din România*

G. DUMITRESCU

HOOVER
INSTITUTION

93 Corespondență
din exil

RUBRICI

63 Telex

64 Pentru biblioteca
dumneavoastră

79 În București,
acum 50 ani

92; 94; 95
Blitz... Concurs;
Rebus; Dialog

SEPTEMBRIE ÎNCEPE ȘCOALA!

Trenurile supraîncărcate, cu ciorchini de cetățeni agățați de vagoane, revarsă în gări mii de oameni de toate neamurile, de toate vârstele, cu pachetele, pachete, geamantane interminabile, asemenea scamatorilor care scot din fundul unei singure pălării obiecte, care de abia ar putea încăpea într-o casă.

În mijlocul lor copiii.

Iată-i lângă părinți, cu ochii înlăcrimați de nebuliile jocurilor care nu conțin nici în goana trenului, cu nasurile și sprâncenele mânjite de ciocolata topită de căldură, cu mânuțele asudate și negre ca doi bulgărași de unt tăvăliți în praf. Iată-i, după o lună petrecută la munte sau la mare, cu fața cătrănită de aer și de soare, cu ochii scânteind de bucuria revederii orașului și a vechilor tovarăși de joc.

Doar un singur gând încrețește pentru o clipă fruntea lor aurie: școala.

Începe școala! Școala cu grijile și necazurile ei, cu mirosul proaspăt de var, de vopsea și de bradolină [soluție pentru curățat și dezinfectat podelele – *n. red.*], cu noile „avize” prinse în ținte la intrare, în care domnul „Director” anunță felurite surprize pentru începutul anului de zbucium și de frământări nevinovate.

Părinții sunt și ei îngrijorați și, de aceea, fiecare se înarmează cu câte o duzină de recomandări, de bilețele, de cărți de vizită, pentru multiplele și nesfârșitele examene de diferențe, de tranziție, de admitere, de corijențe, de clasă.

Lumea dascălicească încearcă și ea „săptămâna patimilor”, care se multiplică și se prelungește cu stăruință drăcească, până spre sfârșitul lunii... Dacă am buzunări oamenii școlii, s-ar găsi, desigur, începând de la ministrul Instrucției și sfârșind cu cel mai modest învățător, buzunarele transformate în adevărate biblioteci de... „intervenții”, caracteristica și buclucașă literatură a începutului de an școlar.

Dansul bilețelilor. Un dans oribil și imoral intrat în obiceiurile noastre, un dans pe care copilul îl cunoaște, îl simte și apreciază, de care se folosește

la această primă luptă în viață și pe care îl cultivă, amplificat sub diferite forme, când devine adult. Așa începe povestea putregaiului din care nasc mediocritățile pretențioase care-și fac loc în viață cu coatele, care înlocuiesc vorba cu pumnul, mintea și sufletul cu pânțele, mediocritățile biruitoare prin puterea nepotismului și a „bilețelilor” miraculoase. De aceea, în timpul dansului, cad victime nu acei care se folosesc de bilețele, ci, adeseori, acei care nu le execută. O stranie mentalitate perpetuează și azi legenda „tiraniei” profesorilor care reclamă de la copil mai mult decât poate, chiar atunci când dascălul nu cere decât atât ca să îi poată da o notă de promovare...

Norocul e că „autoritatea” care judecă asemenea conflicte cunoaște dansul și puterea bilețelilor și că sfârșește întotdeauna prin a restabili autoritatea, prestigiul și conștiința profesorului adânc jignită.

(*Ilustrațiunea română*,
nr. 11, 5 septembrie 1929)

ROMÂNII ÎN SECOLUL AL XIII-LEA

Academician IOAN-AUREL POP,
Președintele Academiei Române

Secolul al XIII-lea românesc începe, din punct de vedere organic (al conținutului său), și nu strict cronologic, la 1186, odată cu fondarea statului româno-bulgar, cu dinastie românească, dinspre sud, și sfârșește în jurul anilor 1290, când are loc cel de-al doilea descălecat, adică fondarea altui stat românesc, dinspre nord (dinspre Transilvania).

La 1185 – 1186, o răsccoală a românilor și bulgarilor contra stăpânirii „Imperiului Roman” (a stăpânirii bizantine) a însemnat formarea Țaratului românilor și bulgarilor, condus de frații români Petru și Asan. La revoltă au participat și românii de la nord de Dunăre și cumanii. Acest stat, neacceptat de Bizanț, este recunoscut de Sfântul Scaun (papalitate) în 1204, când peste vlahi și bulgari domnea românul Ioniță Caloian (cel Frumos), fratele mai mic al lui Petru și al lui Asan. El, Ioniță, este numit oficial de papa Inocențiu al III-lea drept „rege al bulgarilor și românilor”, cu condiția acceptării confesiunii romane (creдинței catolice). Pentru a-l convinge, papa îi scrie lui Ioniță că a aflat despre originile sale romane, despre faptul că acest suveran român și strămoșii săi se trăgeau de la Roma. Ioniță însuși se mândrește față de papă, în scris, cu obârșia romană a sa și a poporului său și acceptă revenirea la legătura cu „Cetatea Eternă”. Acceptarea creдинței romane era un act politic, care asigura independența și recunoașterea noului stat. Pentru

Ioan Asan al II-lea, portret mural aflat la Mănăstirea Zografu, Muntele Athos

papă, el marca ruperea de ritul bizantin a unui nou popor și stat, într-un moment favorabil, când Constantinopolul fusese cucerit vremelnice de „latini” (cruciați occidentali, luptători creștini care urmăreau eliberarea de sub păgâni a Locurilor Sfinte).

După circa un secol de la aceste evenimente, din cauza unor răpiri de bunuri și drepturi și presiuni (unele chiar și confesionale), un voievod

român nemulțumit, după ce s-a revoltat contra regelui Ungariei și a rezistat o vreme sub munte, la sud de Valea Oltului transilvan, a trecut Carpații prin 1290, însoțit de câteva sute de români (și de alte etnii) și a dat un impuls procesului de unificare și de organizare politică ce se afla în plină desfășurare în Muntenia. Numele lui este, prin tradiție, Negru Vodă sau Radu Negru, dar personalitatea lui este învăluită în legendă și multe amănunte despre el nu se pot verifica prin surse istorice. Izul de legendă și consemnarea târzie în scris i-au făcut pe unii istorici să fie sceptici sau să nege cu vehemență existența „descălecatului” lui Negru

Mormântul lui Ioniță Caloian

Papa Inocențiu al III-lea

Vodă, dar acesta are mai multe paralelisme, pe de o parte, iar, pe de alta, o serie de argumente mai recente pledează în favoarea lui. Trecurile unor frunzași politici români, cu unii supuși ai lor, ca și „roirea” unor sate dinspre interiorul arcului Carpaților înspre sudul și estul munților sunt fenomene destul de obișnuite în tot Evul Mediu și în Epoca Modernă. Acest „descălecat” este numit de istorici al doilea, fiindcă primul era, în conștiința medievală a românilor (a unora dintre ei), „descălecatul” de la Traian, împăratul Romei („al Râmului”).

Între aceste două repere cronologice și faptice (circa 1200 – circa 1300), s-au petrecut o serie de întâmplări semnificative. În anii 1203 – 1204, are loc Cruciada a IV-a care a condus la căderea Constantinopolului în mâinile occidentalilor și la

formarea Imperiului Latin de Răsărit (1204 – 1261). Acum s-a conștientizat schisma și a izbucnit ura reciprocă. Papa Inocențiu al III-lea a elaborat teoria puterii pontificale (*plenitudo potestatis*) și a decretat asimilarea „schismaticilor încăpățânați” cu „ereticii”. Or pedeapsa curentă pentru eretici era darea lor „spre jaf și pradă”. Aceasta însemna confiscarea bunurilor ortodocșilor și extinderea catolicismului, precum și luarea, în viitor, de măsuri contra „păgânilor, ereticilor și schismaticilor”.

Mai întâi, *teritoriul de fondare a mănăstirii cisterciene de la Cârța* – cu o suprafață de circa 9.000 de hectare – reprezintă o entitate organizată politic și religios, „smulșă (scoasă) de la români” (*terram exemptam de Blaccis*), situată, prin hotarul ei sudic, chiar pe linia Carpaților Meridionali (numiți în surse latine Alpii Transilvaniei). Cu alte cuvinte, abia pe la finele secolului al XII-lea a putut fi scoasă această enclavă de sub autoritatea politică și religioasă a românilor. Acum, după 1204, se construiește pe acest pământ o mănăstire catolică.

Un episod similar s-a petrecut cam tot atunci în părțile de nord-vest ale României actuale, în regiunea Satu Mare. Potrivit unor mărturii papale din secolul al XIV-lea, cetatea Medieșul Aurit și teritoriul din jurul său (*districtus Megyes*) au fost cucerite, în vremuri depărtate, „înaintea Conciliului General”, de un rege al Ungariei, „din mâinile românilor schismatici” (*de manibus Vallacorum scismaticorum*). S-a stabilit că era vorba de Conciliul General Lateran IV, ținut în 1215, și că acaparea țării respective de la români s-a produs probabil în contextul urmărilor Cruciadei a IV-a (1203 – 1204).

Erau vizate și mănăstirile și bisericile ortodoxe, urmărindu-se preluarea lor și crearea treptată în cadrul lor și în locul lor de noi abații ale ordinelor apusene. De exemplu, *dintre cele 20 de mănăstiri bizantine atestate până în jurul anului 1250, pe valea bănățeană a Mureșului și în Crișana, peste jumătate au devenit catolice în secolul al XIII-lea*.

La 1204, în drum spre Târnovo, unde urma să-l încoroneze pe Ioniță, „regele” românilor și bulgarilor, cardinalul Leon se interesează de soarta românilor din Ungaria și crede că s-ar putea înființa un episcopat latin pentru ei. Pe baza observațiilor cardinalului, papa Inocențiu al III-lea îi scrie, la 16 mai 1204, episcopului latin de Oradea să viziteze mănăstirile ortodoxe „decăzute”, aflate în dioceza sa, și să creeze

Cruciații asediază Constantinopol, miniatură dintr-un manuscris venețian al scrierii lui Geoffroi de Villehardouin, participant la Cruciada a IV-a

Ruinele abației de la Cârța

acolo pentru acești „greci“ (ortodocși români) un episcopat supus direct Romei. În 1205, arhiepiscopul de Kalocsa – sub a cărui jurisdicție se găsea episcopia de Oradea – intenționa să-și subordoneze „o anumită episcopie din Țara fiilor cnezului Bela“ sau Bâlea (*quidam episcopatus in terra filiorum Bele knese*), situată probabil undeva tot în regiunea Crișana-Sătmar, la nord de Oradea, unde sunt menționate mai multe realități legate de „românii schismatici“. Papa, considerat de-acum efectiv în fruntea întregii biserici creștine, îi răspunde favorabil arhiepiscopului, cu rezerva că gestul său ar fi putut să nu fie, după cât se părea, necesar, deoarece Patriarhia din Constantinopol, sub a cărei jurisdicție s-ar fi putut afla respectiva episcopie din țara cnezială menționată, revenise sub autoritatea Romei. Ideea papei era că, dacă Patriarhia „ecu-

menică“ revenise la unitatea bisericii romane, nu mai era nevoie acum de transferuri, preluări silite sau modificări ale întinderii eparhiilor. Acesta este un exemplu al legăturii care se făcea și în Ungaria, după 1204, între Cruciada a IV-a și subordonarea față de Roma a bisericii răsăritene.

Venirea Cavalerilor Teutoni în „Țara numită Bârșă“, la 1211, la invitația regelui Andrei al II-lea (1205 – 1235), în înțelegere cu Sfântul Scaun, însoțită de o serie de privilegii, a avut drept scop central combaterea cumanilor „păgâni“, dar și a altor inamici ai Romei și ai Ungariei. Actul mai semnifică

Conciliul Lateran IV,
miniatură din cronica lui Matthew Paris,
călugăr benedictin englez

și dreptul acestor nou-veniți de a strânge dări de la populația locală, de a stăpâni târgurile libere, de a se bucura de vămile acestor târguri, de a ridica cetăți și orașe de piatră etc., „întinzând regatul“ spre răsărit, într-o zonă ce nu fusese inclusă încă sub controlul ungar; oamenii care locuiau în Țara Bârșei nu aveau obligații față de rege, rămânând „spre serviciul și în folosul pomeniților frați“, care nu aveau voie să primească în ținutul dăruit lor „oameni sau oaspeți“ strămutați din restul Transilvaniei. Călugării-cavaleri mai aveau dreptul de a fi scutiți de vămi când urmau să treacă prin țara secuilor și prin țara românilor, faptul demonstrând că era vorba despre două structuri politico-teritoriale cu statute comparabile, aflate într-o relație de dependență față de regat (regele se afla în postura de a administra anumite venituri ale lor).

Majoritatea cercetătorilor văd în această „țară a românilor“ regiunea bine structurată geografic și politic a Făgărașului. Cavalerii Teutoni, intrând în conflict cu regele Ungariei, au fost alungați din Țara Bârșei la 1225. Conflictul era, de fapt, mai profund, el dezvoltându-se între regele Ungariei și papa, care scosese Țara Bârșei de sub jurisdicția episcopiei Transilvaniei și o plasase direct sub autoritatea Romei, adică „în dreptul și stăpânirea Sfântului Petru“. Pontiful roman urmărea, așadar, împotriva

Regele Andrei al II-lea...

intereselor Ungariei, crearea unui stat cruciat în acea regiune de la curbura Carpaților. Tentativa nu a reușit, dar ea ar fi trebuit să țină piept atacurilor „păgânilor” și ostilității „schismaticilor”, în convență cu frontul de sud, controlat de Imperiul Latin de Răsărit, conducând la convertirea celor menționați.

In marele privilegiu al sașilor (Bula de aur) de la 1224, prin care Andrei al II-lea, regele Ungariei, le dăruia acestora pământul lor compact dintre Orăștie și Baraolt, cu libertățile și obligațiile aferente, sașii primeau, între altele, și dreptul de folosință a pădurilor și a apelor împreună cu românii și pecenegii; este menționată în mod expres „Pădurea românilor și pecenegilor” (*Silva Blacorum et Bissenorum*), pe care sașii o puteau de-acum folosi împreună cu vecii ei proprietari (pose-sori), românii și pecenegii. Această „pădure” era situată probabil undeva tot în

sudul Transilvaniei, în regiunile intens împădurite, din preajma cetăților de hotar Tâlmăciu și Săliște.

La 1227, eșuând în organizarea enclavei teutonice incluse în Patrimoniul Sfântului Petru, Roma înființează un nou episcopat, numit „al cumanilor” (condus de dominicanul Teodorice), în părțile extracarpătice, dar în a cărei jurisdicție intra și colțul sud-estic al Transilvaniei, adică Țara Bârsei. Noua dioceză, trecută la 1229 direct sub jurisdicție papală, nu a putut funcționa, deoarece (cum se spune într-un document emis de papa Grigore al IX-lea la Perugia, în 1234) era formată din „anumite popoare care se chemau români” (*quidam populi qui Walati vocantur*) și se socoteau creștine, dar refuzau să asculte de episcopul latin, supunându-se de fapt unor „pseudo-episcopi” sau „episcopi schismatici”, adică dintre aceia „care țineau de ritul grecilor”. Noțiunea de „popoare” (*populi*), în acest context, a fost apreciată

ca incumbând existența unor forme de organizare politică sau măcar o tendință în acest sens. De altminteri, chiar dacă s-ar ignora această semnificație a termenului respectiv, prezența episcopatelor de rit bizantin presupune și existența în „Cumania” (în sens larg, regiunea situată în exteriorul munților, de la est de Valea Oltului până spre nord de-a lungul Carpaților Orientali) a unor forme de structurare politică a acestor români „schismatici”. Regele ungar Bela al IV-lea (asociat încă tatălui său, Andrei al II-lea) este îndemnat energic de papă să-i aducă pe acești români la supunerea față de biserica romană și să le orânduiească pentru aceasta un episcop catolic (vicar) potrivit națiunii lor (*ut catholicum eis episcopum illi nationi conformem*). Cu alte cuvinte, în afara episcopului „ales” de Sfântul Scaun, „sus-numiții români” urmau „să primească” un nou episcop, prelații respectivi trebuind să aibă „venituri îndestulătoare și potrivite demnității lor”, strânse de la acești români.

Faptul că românii din „Cumania” (menționați ca *populi* la 1234) aveau o organizare social-economică și politică adecvată este confirmat în mod direct de Diploma cavalerilor ioaniți (ospitalieri) din 2 iunie 1247. Același rege ungar Bela al IV-lea (1235 – 1270) dăruia ioaniților, între altele, Țara Severinului și „Cumania”, dar nu în întregimea lor. Erau exceptate de la dănie anumite „țări” ale românilor, care rămâneau în continuare în stăpânirea acestora și în raporturi de vasalitate față de suzeranul

...și fiul său Bela al IV-lea, miniaturi din Gesta Hungarorum

ungar. Aceste formațiuni politice (voievodate) ale românilor erau „Țara Litua“ (*Terra Lytua*) sau „Țara cnezat a lui Litovoi voievodul“ (*Terra kenezatus Lytuoy woiavode*), situată în Severin, adică la vest de Olt, și „Țara lui Seneslau, voievodul românilor“ (*Terra Szeneslai, woiavode Olatorum*), aflată în „Cumania“, adică la est de Olt. Totuși, jumătate dintre veniturile strânse pe seama regelui de la românii din aceste țări urma să fie cedate ioașișilor, cu excepția veniturilor din Țara Hațegului (*Terra Harszoc*), care rămăneau toate în patrimoniul regesc. Din document reiese destul de clar – deși nu se dau detalii lămuritoare – că Țara Hațegului, aflată desigur acolo unde s-a aflat în tot Evul Mediu și unde se află și astăzi, adică în sud-vestul Voievodatului Transilvaniei, era parte integrantă a țării lui Litovoi. Cu alte cuvinte, voievodatul lui Litovoi, plasat de eminenții Diplomei din 1247 în Țara Severinului, cuprindea și o regiune din Transilvania, situată pe axa Jiului (Jiurilor). Dacă românii din „Cumania“ aveau la 1247 cel puțin o țară a lor, condusă de voievodul

Biserica ridicată de românii ortodocși din Densuș

Seneslau, este cert că ea avea o oarecare vechime, de dinainte de 1241 – 1242, când avusese loc marea invazie tătară-mongolă, după care domniseră marasmul și dezorganizarea. Astfel, există mărturie că în „Cumania“, în care funcționau în prima parte a secolului al XIII-lea episcopii bizantine ale românilor, ființau în chip firesc și „țări“ (cnezate și voievodate) ale lor.

La 1272 – 1279 se produce răzvrătirea voievodului român Litovoi al II-lea, din Oltenia, contra autorităților regatului. Confruntarea mili-

tară conduce la moartea voievodului și la luarea în captivitate a fratelui său, Bărbat. Acesta se răscumără cu o sumă importantă de bani și acceptă să domnească la sud de Carpați în calitate de voievod vasal al regelui Ungariei. Prin urmare, în Oltenia apare conturată în secolul al XIII-lea o dinastie voievodală, formată din Litovoi I, Litovoi al II-lea și Bărbat.

Nu se știe ce legături de rudenie va fi avut Negru Vodă, provenit din Transilvania, cu voievodul Basarab, fiul lui Tihomir, dar este sigur că acest Ba-

sarab (cca. 1310 – 1352) avea să devină primul conducător adevărat și recunoscut al Țării Românești unificate. În ciuda rezonanței, cum s-a susținut, cumane – în fapt pecenege – a numelui, Basarab este numit în sursele occidentale, slave și bizantine „voievod român“ și „voievod al românilor“. El a reușit, în lunga sa domnie, să atingă cel puțin trei scopuri importante: 1) a unificat, pe căi variate, toate statele începătoare de la sud de Carpați; 2) a rupt legăturile cu Ungaria, refuzând, la un moment dat, să mai accepte suzeranitatea acestui regat și afirmându-se ca stăpân al unei țări libere; 3) a obținut, printr-o mare victorie militară, recunoașterea și afirmarea internațională a țării sale, sporind vizibil prestigiul acesteia. Prin urmare, secolul al XIII-lea românesc începe și sfârșește cu fondări de state, cu așezăminte trainice și el demonstrează existența unei organizări instituționale superioare. ■

Diploma cavalerilor ioașiși menționa „țări“ ale românilor, rămase în continuare în stăpânirea acestora

LA COTUL DONULUI

HELMUT WELZ

Cea dintâi particularitate a memoriilor comandantului de batalion la Stalingrad, căpitanul Helmut Welz (Verratene Grenadiere – Grenadieri trădați –, Deutscher Militärverlag, Leipzig, fără an), este aceea că au fost publicate în fosta Republică Democrată Germană. De aici decurge automat cea de-a doua: mărturia stă sub semnul ideologiei luptei de clasă, în acest caz, al diferențierii dintre „masele largi” ale soldaților de rând și casta ofițerilor de comandă și de stat-major, pe cât de arogantă față de subordonați, pe atât de obedientă lui Hitler. Helmut Welz a căzut prizonier și s-a numărat printre puținii supraviețuitori ai bătăliei de la Stalingrad și ai prizonieratului, nu în ultimul rând în urma trecerii sale, din convingere, în tabăra până nu demult adversă și a angajamentului său politic în spiritul ideologiei sovietice. În postfață, autorul, ajuns ulterior unul dintre primarii orașului Dresda și șef peste rețeaua întreprinderilor de

În tranșee

aprovizionare a orașului, se pronunță în mod repetat împotriva militarismului german.

Considerăm că însemnările sale despre militarii români merită să fie aduse în atenția cititorului român. Sub unele aspecte sunt similare cu alte asemenea mărturii, din surse germane, și oferă o imagine veridică a stării unităților române angajate în luptele de la Cotul Donului, a nivelului lor de înzestrare și instruire, cât și a tratamentului la care erau supuși militarii de unii ofițeri. Descrierile dezolante ale imaginii soldaților români sunt făcute în contextul fazei finale a Bătăliei de la Stalingrad.

Fragmentele ce urmează sunt preluate din capitolul „Mihai Viteazu”.

Claudiu Mihai FLORIAN

Doi gentlemen cu căciulile înalte de iarnă ale românilor pe cap stau în fața mea în dimineața următoare, două căpetenii, comandanții companiilor proaspăt subordonate mie. Îi învăluie un nor de *eau de Cologne*. În ciuda mustăților, arată molateci. Pe fețe nu se distinge nicio trăsătură, dat fiind că pielea galbenă stă întinsă ferm peste niște obraji dolofani și rozalii, ce denotă starea repetată de a fi sătul. Costumația e spilcuită, jumătate sport de iarnă, jumătate ceai-de-la-ora-cinci, St. Moritz și Piccadilly într-una. Cojoace de oaie acoperă vestoane de uniformă care, după potrivirea și croiala fără cusur, denotă mâna și acul croitorilor modiști bucureșteni. În urma imaginilor pe care le-am văzut acum câteva săptămâni, atunci în marele Cot al Donului, când primele trupe române năvăleau demoralizate înapoi, sunt totuși surprins. Nu m-am așteptat la asemenea întăriri bine hrănite și îmbrăcate. Prin urmare, sunt două companii care trec acum la mine. Fiecare e compusă din 120 de oameni. De neînțeles pentru mine e însă afirmația celor doi ofițeri, cum că unitățile nu ar fi pregătite de acțiune, din motive de subnutriție și epuizare. Șefii nu arată astfel, pe soldați îi voi cerceta personal. Deocamdată prioritară e adăpostirea. Le repartizez cvartiruri în prăpastia care se întinde de la ghiveciul de flori până la casele albe. Berger va efectua instructajul. După ce mi-am anunțat vizita pentru astăzi după-amiază și am promis, în plus, că îl voi aduce pe medicul meu pentru îngrijirea bolnavilor și răniților, cea dintâi discuție cu căpeteniile este încheiată.

După masă mă pun pe drum, cu doctorul și cu Bertsch. Fiind vorba de o distanță de numai o jumătate de kilometru, mergem pe jos. După puține minute coborâm pe povârniș și ne aflăm în mijlocul românilor. Prin preajmă se strecoară soldați cu obraji supti, lipsiți de vlagă, oboșiți, bărboși și murdari. Vestoanele de campanie sunt uzate, la fel și mantalele. La fiecare pas dăm peste bandaje la mâini, picioare și

*În postul
de santinelă*

capete, doctorul face deja o figură disperată. În ciuda slăbiciunii evidente, peste tot se lucrează. Fierăstraie și topoare sunt în mișcare pentru a amenaja buncărele în așa fel, încât să poată fi locuite. Alții taie lemne de foc. Sunt necesare în cantități mari, pentru a încălzi cavernele înghețate din pământ și a dezgheța stratul de gheață de pe pereți. La apariția noastră se lasă liniștea, suntem cercetați cu curiozitate. Oamenilor li se pot într-adevăr citi gândurile. Ce vor știa aici – tocmai am sosit, și deja vine un tip din asta afurisit, ăștia ne adulmecă în orice colț –, ia mai lăsați-ne odată în pace, dacă am putea după cum am vrea, ați vedea voi ce pățiți!

Când dăm următorul colț am impresia că nu văd bine. Montată cu grijă, protejată de vânt, cu pereți de scândură la dreapta și la stânga, se află bucătăria aburindă de campanie. Și deasupra tronează, cu mânecile suflecate până peste coate, șeful întregului complex, căpitanul Popescu. Cu chipul scaldat în sudoare mestecă supă cu un ciomag. Nimic nu a mai rămas din eleganța pe care am putut-o admira azi-dimineață. A rămas doar fața lui rotofeie. Nu e de mirare așa ceva în imediata apropiere a mâncării trupei. Popescu e atât de cufundat în activitatea sa, încât ne observă abia când ne aflăm chiar la buza cazanului. Sare în zăpadă, își șterge mâinile de pantalonii săi de lucru și ne explică modul său de acțiune.

– Trebuie să pui mâna tu însuși. În vremurile astea nu poți lăsa pe nimeni altcineva lângă haleală. Un moment, vă rog, vin imediat.

Cheamă un locotenent, îi predă sceptrul său și ne invită curtenitor în propriul buncăr. Mai întâi e trimis doctorul la treabă. În buncărul alăturat va consulta întreaga companie și va constata capacitatea de utilizare a fiecărui soldat în parte. După ce a plecat, discut cu Popescu despre misiunea companiei. Dat fiind că nu am încredere în cunoștințele lor despre minele germane, vreau să-i implic în munca la tranșee, în incinta fabricii. Însă asta cel mult la nivel de pluton. Pe de o parte, există în privința asta un ordin de la divizie, din care reiese că acolo sus nu au încredere în ei. Pe de altă parte, consider că e mai bine dacă de față se află și o grupă sau două de-ale noastre, obișnuite cu locul. Iar în formațiuni mai mari de un pluton, misiunea în oraș devine riscantă. Ținta ar fi prea mare. Comandantul de companie nu știe nimic despre majoritatea oamenilor săi. Unitatea

*Semnul distinctiv al românilor:
căciula de miel*

de față a fost compusă din toate formațiunile posibile. Pușcași și artileriști stau lângă soldați care în tot stagiul lor militar nu au făcut altceva decât să coacă chifle și să ȧesale cai. Așa că pot să mă aștept la orice. Începând de mâine aprovizionarea se va efectua prin batalionul meu și curând o să fiu mai bine lămurit.

Trecem dincolo. Ne strecurăm cu greu printr-o anticameră îndesată până la refuz, în care domnește un miros insuportabil de sudoare și de putred. Doctorul mânuiește, Bertsch îi întinde bandaje, seringi, pensete. În mirosul acesta de necurătenie, amândoi au broboane de apă pe frunte. Mă dau ceva mai aproape și tocmai văd cum e desfășurat un bandaj al unei mâini. Arătătorul trebuie amputat. Ceva iod, feșe, gata, următorul! Aproape fiecare are ceva. Răni de glonț, oase rupte, răni de schije, dizenterie, hepatită, degerături și supurații formează o horă a mizeriei umane. Iar cine a fost ferit de toate astea e atât de dărâmat în condiția sa generală, că despre sănătate nu mai poate fi vorba. Siluetele stau la coadă vlăguite și încovoiate. Coastele se ȧtesc precum rilele unei scânduri de spălătorie, între gât și claviculă pielea atârână

căzută ca un sac, iar coapsele sunt de grosimea brațelor mele. Dacă nu aş avea nevoie atât de urgentă de fiecare soldat, aş renunța la acest ajutor. Mult nu le poți pretinde acestor oameni. Însă pe moment situația e de așa natură, încât fiecare săpătură de cazma, fiecare metru de sârmă ghimpată, fiecare groapă de mină scormonită reprezintă o ușurare pentru noi. De aceea doctorul își ia controlul atât de în serios. E înregistrat om cu om – gradul, numele, vârsta – și alături e menționată starea sănătății. Această temeinicie necesită timp. Socot că vor mai fi necesare câteva ore, astfel că nu mai poate fi vorba despre o vizită la cea de-a doua companie de români. Căpitanul Brăteanu va fi oblojit mâine, Popescu să meargă să-i spună. Deși sunt invitat la masa de seară, o iau din loc. Îl găsesc respingător pe șeful cel gras, cu politețea sa slinoasă, și pe urmă ar fi o ticăloșie să le înfulec o porție întreagă acestor soldați șubreziți.

Deja servim cina, Fiedler, Berger și cu mine, când în sfârșit revine doctorul. Arată vlăguit. Rezultatul pe care mi-l aduce corespunde expresiei feței sale. Din cei 120 de oameni, 90 nu sunt disponibili, jumătate dintre ei sunt pentru veșnicie inapți. Și asta se cheamă întăriri.

Încă mai stăm de vorbă, când ușa se deschide. Intră doi români. Mantale ferfeniță atârnă slobod peste piele și os. Unul are un bandaj proaspăt în jurul capului, celălalt ia în mână căciula din blană de miel, astfel încât părul negru îi cade pe fruntea palidă. Privesc în cerc, se proțălesc precum doi cântăreți ambulanți berlinezi și dau tonul unui cântec popular trist. Nesiguri și cu ultimele puteri îl strigă în odaie. Dor și rugămintele, credința și nădejde tremură în tonurile adânci și deși nu pricepem niciun cuvânt, deslușim durerea depărtărilor, dragostea de patrie, visul despre fericire. Melodia asta, chiar și cântată atât de stângaci, îmi dă un junghi. În cuvinte străine răsună aceleași simțăminte pe care le simțim și noi sau pe care ar trebui să le simțim. Oricât ar părea de ciudat, mi-e milă de sărmanii indivizi care ne aduc acest mic cor. Cu câteva ceasuri în urmă am văzut compania lor și mi-am făcut în primul rând gânduri cu privire la folosirea în luptă.

Românii mănâncă. Sunt vrednici de milă. Cine spune că nu am fi ajuns și noi într-o stare la fel de jalnică dacă ne-am fi nimerit atunci la Klečkaia? Că am fi ținut poziția plini de măreție

și astăzi? Doar niște minți de copii și indivizi aroganți. De parcă ei ar fi atotputernici și ar face față cu brio oricărei situații. Mai bine ar fi dat românilor un armament antitanc modern și nu câteva prăpădite de tunuri de 3,7 centimetri! Poate că astăzi ar fi arătat altfel. Dar așa e în toate. Noi suntem stăpânii creației, numai noi suntem soldații cei buni, noi facem totul. Ceilalți, Doamne, da, mai sunt și ei pe aici. Pentru fronturi liniștite, ca victime de nișă, ca umplutură. Pentru asta sunt buni. Și aici ne sunt la îndemână. În locul unor calibre mari se împart cinci, șase Cruci de Cavaler pentru comandanți, fotografii în presă, lungi articole însoțitoare, asta prinde cu siguranță. Trebuie să încercăm cu toate mijloacele, avem nevoie de soldați.

Sunt priviți de sus, desigur cu unele deosebiri. Românii sunt cu totul disprețuiți de statele noastre majore. Noi, ceilalți ofițeri, nu punem mare preț pe ei pentru că nu te poți bizui pe ei. În rândul soldaților noștri am constatat o anumită milă – în măsura în care după trei ani de război se mai poate vorbi despre o asemenea tendință, în orice caz, un fel de compătimire. Însă ce efect vor fi având toate astea asupra românilor? Cu siguranță că acești țărani tineri vor fi observat că în Wehrmachtul german părerea soldatului de rând nu contează. Așa că ei știu că relevantă e atitudinea statelor-majore, că aceste state-majore reprezintă punctul de vedere oficial. Iar acesta spune: soldați de mâna a doua, dar avem nevoie de ei.

Din aroganță, prostie și infatuare sunt pe rând cu toții bruscați, ceea ce face ca ura împotriva poporului nostru să crească. Ura și teama nu sunt însă temeiuri pentru o frăție de arme, așa cum e necesară aici în câmp deschis. Și ne mai mirăm că diviziile străine luptă prost. Degrabă cad expresii precum „soldați inferiori“, „suflete mărunte“, „frați macaronari“ și „gloată lașă“. Însă faptul că acești soldați habar nu au pentru ce anume se războiesc, că din cauza asta suferă spiritul de luptă și elanul de atac și că din pricina asta în mod inevitabil se instalează o anumită indiferență, la asta se gândesc cei mai puțini. Poate nu e nevoie decât ca acestor popoare să li se ofere țeluri pentru care merită jertfită viața, atunci vor fi văzuți luptând ca leii. Însă le oferim noi asemenea țeluri?

(Va urma)

ARHIVELE MEREU SURPRINZĂTOARE

CORNELIA VLASIN

Documentul descoperit în fondurile Arhivelor Naționale din Bistrița-Năsăud: recto în partea stângă și verso în dreapta

Orice arhivist speră a i se îndeplini un vis atunci când slujește o nobilă instituție așa cum este cea a Arhivelor: să descopere un document vechi, deosebit, să fie un fel de Indiana Jones în viața reală.

Zilele acestea arhiviștii de la Arhivele Naționale din Bistrița-Năsăud au trăit emoții foarte mari, atunci când, în urma unor activități de sistematizare și verificare, au descoperit un document, aparent banal, păstrat între cele din altă epocă. În urma unei minuțioase examinări, analize, transcrieri și traduceri s-a constatat că reprezintă o comoară redescoperită, fiind vorba de o „poruncă” a regelui Ungariei, Matei (Mathias) Corvinul, emisă acum mai bine de 500 de ani. Ceea ce fascinează este faptul că acesta fusese considerat pierdut, cercetătorii menționându-l ca atare în diverse surse. În *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* (volumele dedicate istoriei sașilor, editate începând cu 1892) apare ca o notă faptul că textul a fost transcris de pe o copie a acestuia din 1552, păstrată la Arhivele din Sibiu, deoarece documentul original, din fondul „Primăria orașului Bistrița”, era considerat pierdut. Evenimentul a produs ecouri, fiindcă într-o lume în care informația circulă cu viteza luminii, e fascinant să vezi cum o filă de istorie autentică, scrisă cu cerneală specială, având aplicat un sigiliu regal, revine în centrul atenției.

*Bistrița în secolul al XVIII-lea;
se pot vedea zidurile cetății*

Documentul provine din Arhiva Primăriei Bistrița, unul dintre cele șapte orașe săsești, cu o istorie și arhivă bogată. Bistrița era în secolul al XV-lea unul dintre cele mai importante burguri din Transilvania, având statut de oraș liber regal, bucurându-se de privilegii comerciale și administrative extinse. Prin „Privilegiul” din 1330 primise titlul de oraș liber, locuitorii fiind scoși de sub jurisdicția voievodală și nobiliară, judele orașenesc fiind ales de ei, din mijlocul lor, iar comitele Bistriței era numit direct de rege.

Odată cu ridicarea la rang de oraș a avut loc o dezvoltare a meșteșugurilor și comerțului, favorizate și de cele două privilegii primite ulterior, și anume cel din 1353 – prin care Bistrița obținea titlul de târg anual – și cel din 1366, prin care se obținea „libertatea sibiană”, potrivit căreia Bistrița dispunea de statutul unui oraș liber, de stemă și pecete proprii. Se întărea astfel rolul major al Bistriței, juzii și autoritățile orașului erau alese cu asentimentul acestuia, iar magistrații Sibiului urma a fi pe viitor prima instanță de apel a pricinilor judecate de Bistrița.

Prima jumătate a secolului al XV-lea a reprezentat o perioadă de stagnare provocată de anarhia feudală care s-a instalat în Transilvania după moartea regelui Sigismund de Luxemburg (1387 – 1437). Încălcarea libertăților bistrițenilor era tot mai frecventă. În anul 1452, districtul liber al Bistriței a fost desființat și transformat în comitat perpetuu. Regele Ladislau Postumul (1440 – 1457) a donat viteazului conducător de oști Iancu de Hunedoara Bistrița, la care a încorporat tot districtul săsesc și Valea Rodnei, locuită de români, numindu-l comite de Bistrița. Acesta, prin

tact, a câștigat respectul bistrițenilor, asigurând dezvoltarea economică a orașului.

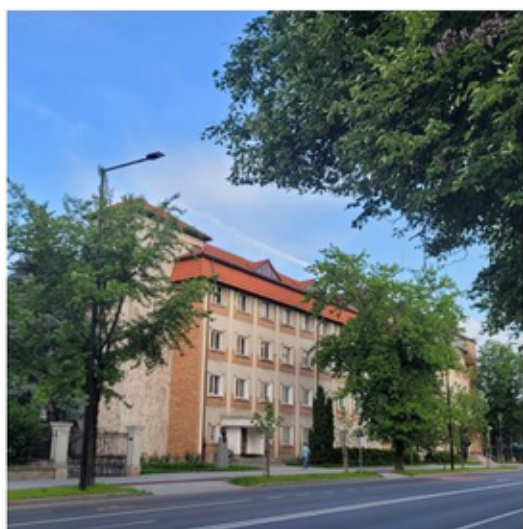
Urmașul acestuia, Mihai Szilágyi, care preia și funcția de comite al Bistriței, prin atitudinea sa față de locuitorii cetății, aduce numeroase prejudicii locuitorilor. Ei s-au ridicat împotriva lui Szilágyi, revoltă încheiată cu înfrângerea lor, prădarea și distrugerea orașului. În focul care a mistuit orașul a ars și o parte din arhivă. A urmat o perioadă de stagnare economică, de decădere, orașul revenindu-și doar în urma politicii promovate de Matei (Mathias) Corvinul.

Rege al Ungariei între 1458 – 1490, Matei (Mathias) Corvinul a fost una dintre cele mai importante figuri ale Europei Centrale din secolul al XV-lea. Sub conducerea fiului lui Iancu de Hunedoara, Ungaria a cunoscut o perioadă de consolidare și modernizare. În plan intern a menținut o relație complexă și de echilibru cu nobilimea maghiară. În acest context, a respectat, în schimbul loialității și sprijinului față de regalitate, libertățile acordate celor șapte orașe săsești: Bistrița, Sibiu, Brașov, Mediaș, Sighișoara, Orăștie, Cluj.

În timpul acestuia s-a realizat o unificare administrativă a diferitelor entități autonome săsești din

*Matei (Mathias) Corvinul,
miniatură din manuscrisul
cronicii lui Ioannes Thurocz*

Sediul Arhivelor Naționale Bistrița-Năsăud

Transilvania. În anul 1486, prin confirmarea Bulei de Aur a sașilor (1224), a fost organizată Universitatea săsească, a cărei autonomie teritorială se extindea asupra tuturor sașilor din Transilvania. În acest mod, Matei (Mathias) Corvinul permitea, încă din 1458, revenirea răsculaților bistrițeni, iertându-i pentru nesupunere, confirmând libertățile aprobate de tatăl său, recunoscându-i Bistriței statutul de oraș liber, iar din 1470 a invitat juzii și jurații orașului Bistrița să participe, alături de celelalte delegații, la sesiunile celor șapte plus două scaune.

În acest context a fost emis documentul invocat, la 21 februarie 1470, scris într-o frumoasă limbă latină de cancelarie, pe o hârtie cu filigran, validat cu un sigiliu în ceară roșie.

Acesta dispune de toate elementele diplomatice corespunzătoare unui document solemn, și anume: protocolul inițial – invocația, intitularea și salutația „Matei, prin harul lui Dumnezeu, rege al Ungariei, Boemiei și al celorlalți credincioși” (*Mathias dei gratia rex Hungariae, Bohemia et cetera fidelibus*); contextul sau textul – narația și dispoziția prin care cerea „credincioșilor noștri voievozi și vicevoievozi ai părților transilvane” (*fidelibus nostris magnificis vaivodis et vicevaivodis partium nostrarum Transsilvanarum*) să nu mai numească funcționari „împotriva libertăților lor menționate anterior” (*contra libertates eorum in medium ipsorum futuris semper temporibus constituissetis*), poruncă

valabilă și pentru „viitorii voievozi și vicevoievozi din aceleași părți transilvane” (*et hoc idem iniugimus futuris vaivodis vel vicevaivodis earundem partium Transsilvanarum firmiter observari*); protocolul final, prin dată și semne de validare, actul fiind emis la „Viena, în Catedrala Sfântului Apostol Petru, în anul Domnului 1470, al doisprezecelea an al domniei mele și al șaselea al încoronării noastre” (*Wzennae in profesto kathedrae beati Petri apostoli, anno domini millesimo quadringentesimo septuagesimo, regni nostri anno duodecimo, coronationis vero sexto*). Conținutul confirmă statutul juridic și economic al acestei comunități săsești din Transilvania, arătând preocuparea coroanei regale pentru păstrarea drepturilor și autonomiei locale și existența unei relații directe între autoritatea locală și elitele urbane locale.

In 1475, Matei (Mathias) Corvinul va încorpora târgul și Valea Rodnei orașului și districtului Bistrița cu scopul de a spori activitatea minelor de argint din acest bazin, aducătoare de mari beneficii, dar care reclamau o serie de investiții. Bogatul patriciat bistrițean era dispus să participe la finanțarea unor asemenea investiții rentabile pentru stat, dar din care obținea și el mari profituri, fiind astfel un sprijin reciproc în interesul celor două părți.

Pentru specialiști documentul este foarte important în înțelegerea relațiilor statuate la nivelul Transilvaniei și Europei Centrale din secolul al XV-lea. Pe de altă parte, oferă informații privind formula diplomatică, elemente de sigilografie, paleografie, limbaj diplomatic, semne de validare folosite în secolul al XV-lea.

Documentul nu se află într-o stare fizică prea bună. De-a lungul timpului a suferit deteriorări vizibile și din cauza unor intervenții incorecte, inclusiv folosirea unor benzi adezive moderne, care au afectat calitatea materialului original (hârtie cu filigran), la care se adaugă și un sigiliu casant, extrem de fragil și sensibil la manipulare. Urmează a fi trimis spre a fi restaurat și redat ulterior circuitului științific.

Redescoperirea documentului marchează nu doar un eveniment important, ci și o apreciere a muncii arhiviștilor, uneori necunoscută la adevărata dimensiune și importanță, care, deși discretă, poate fi utilă în a reda în mod real poveștile de demult, fiindcă trecutul nu dispăre, așteaptă doar să fie redescoperit de cei care au curajul și curiozitatea să-l cerceteze. ■

BARAJUL DE LA CORNET

HORST PETER HANN

Era la începutul anilor '80 ai secolului trecut, când în România Nicolae Ceaușescu se afla în culmea puterii sale. În același timp, oricând avea ocazia, căuta să realizeze proiecte gigantice, pentru a rămâne celebru în posteritate. Concomitent soția lui, Elena, îl sprijinea cu toate mijloacele posibile în megalomania lui. În București începuse construcția „Casei Poporului” sau „Casei Republicii”, cum i se mai spunea, în prezent Palatul Parlamentului. Odată terminată, construcția a devenit, după Pentagon, cea mai mare clădire administrativă din lume. Pentru ridicarea ei a fost demolat un cartier întreg de locuințe, situat puțin mai sus decât zona centrală a Bucureștiului, și un mare stadion, „Republicii”, fostul „A.N.E.F.”. S-a construit aici, pentru că zona aceasta a fost considerată cea mai sigură din București din punct de vedere seismic. Cu câțiva ani în urmă, avusese loc cutremurul devastator din 4 martie 1977, ora 21.22, de 7,2 grade pe scara Richter, iar cercetările geologice și seismice efectuate ulterior au ajuns la această concluzie. Cutremurul subcrustal a avut epicentrul la 100 km adâncime, în zona seismică Vrancea din curbura Carpaților Orientali.

*Oltul în dreptul
Mănăstirii Cornet
(sursa:
romaniainfomagazin.ro)*

In legătură cu acest cutremur și Ceaușescu exista o poveste foarte tipică pentru el. Când s-a produs, el era plecat într-o vizită în mai multe țări africane. În seara cutremurului, se afla în Nigeria. În București, s-a întrerupt

atunci brusc programul de televiziune, ca și cel de radiodifuziune. Acolo unde locuiam, am văzut, în primele secunde „lungi” ale cutremurului, cum se mișca ireal blocul de zece etaje de vizavi, încă luminat, dar după scurt timp

Mănăstirea Cornet la începutul secolului trecut, desen de pictorul german Albert Reich (1881 – 1942)

luminile s-au stins. Noi locuiam într-un bloc identic, la etajul 7, și pot să spun că nu erau o veselie acele momente... După un timp am ieșit în stradă cu fiicele mele în vârstă de trei și de patru ani și jumătate în spinare și am rămas o vreme acolo, stând de vorbă cu vecinii, toți la fel de înspăimântați ca și noi. La un moment dat, a revenit curentul și ne-am întors în locuință. Nimeni nu îndrăznea să folosească liftul. Televizorul era „mort”, iar la radio se transmitea în continuu muzică simfonică, până la ora 7 dimineața. Niciun fel de știri, de exemplu nici măcar că a avut loc un cutremur, ca și cum nu s-ar fi întâmplat nimic. Doar posturile străine „Vocea Americii” și „Europa Liberă” au transmis această știre, evident fără alte amănunte. Dar de ce asta? Ceaușescu dăduse ordin ca, până la înapoierea sa în România, să nu se comunice acest lucru! Mai absurd nu se poate, dar exact așa s-a întâmplat atunci.

Povestesc toate astea, pentru că există o legătură între cutremur și „barajul meu”. Poate că cititorul devine acum curios...

La sfârșitul anilor '70 și la începutul anilor '80 am cartat geologic zona Văii Oltului, mai ales jumătatea sudică a traseului ei prin Carpații Meridionali. Hărțile geologice respective la scara 1:50.000 au fost și publicate (foile „Titești” și „Călimănești”).

Într-o zi, am fost chemat de directorul Institutului, dr. Iosif Bercia, ca să-mi comunice că s-a hotărât, de „conducerea de stat și de partid”, să se construiască un mare baraj pe Valea

Oltului. Locul era fixat ceva mai în aval de Cornet, câțiva kilometri la nord de localitatea Brezoi. Acolo, lângă șosea, se află Mănăstirea Cornet, foarte veche și foarte frumoasă. Orașul Brezoi este situat aproximativ la confluența râului Lotru, orientat în general V-E, cu Oltul. La Institutul de Studii Hidrotehnice, unde se elaborau studiile necesare pentru construcția barajelor, s-a preconizat ținerea unei consfătuiri la care trebuia să particip, ca reprezentant al Institutului Geologic. Barajul trebuia construit într-un punct

unde aflorau numai roci cristaline (gnaise și paragneise), domeniu asupra căruia aveam o competență sporită. Ceea ce am spus directorului de la început a fost faptul că în punctul unde urma să fie construit barajul se află o zonă de falie importantă orientată N – S, care urmărea Valea Oltului. El mi-a sugerat să explic acest lucru cât se poate de bine, cu ajutorul hărților elaborate de mine.

In ziua prevăzută pentru consfătuire m-am prezentat la acel Institut; într-o încăpere ceva mai mare am început să discutăm despre geologia locului fixat pentru construcția barajului. Întâlnirea era condusă de profesorul Ion Băncilă, membru titular al Academiei Române. El era cel mai important geotehnician din România și era în vârstă de peste 80 de ani. A decedat în anul 2001, după ce împlinise 100 de ani! După ce am fost rugat să-mi spun părerea, mi-am scos hărțile și am început să explic. Evident că cei prezenți erau tot geologi, dar specializați în geologie inginerescă, mai exact în hidrotehnică. Institutul lor săpase în versantul stâng al zonei, unde urma să fie construit barajul, o scurtă galerie de explorare pentru a studia caracteristicile rocilor și în adâncime. Falia Oltului, orientată aproximativ N – S, încă nu era cunoscută atunci în ansamblul ei. Doar în urma cartărilor mele sistematice prezența acesteia a devenit evidentă. Am cartat și eu galeria respectivă, pentru că aveam acolo un interes special. Am presupus că ea trebuie să traverseze zona de falie. Și, întradevăr, am remarcat acolo, la un moment dat, prezența unor

Profesorul Ion Băncilă
(sursa: viatalibera.ro)

gnaise și paragneise brecifiate, adică deformate mecanic („cataclastic“), ceea ce era un indiciu clar pentru prezența unei falii. În plus, am mai observat că matricea breciilor era constituită dintr-un material sticlos de culoare închisă. Era vorba despre un „pseudotachilit“. Un „tachilit“ reprezintă o sticlă bazaltică de culoare închisă, care se formează de obicei în cazul unei răcirii foarte bruște a unei lave bazaltice, de exemplu atunci când vine în contact cu apa mării. Un „pseudotachilit“ se produce, de asemenea, dintr-o topitură, dar nu în urma unui proces magmatic, ci ca urmare a energiei de frecare produsă foarte brusc, în lungul unor plane de falie importante, unde pot fi atinse, astfel, temperaturi de 1.000° C. Topitura formată în acest mod se răcește, de asemenea, foarte repede, din cauza contrastului de temperatură față de rocile înconjurătoare. Mișcări bruște de acest gen se produc în special în cazul unor cutremure. Deci, formarea topiturii are ca origine un proces tectonic, și nu unul magmatic. Asemenea observații ne pot conduce și spre un aspect filosofic al problemei, și anume la fenomenele de convergență în geologie – procese complet diferite care pot avea ca rezultat geneza unor roci cu aspecte identice.

Pentru mine, apariția pseudotachilitelor a fost dovada clară a importanței mari pe care o avea Falia Oltului în regiune. Pentru că, în general, pe teren se întâlnesc multe falii, dar numai foarte puține conțin pseudotachilite.

La așa-zisa „consfătuire“ participau numai trei – patru persoane. Înaintea mea a vorbit cineva de la institutul respectiv, care evident că s-a axat numai pe teme geotehnice. După ce am explicat harta mea geologică în sensul celor prezentate mai sus, profesorul Băncilă a propus o pauză. Era vreme frumoasă și ne-a invitat în curtea institutului, mare și plantată cu arbori înalți și umbroși. Aici discuțiile au continuat și, destul de repede, s-a constatat o anumită tendință. Barajul propus îndiguia apa pe o lungime de 36 km, până la localitatea Tălmăciu, aflată deja în afara lanțului Carpat, în Transilvania, iar până acolo urma să fie inundate o serie de sate aflate în zone unde Valea Oltului era ceva mai largă. În afară de asta, apa barajului ar fi intrat adânc mai ales în văile afluenților de dreapta ai Oltului, care erau mai largi și în care se aflau, de asemenea, așezări locuite de oameni. Pentru mine a devenit repede limpede de ce conducerea Institutului nu agreea construcția barajului la Cornet și prefera mai curând construirea a două-trei baraje mai mici, situate ceva mai la nord. Până la urmă discuția s-a axat pe modul cum putea fi convins Ceaușescu de acest lucru. Asta era soluția care trebuia găsită! Iar pauza din curtea institutului nu a fost propusă pentru a ne recrea la umbra pomilor, ci de frica unor aparate de ascultare, care puteau să fi fost plantate în diferite spații din interiorul clădirii!

Locul ideal pentru un baraj pe Olt ar fi fost ceva mai jos de Brezoi, în aval de confluența Lotrului cu Oltul. Acolo valea se îngustează și în ambii versanți se ridică stânci înalte. Dar orașul Brezoi ar fi fost în cea mai mare parte inundat, iar aici existau și anumite obiective industriale importante. În afară de asta, apa lacului de acumulare s-ar fi întins încă mulți kilometri pe Valea Lotrului în sus, unde mai erau și câteva localități. De aceea, Ceaușescu a renunțat la ideea de a construi aici barajul. Dar, atât barajul, cât și lacul de acumulare nu puteau să fie nici mult mai mici. Din acest motiv se presupunea că el va insista asupra locului fixat la Cornet.

*Barajul de la Căineni
(sursa: greennews.ro)*

La un moment dat, am adus în discuție legătura dintre formarea pseudotachilitelor și așa-numitele „cutremure făgărășene”. Acestea s-au resimțit din când în când și în vremuri recente, dar un cutremur puternic (6,5 grade pe scara Richter) a avut loc ultima dată în anul 1916. Atunci toată zona din lungul Văii Oltului a fost puternic afectată. S-au format de exemplu și fracturi deschise pe suprafața reliefului, iar falii sau fracturi deja existente au fost reactivate, probabil și Falia Oltului. Aici este vorba despre așa-numitele cutremure crustale, care nu se produc la adâncimi așa de mari precum cele subcrustale, în cazul acesta între 2,5 și 45 de km și care, din acest motiv, spre deosebire de celelalte, au și un caracter predominant local.

Posibilitatea de a aduce un cutremur în argumentația noastră a fost ca o „mănușă” pentru ideea de a nu construi acolo un baraj. În jumătatea nordică a Oltului, falia nu mai urmărește valea, ci se deplasează în versantul ei drept. Aici era deci posibilă construcția unor baraje fără riscuri mai mari. Și se putea spera ca Ceaușescu să se lase convins de argumentația că forțele și efectele unui cutremur pot distruge barajul construit la Cornet. Asta și ținând cont de faptul că mai avea în fața ochilor urmările ultimului cutremur din București. Mai târziu mi s-a explicat că ar fi fost totuși posibilă construcția lui sigură cu ajutorul unor metode geotehnice ultra-complexe, la un preț de trei ori mai ridicat, iar durata de construcție ar fi fost

incomparabil mai mare.

După decembrie 1989, s-au construit, în decursul anilor, în zona situată la nord de Brezoi, într-adevăr, încă două baraje mai mici. Unul este situat puțin mai sus de Mănăstirea Cornet (dar nu direct pe linia de falie), iar celălalt ceva mai la nord-vest, în apropierea localității Robești, la aproximativ 1,5 km la vest de Falia Oltului. În ambele cazuri, nu au fost inundate zone locuite. Privind spre nord, în viitorul apropiat, o să fie construite în amonte de localitatea Căineni încă alte câteva baraje de acest gen.

Nici acum nu știu de ce profesorul Băncilă și oamenii din jurul lui nu au avut și ei ideea de a folosi ca argument pericolul unui cutremur. Probabil că nu știau până în acel moment nici de existența pseudotachilitelor. Sunt necesare cunoștințe mai speciale pentru a recunoaște și înțelege prezența acestor roci, acolo unde nu există decât gnaise și paragneise. Și apoi, cine știe cine a cartat pentru ei galeria respectivă? În mod sigur, nu profesorul Băncilă.

Ne-am luat rămas bun într-o înțelegere totală, iar eu m-am îndreptat în stare de bună dispoziție spre casă. Ziua următoare, la Institutul Geologic nu m-a întrebat nimeni cum a decurs consfătuirea, iar pe mine nu mă mai preocupa această problemă. Aveam alte lucruri în cap și, mai ales, trebuia să-mi termin de scris teza de doctorat.

După un timp oarecare m-am întâlnit întâmplător cu unul dintre colegii prezenți atunci la consfătuire, care mi-a povestit că a avut între timp loc o întâlnire între conducerea Institutului Geotehnic și Nicolae Ceaușescu. Cu ocazia aceasta au reușit să-l convingă să renunțe la ideea de a construi un baraj la Cornet. Și argumentul pe care l-a acceptat până în final a fost pericolul unui posibil cutremur.

Astăzi, în mod sigur nimeni nu-și mai amintește de această poveste; cât despre oamenii care trăiesc acolo, habar nu au avut cât de aproape au fost să fie strămutați, o situație dramatică, care, cu mare probabilitate, le-ar fi schimbat viitorul în sens negativ. Așa este uneori în viață – faci un bine și nimeni nu știe nimic despre acest lucru. ■

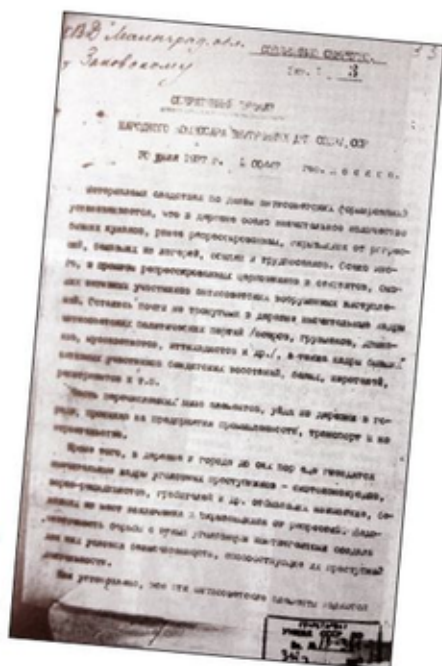

PLANIFICAREA GENOCIDULUI DIRECTIVA OPERATIVĂ 00447

TUDOR PĂCURARU

În ultima vreme, s-au intensificat tentativele de folosire a unor falsuri istorice pentru săvârșirea unor agresiuni informaționale cu țintă politică de actualitate. Un exemplu: mesajele vehiculate de rețelele de socializare, care sugerează fraudulos că responsabilitatea crimelor împotriva umanității, comise de fosta Uniune Sovietică, ar aparține statelor succesoare, iar în niciun caz conducerii de la Kremlin. Așa o fi oare?

Prima pagină a Directivei Operative

Unul dintre cazurile bine documentate de atrocități în masă, comise de Kremlin, este Directiva Operativă 00447 din 30 iulie 1937, „Privind reprimarea foștilor chiaburi, criminali și a altor elemente antisovietice“. DO 00447 a fundamentat Marea Teroare (august 1937 – noiembrie 1938) și s-a soldat cu executarea a 681.692 de cetățeni sovietici și moartea în lagăre a altor 116.000. Acestea sunt cifrele oficiale – dar unii istorici evocă 1,2 milioane de victime. A fost oare o linie politică criminală, impusă de la Kremlin, sau produsul excesului de zel al unor filiale locale ale NKVD, așa cum mai sugerează unii?

După prăbușirea Uniunii Sovietice, în anii 1990, deschi-

derea limitată a accesului istoricilor la unele fonduri de arhivă a adus clarificări importante privind mecanismul de desfășurare al Marii Terori și rolul instituțiilor sovietice în derularea acesteia.

Totul a început în 1936, când liderul de la Kremlin, Iosif Vissarionovici Stalin, l-a demis pe Ghenrih Iagoda, șeful organelor de Securitate, NKVD, considerat prea inefficient, și l-a numit în loc pe Nikolai Ivanovici Ejov, președintele Comisiei Controlului de Partid al Comitetului Central al Partidului Comunist bolșevic al Uniunii Sovietice (PCbUS).

Demiterea și executarea lui Ghenrih Iagoda a fost motivată, conform documentelor din Arhiva Istorică de Stat a Rusiei

(RGASPI, Fond 558, dosar 1.120) de repetatele avertismente adresate Biroului Politic al PCbUS de secretarii regionali de partid. Conform acestor sesizări, stabilitatea internă era amenințată de faptul că, în 1937, în Uniunea Sovietică, două milioane de cetățeni erau calificați drept „politic nesiguri“. Un sfert de milion de chiaburi fugiseră la oraș sau reușiseră să se sustragă represiunii, ascunzându-se sau înscriindu-se în cooperativele agricole de producție. În plus, persoanele reprimare în anii 1930 – 1932, în cadrul campaniilor de colectivizare și deschiaburire, își terminau pedepsele cu închisoare sau exil și reveneau în localitățile de reședință. În context, notabilitățile comuniste regionale

atrăgeau atenția asupra „creșterii bazei de insurgenți pretabili la o rebeliune”.

În iunie 1937, noul șef al NKVD, N.I. Ejov, a adus în atenția Biroului Politic cazul „Organizației rebele contrarevoluționare identificate în Siberia de Vest printr-o chiaburii deportați”. Aceștia ar fi alcătuit o amplă rețea de grupuri de partizani și sabotori, „Uniunea Generală a Combatanților Ruși”, care ar fi acționat cu sprijinul logistic al spionajului japonez și s-ar fi aflat sub comanda unor generali alb-gardiști. Documentele din arhive arată că acest caz a fost mai mult fantezie decât realitate, dar a confirmat obsesiile paranoice ale lui I.V. Stalin și i-a oferit „argumentele” necesare pentru a porni genocidul.

La 28 iunie 1937, Biroul Politic a adoptat o Rezoluție privind reprimarea așa-zisei „Uniuni Generale a Combatanților Ruși” și a cerut NKVD să verifice situația celorlalte categorii de „dușmani ai Uniunii Sovietice”. În baza acestei rezoluții, la 3 iulie Stalin a adresat o telegramă, secret de partid, tovarășului secretar al C.C., Ejov N.I., în calitate sa de președinte al Comisiei Controlului de Partid, cerându-i ca în termen de cinci zile cele 65 de conducători regionali să pregătească listele cu „inamici care trebuie împușcați” și să propună membrii tribunalelor excepționale (troicilor) care urma să-i condamne. Ulterior, trebuia să fie alcătuite listele cu „elemente dușmănoase” care vor fi trimise în lagăre și pușcării.

Maxim Gorki și Ghenrih Iagoda

Constituția U.R.S.S. definea partidul comunist drept „forță politică conducătoare” a statului unional. De aceea, documentele clasificate „secret de partid” constituiau o categorie aparte, deasupra celor clasificate „secret de stat”. Deci telegrama tovarășului Stalin din 3 iulie 1937 nu putea fi divulgată lucrătorilor NKVD, organism din subordinea Guvernului. În dubla sa calitate, de secretar al C.C. și șef al NKVD, tovarășul Ejov a trecut la elaborarea unei Directive Operative, cu caracter strict secret de stat (00), care detalia modul de executare a instrucțiunilor tovarășului Stalin. Din punctul de vedere al Biroului Politic, marele avantaj al acestui sistem era că, dacă lucrurile ieșeau prost, partidul putea nega implicarea, dând vina pe NKVD (ceea ce, precum vom vedea, a și făcut ulterior).

A părea însă o problemă: Ejov era un „tovarăș de încredere”, dar avea numai patru clase primare, fiind de profesie ajutor de croitor. Era suficient de naiv ca să execute directivele Biroului Politic fără să

realizeze riscurile pentru persoana sa, dar nu avea nivelul intelectual necesar elaborării Directivei Operative, astfel încât Stalin a ordonat să fie ajutat de prim-adjunctul său, ofițerul NKVD Mihail P. Frinovski. În cele patru săptămâni care au urmat, Ejov a avut 15 întâlniri cu Stalin, la unele dintre acestea participând Frinovski

și Viaceslav Molotov, care la acel moment era prim-ministru (președinte al Consiliului Comisarilor Poporului). Proiectul a ceea ce avea să devină Directiva Operativă 00447 a fost deci elaborat sub directă îndrumare a conducerii de partid și de stat a U.R.S.S.

La 30 iulie, textul Directivei Operative 00447 era definitivat. Asumându-și rolul constituțional de „forță politică conducătoare”, Stalin, în calitate de

Legitimăția lui Mihail Frinovski

De la stânga:
Molotov,
Stalin, Ejov

secretar general al PCbUS, a pus pe exemplarul nr. 1 al documentului rezoluția: „Tovarășului Poskrebîșev. Vă trimit alăturat Directiva Operativă 00447 și vă cer să o transmiteți membrilor Biroului Politic spre aprobare, după care va fi restituită tovarășului Ejov“. Șeful de cabinet Poskrebîșev a acționat în consecință, Biroul Politic a aprobat Directiva la 31 iulie și textul tipărit a fost trimis tuturor șefilor NKVD de la nivel de republică, ținut și regiune.

Directiva Operativă 00447 a rămas strict secretă vreme de 55 de ani. Abia la 4 iunie 1992 ordinul care a curmat viața a aproape un milion de persoane a fost publicat în ziarul *Trud*.

Spre deosebire de documentele naziste similare, Directiva Operativă 00447 este cât se poate de explicită. Ea începe cu o „Expunere de motive“. Istoricii au recunoscut de îndată stilul tovarășului Stalin: *țintele represiei sunt definite prin ceea ce sunt* (chiaburi, deservenți cultici etc.), *iar nu prin faptele lor*. „Organele de cercetare a activităților antisovietice au detectat grupuri numeroase de foști chiaburi, de persoane

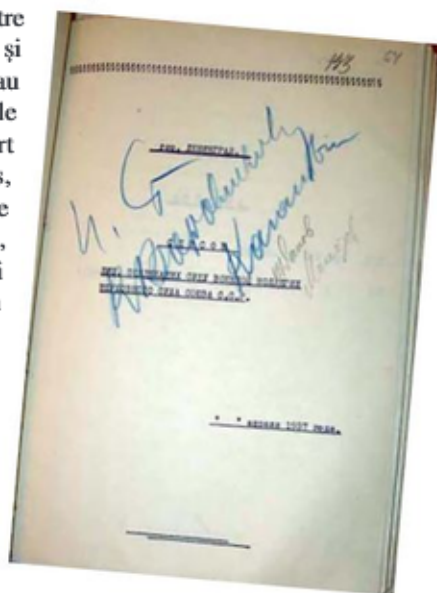
care în trecut au fost reprimare, de persoane care se ascund ca să scape de represiune, de evadați din lagăre, din colonii de muncă sau din deportare. Există și numeroase grupări de foști deservenți cultici, de persoane reprimare pentru activitate cultică și de sectanți, precum și de foști participanți la acțiuni armate contra Puterii Sovietice. La sate, aceste grupări au rămas practic nereprimare. Grupările cuprind numeroase cadre ale partidelor politice antisovietice, precum și membri ai bandelor alb-gardiste, cetățeni repatriati și alții ca ei. Unii dintre aceștia au părăsit satele și au ajuns la oraș, unde s-au infiltrat în întreprinderile industriale, de transport sau construcții. În plus, un număr semnificativ de criminali, hoți recidiviști, tâlhari și alți delincvenți au reușit să scape din locurile de detenție, să se ascundă de forțele de aplicare a legii și să se adune prin sate și orașe. Modul inadecvat în care s-a luptat cu aceste grupări criminale a favorizat activitatea lor infracțională. Sarcina

organelor de Securitate a statului este să sfărâme fără urmă de milă aceste elemente antisovietice, să protejeze poporul sovietic muncitor de intrigile lor contrarevoluționare și, în cele din urmă, să pună capăt odată pentru totdeauna activității lor subversive ticăloase împotriva temelii statului sovietic.“

PCbUS conducea Uniunea Sovietică „științific“, după principiile marxist-leniniste. Cunoșcând tainele „viitorului luminos al omenirii“, PCbUS exercita o conducere *planificată* asupra societății sovietice: așa cum producția de bunuri și servicii era planificată, și genocidul era planificat. Iar supervizarea îndeplinirii planului urma să fie realizată de tov. M.P. Frinovski, secondat de o „grupă operativă specială“, constituită la nivelul Departamentului 8 al NKVD.

Conform planificării inițiale aprobate de Biroul Politic, de la

*Lista pentru Leningrad,
semnată de Stalin, Vorosîlov,
Kaganovici, Jdanov și Molotov*

vest la est, Marea Teoroare avea să înceapă la 5, 10 și 15 august 1937. Prima etapă (împușcările) avea să dureze până la 5, 10 și respectiv 15 noiembrie același an. În această primă etapă urma să fie executate 75.950 persoane. Rudele celor executați erau arestate și condamnate la cinci ani muncă silnică, conform Directivei Operative 00486

„Privind reprimarea soțiilor celor condamnați pentru trădare de patrie și trimiterea copiilor acestora la orfeline NKVD“.

Pe măsură ce planul de execuții era îndeplinit, urma să înceapă arestările: 193.000 de persoane. Și în acest caz sentințele erau dinainte planificate: între opt și zece ani de pușcărie. Această procedură etapizată a fost adoptată din motive practice: pe măsură ce zeci de mii de oameni erau împușcați, se eliberau locuri de detenție pentru noii arestați.

Planul la asasinat era defalcat pe criterii teritoriale: cele 64 de republici, teritorii și regiuni au primit fiecare cifre de plan pentru împușcări. Moscova, Leningrad și Siberia de Vest – câte 4.000. Sistemul lagărelor controlat de NKVD a primit propria listă, a 65-a: 10.000 de condamnări la moarte, pentru a elibera locuri de detenție. Planul de represiune trebuia executat întocmai. Dacă „se resimte nevoia ridicării acestor limite“, propunerile trebuia trimise spre aprobare tovarășului Ejov personal (DO 00447, cap. II, art. 3). Documentele arată că, în unele

Comemorarea victimelor de la Bîkivnia...

cazuri, chiar Stalin le aproba: în anii 1937 – 1938 liderul sovietic a aprobat 357 de liste, cuprinzând circa 40.000 de sentințe de condamnare la moarte.

Pentru realizarea planului de reprimare, la nivelul fiecăreia dintre cele 64 de republici, teritorii și regiuni se constituiau mai multe grupe operative din lucrători NKVD, iar fiecărui grup operativ i se repartiza câte un sector operațional. Aceste grupe operative executau arestările, anchetele și îndeplineau sentințele (DO 00447, cap. III, art. 3).

Precum am văzut, arestările se făceau pe bază de liste aprobate la Centru; acestea țineau loc de mandat de arestare. Într-o primă etapă, Grupa operativă specială condusă de tov. Frinovski a centralizat liste cuprinzând 85.511 persoane propuse spre împușcare și 181.562 persoane propuse spre deportare pe termen de opt – zece ani. Ulterior, „s-a resimțit nevoia ridicării acestor limite“, iar tovarășul Ejov personal a aprobat liste de execuție cuprinzând 681.692 de cetățeni sovietici, din cele nouă categorii de „dușmani ai poporului muncitori“ precizate

de capitolul I al DO 00447. Iar populația lagărelor de muncă a crescut de la 1,2 milioane la 1,9 milioane de deținuți în numai câteva luni. *Planul a fost depășit cu 800%!*

După arestare, „Ancheta trebuie derulată rapid și printr-o procedură simplificată. Ancheta trebuie să pună în evidență toate legăturile criminale ale celor arestați“

(DO 00447, cap. IV, art.1). În practică se utiliza pe scară largă tortura, nu pentru a obține mărturisirea (care, conform „dreptului“ sovietic, era dovadă suficientă), ci pentru a incrimina alte persoane.

„După încheierea anchetei, cazul va fi prezentat troicii spre examinare“ (DO 00447, cap. IV, art.2). Ordinul a aprobat personalul a 64 troici la nivel republican, de ținut și regional: cuprindeau câte un ofițer NKVD, un procuror și un activist de partid. Acuzatul nu era adus în fața troicii și nu avea posibilitatea să se apere. Materialele pentru luarea deciziilor de troică erau pregătite de angajații NKVD: „raportorul“, care propunea sentința, și „secretarul“ troicii, care alcătui „protocolul ședințelor troicii, consemnând sentința pentru fiecare condamnat“ (DO 00447, cap. V, art.3). „Protocol“ e mult spus: la 9 octombrie 1937, troica din Leningrad a condamnat la moarte, într-o singură zi, 658 de persoane. În aceste condiții, „protocolul“ se limita la consemnarea numelui, adresei și profesiei inculpatului și la motivul condamnării,

de obicei art. 58 al Codului Penal al U.R.S.S.: „a comis acte contrarevoluționare“. Apoi sentința: „pedeapsa de gradul 1“ (împușcarea). Capitolul VII, art. 2 al DO 00447 prevedea că aceste protocoale „vor fi trimise imediat șefului Departamentului 8 din cadrul NKVD“.

Capitolul VI, art. 2 al DO 00447 detaliază modul de executare a sentințelor de categoria 1, „cu menținerea secretului total asupra locului și momentului aplicării sentinței“. Până în prezent au fost identificate 149 de locuri de execuție și 411 gropi comune. Numai la Poligonul Butovo, de lângă Moscova, au fost executați 20.765. Execuția secretă însemna lichidarea fizică, fără certificat de deces, fără înștiințarea familiei. „Documentele consemnând executarea sentinței vor fi păstrate în plic separat față de protocolul ședințelor troicilor“ – pentru a îngreuna aflarea sortii condamnaților. Și documentele privind execuțiile erau centralizate: „Pentru cei condamnați la pedeapsa de categoria 1 se trimite la Departamentul 8 protocolul, fișa de inventar și materialul din anchetă“ (cap. IV, art. 3).

Periodic – în zilele de 1, 5, 10, 15, 20 și 25 ale lunii – fiecare dintre cele 64 de troici urma să raporteze telegrafic prim-adjunctului NKVD, tov. Frinovski, stadiul de îndeplinire a planului la execuții și deportări. Orice evenimente deosebite – descoperirea de noi grupări rebele, evadări etc. – urma să fie raportate imediat, telegrafic (cap. VII, art. 4).

Represiunea ordonată prin DO 00447 era prevăzută să dureze patru luni. În realitate, a durat un an și patru luni. La 15

... și o ceremonie similară pentru cele din U.R.S.S., la Moscova, în 1990

noiembrie 1938 a avut loc, în biroul lui Stalin de la Kremlin, o analiză a activității troicilor și a altor instanțe speciale pentru anul 1937 și prima jumătate a anului 1938. Stalin s-a declarat satisfăcut de mormanul de cadavre. Activitatea troicilor urma să înceteze de a doua zi, 16 noiembrie 1938. *Era vremea ștergerii urmelor.*

Pentru a acredita diversivitatea că nu Stalin a ordonat represiunea, la 25 noiembrie, Ejov a fost eliberat din funcție și arestat. Ar fi acționat „samarvolnic“ (din proprie inițiativă) în ce privește represiunea. La 4 februarie 1940 a fost executat, împreună cu adjunctul său, Frinovski: morții nu dezvăluie secretul de partid, adică implicarea Biroului Politic.

Iar ștergerea urmelor a continuat, ierarhic. Lavrenti Beria, care a fost numit în locul lui Ejov, a efectuat o „epurare“ în NKVD și a forțat peste 7.000 de angajați (aproximativ 22% din numărul total) să demisioneze. De la sfârșitul

anului 1938 până la sfârșitul anului 1939, la ordinul său, au fost arestați 1.364 de angajați ai NKVD, iar aproape întreaga conducere de la nivelul republicilor și regiunilor a fost înlocuită. Mulți dintre membrii troicilor au fost supuși măsurilor represive: 47 de reprezentanți ai NKVD-ului, 67 de activiști de partid și doi procurori au fost condamnați la moarte.

Inițial, versiunea oficială – „Stalin nu a știut“ – a fost crezută de populația sovietică. Dar în anii 1950 – 1960 mitul a început să se destrame. Din 1956, Comisia Centrală de Control a C.C. al PCbUS, condusă de secretarul C.C. Nikolai Șvernîk, a anchetat represiunile staliniste. Concluziile au fost atât de explozive, încât în 1963 a fost făcut public doar un scurt rezumat: „Stalin a comis o crimă de o gravitate extremă împotriva Partidului Comunist, a statului socialist, a poporului sovietic și a mișcării revoluționare mondiale... Alături de Stalin, vinovați pentru încălcarea legilor, represiunea ilegală în masă și moartea a multor mii de oameni cu totul nevinovați sunt Molotov, Kaganovici, Malenkov...“ Adică Biroul Politic.

După destrămarea U.R.S.S., istoricii ruși au avut libertatea să se pronunțe în cunoștință de cauză. În prezent, așa cum arată prof. Oleg V. Hlevniuk, școala istorică rusă apreciază că „teoriile privind caracterul spontan al terorii, privind pierderea controlului centralizat asupra cursului reprimărilor în masă, asupra rolului pe care l-ar fi avut liderii regionali pur și simplu nu corespund cu documentele istorice“.

(Continuare în p. 42)

AMINTIRI DESPRE MAGNIFICENTIUS

SILVAN IONESCU

Acum câțiva ani, am editat memoriile tatălui meu, portretistul și arhitectul Silvan Ionescu (1909 – 1999), sub titlul *Silvan despre Silvan. Memorii răzlețe* (Editura Corint, București, 2023) – volum laureat cu premiul „Dinu C. Giurescu” de Fundația Culturală Magazin Istoric în 2024. Crezusem că misiunea mea de a aduna, din fragmente disparate, aceste amintiri s-a încheiat odată cu apariția acelei cărți. Dar străfundurile încă nescotocite ale arhivei tatei îmi oferă mereu surprize. Recent au ieșit la lumină, dintr-un caiet rătăcit printre dosare cu desene, câteva fragmente interesante despre o rudă foarte excentrică, Theodor Niculescu (1876 – 1945). Acesta era un grafician și gravor cu extraordinară îndemânare, care proiectase un pod suspendat peste Oceanul Atlantic. Își luase pseudonimul *Magnificentius Imperator Artis*, sau *Imperatorul Artelor Științifice*. A fost o figură a timpului său, foarte înalt și voinic pentru acele vremuri (1,90 m), extrem de cochet îmbrăcat în orice ocazie, preferând culoarea gri pentru redingotă, pantofi, cravată și o pălărie cu boruri largi de genul celor purtate de Buffalo Bill Cody. Purta mustață în furculiță, bine pomădată, ca să stea cât mai tare, cu vârfurile în sus. Era un grandoman și un lăudăros fără pereche. Petrecuse cinci ani în S.U.A., unde îi fusese acordată o diplomă de inginer, deși nu studiasse la politehnică. Dar, tot acolo, fusese internat câțva timp într-un spital de boli nervoase din cauza comportamentului bizar și a ieșirilor sale necontrolate, imprevizibile. Ulterior, a avut o internare la o instituție de sănătate mintală și la București, loc pe care îl aprecia mult mai mult decât timpul petrecut în exterior, pentru că acolo i se arăta întreaga considerație la care se simțea îndrituit. Impecabil desenator, a făcut o copie a bancnotei de 1.000 lei, pe care a expus-o în vitrina unui magazin alături de un original, promițând originalul celui care va putea identifica falsul. De teamă să nu se dedea la noi falsificări, guvernatorul Băncii Naționale, Mihail Oromolu, i-a acordat un substanțial stipendiu viager, care i-a asigurat o existență liniștită până a închis ochii.

Din păcate, în urma sa au rămas nedrept de puține lucrări de artă care să-i asigure recunoașterea posterității. Totuși, numele său a fost inclus, cu justețe, în Dicționarul graficienilor din spațiul românesc, secolul al XIX-lea (Editura Vremea, București, 2025, pp. 188 – 192).

Să parcurgem, în continuare, amintirile părintelui meu despre unchiul său pe linie maternă.

Dr. Adrian-Silvan IONESCU

● Ucenicul care ascutea creioane ● Gelos, nu-și lăsa soția să iasă din casă ● Se credea Napoleon ● L-a provocat la duel pe prim-ministrul Ion I.C. Brătianu ● Proiectul unui pod peste Atlantic, de la Brest la New York

In fluviul [de lume] de pe Calea Victoriei se distingea un personaj deosebit. Îmbrăcat elegant în redingotă gris, cu pălărie mare, floare la butonieră, baston de abanos cu monogramă de aur înconjurată de lauri de împărat roman. Lumea întorcea capul și spunea:

– Magnificențius!

Era Magnificențius Imperator Artis, cum singur se intitula. Numai vecinii îi cunoșteau locuința: str. Domnița Ancuța nr. 3, pe lângă Gara de Nord.

Îl cunoșteam fiindcă mama mea era soră cu mama lui Teodor Nicolaescu (sic!), numele adevărat al împăratului.

Făcuse epocă proiectul unui pod peste ocean. *O capo d'opera* a graficii. „Neînțeles” în România, a plecat în America, a prezentat proiectul irealizabil, dar americanii i-au dat o diplomă de inginer inventator.

A avut un ucenic pe care însă nu îl lăsa să intre în atelierul său, îl ținea la ușa. Se temea să nu-i fure secretele. Acela era cam prostovan și povestea la toată lumea ce putuse observa prin ușa întredeschisă a atelierului de lucru al maestrului, unde trăgea cu ochiul ori de câte ori avea ocazia sau când îl chema stăpânul. Din descrierea sa naivă părea că acolo era Iadul pe pământ și că Magnificențius era un alchimist care căuta piatra filosofală: crani, animale împăiate, șerpi și alte lighioane puse în borcane, teancuri de ceasloave și cărți prăfuite, o presă de gravură, o lupă enormă, pusă pe niște picioare de metal, sub care artistul realiza detaliile fabuloase ale compozițiilor sale simbolice. Unica sarcină a ucenicului era să-i ascute creioanele. Dar și aceasta trebuia făcută cu o anumită rigoare și tehnică fără reproș: vârful minei trebuia să fie ascuțit ca un ac și să aibă nici mai mult nici mai puțin de 5 cm lungime! Bietul băiat stătea pe o laviță în holul întunecos al casei și, cu un briceag foarte tăios, tot ascutea la creioane, zeci, sute de creioane, pe care le strecura maestrului prin crăpătura ușii. Atunci putea arunca și el o privire înăuntru. Dacă se

întâmpla ca vârful să nu arate așa cum și-l dorea Magnificențius, ucenicul era urecheat fără milă și, uneori, nu i se dădea nici de mâncare. Artistul era necruțător când era vorba de arta sa și de ustensiile cu care o executa.

Foarte gelos, nu-și lăsa soția să iasă din casă și nici să își scurteze părul, astfel că aceasta avea niște plete care ajungeau aproape la podea. Era o ființă nefericită, palidă, deprimată, care știa de frica soțului. Mi se pare că era italiancă. În casă nu era prea curat, nu se făcea gospodărie, se gătea rar și prost, căci Magnificențius nu permitea să vină persoane străine în mediul lor, nici menajeră, nici femeie de servici. Pe ucenic îl culca într-o atenansă, un fel de magazie, ca să fie sigur că nu-i cotoacă prin lucruri noaptea. Ucenicul, după atâtea creioane ascuțite, și-a luat lumea în cap, s-a întors la el la țară, fără să deprindă vreun meșteșug. Dar maestrul a rămas cu sute de creioane ascuțite pentru o lungă perioadă de timp. Nu folosea decât creioane de foarte bună calitate, Koh-i-Noor Hardmuth, pe care le comanda în străinătate, nu avea încredere în firmele locale. La fel, avea tușuri, penițe și alte ustensile pentru scris furnizate de firma nemțească Pelikan. Era un perfecționist și nu făcea rabat la calitatea materialelor ce le folosea.

Coperta patru a carnețelului cu coperte roșii, pe care apar inițialele lui, T și M

Diploma acordată de americani

Nu a lucrat prea mult pentru că avea compoziții foarte complicate, pe care le concepea cu mare greutate și rigoare, spre a transmite mesaje criptate și a crea simboluri mistico-filosofice. Am în posesie un carnețel cu coperti roșii închise, cu un titlu imprimat în aurii: *The Discovery of the Greatest Mystery of Human Existence!* (Descoperirea celui mai mare mister al existenței umane!) Pe coperta a patra apar inițialele sale, TM (Theodore Magnificentus), având scrise deasupra și dedesubt *Arts, Sciences, Justice, Philosophy*, iar în mijloc apare zeul Apollo, cu aripi și trâmbiță la gură, în carul său tras de patru cai, totul într-un nimb de raze aurii. În interior este doar o unică pagină de hârtie de bună calitate, cu o mulțime de simboluri și texte scrise în latină, franceză și engleză. (Pe contrapagină erau date explicațiile necesare înțelegerii acestei compoziții). În mijloc apare numele său: „Theodore Magnificentus Scientific Christ Modern and Scientific Emperor of Arts“. În două medalioane înconjurare de raze este scris, la stânga, „Magnificentus était Napoleon Ier“ (Magnificențius era Napoleon I), iar în dreapta, „Napoleon Ier est Magnificentus“ (Napoleon I este Magnificențius). De aici se poate vedea că nu era chiar prea sănătos la minte și se considera Napoleon! A fost chiar la balamuc, pentru tratament, lucru de care nu se jena deloc, ba chiar dimpotrivă, se mândrea. Pe o planșă mai mare,

Diploma cetățeanului României Traiane – Document istoric de glorie națională, unde inserase portretele regelui Ferdinand și reginei Maria, într-un text foarte stufoș, își plasase și autoportretul, însoțit de o prezentare unde menționa că, în 1923, a fost „internat în casa de nebuni un an și 40 de zile pentru ambiția sa de onoare națională“. Era, într-adevăr, un personaj original, ce nu putea fi nici ignorat, nici anihilat. Adevărat personaj de film sau de roman. Ciudat că nimeni nu s-a gândit să scrie un scenariu sau o carte despre el. Doar Vlaicu Bârna a publicat un articol într-un *Almanah Literar* parcă, dar a spus numai minciuni, iar puținele informații veridice le știa de la mine, dar nu a precizat acolo acest lucru. Păcat că Magnificențius nu a lăsat mai mult în urma

sa, decât o amintire. Și aceea, doar celor care l-au cunoscut de aproape. Eu sunt unul dintre puținii care mai pot vorbi astăzi despre el.

Supărat că Parlamentul nu a votat o lege care să-i asigure viitorul prin multiplicarea și achiziționarea unei lucrări alegorice pe care o făcuse, în 1923 l-a provocat la duel pe Ionel Brătianu, care era atunci prim-ministru. Și, cum era el excentric și avea vii amintirile americane, nu a propus spada sau pistolul, cum se proceda în mod obișnuit în asemenea situații, ci a ales cuțitul, ca un adevărat om din Vestul Sălbatic. Fără a primi vreun răspuns din partea omului politic,

Diploma cetățeanului României Traiane

Autoportret si autoprezentare Theodor Niculescu

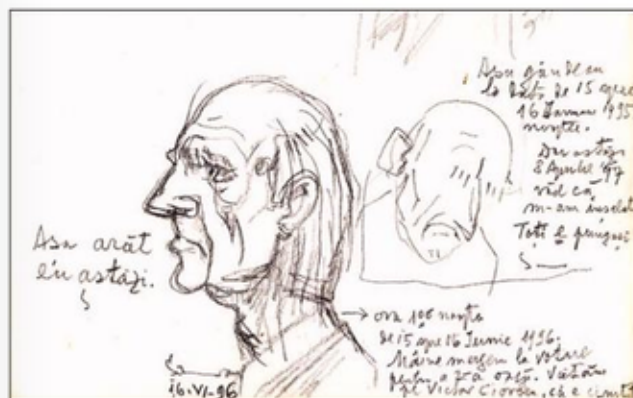
a mers în preajma Parlamentului și l-a așteptat o dimineață întreagă pe premier, la baza Dealului Mitropoliei. Se adunase lumea, ca la urs, și mulți gură-cască îl întrebau de una și de alta. Iar el, om dornic de reclamă, relata tuturor cum îl va hăcui pe Brătianu. Se dezbrăcase gol până la brâu și arăta herculean, așa cum nu prea erau bărbații în acea vreme. Tot învârtea deasupra capului, amenințător, un cuțit mare, cu lamă lată și lungă, așa cum folosesc măcelarii la sacrificarea porcului, de Ignat. Se lăuda cu loviturile pe care i le va da și promitea chiar că nu-l va ucide ci, după ce-l va

pune la pământ, doar o să-i taie barba ca să-l facă de râs și să nu mai poată ieși din casă mai mult timp. Căci, un împărat ca el, nu putea admite să fie jignit de un liberal oarecare, fie el și ministru. Dar timpul trecea și cel provocat nu se arăta. Publicul se cam săturase să aștepte spectacolul ce-l promitea o bătaie și, încet-încet, asistența s-a răspândit. Pe Magnificențius l-a prins frigul și s-a îmbrăcat. Apoi, plictisit, a plecat acasă, îmbufnat că nu și-a putut spăla onoarea jignită. Căci, mai presus de orice, Magnificențius punea genialitatea artei sale și onoarea personală!

Am avut ocazia să văd acel proiect gigantic [al podului transatlantic]. Era desenat, cu detalii, pe un sul de hârtie de vreo 5 m lungime. Magnificențius purtase sulul cu el prin multe locuri unde îl prezentase spre a găsi susținere, așa că hârtia era cam ponosită, boțită și ferfenițită pe la margini. El gândise un pod metalic, la fel ca Turnul Eiffel, făcut din piese standard, prinse în șuruburi. Nu știu dacă făcuse și calcule de rezistență în acest sens sau nu am văzut eu dosarul acestora. Dar era foarte frumos desenat și colorat cu acuarelă. Podul pornea din Franța, cred că de la Brest, și, susținut pe piloni de oțel, se întindea până la New York. La fiecare capăt al podului era arborat câte un drapel al țării respective, tricolorul francez și steagul cu dungi și stele american. El prevăzuse o intensă circulație dintre cele două maluri, cu un serviciu feroviar, șosele pentru alte vehicule, dar și trotuare pentru pietoni. Pentru toate desenase mijloacele de transport sau călătorii dispuși să parcurgă distanța pe jos. Exact în mijlocul podului, se autoportretizase, cu pălăria sa cu boruri mari, stând și privind imensitatea oceanului.

Acest proiect era păstrat de un maestru lăcătuș de pe str. Atelierului, din spațele Pieței Matache. Pe acolo locuise și Magnificențius cândva. Nu știu cum ajunsese la el ori dacă acesta era cumva înrudit cu maestrul. Îl ținea pe un dulap, unde se umplea de praf. Tot timpul am regretat că nu i l-am cerut sau nu i l-am cumpărat. Meșterul nu prea avea clienți, doar babe care veneau să le pilească niște chei sau să le ascută cuțite și foarfeci la polizor. Era o mizerie neagră în acel atelier. A fost închis demult. Ce s-o fi ales de acea operă de artă? Certamente a mers la gunoi sau s-a aprins focul în vreo sobă. Ce păcat! ■

Autoportret Silvan Ionescu, 1996

FOTOGRAFIA CANINĂ ÎN COLECȚII ȘI ARHIVĂ FOTOGRAFICE DIN ROMÂNIA

ANA-CRISTINA IRIAN

Fotografia și câinii s-au întâlnit sub bune auspicii în secolul al XIX-lea, într-un moment în care noile descoperiri tehnologice și sensibilitatea față de lumea animală au început să se dezvolte simultan.

Regina Victoria a Marii Britanii a îmbrățișat cu entuziasm fotografia și a fost, totodată, o susținătoare ferventă a drepturilor animalelor, câștigându-și astfel un adevărat renume de „monarh protector al fotografiei și al câinilor”. Sub patronajul său, fotograful William Bambridge a fost desemnat să documenteze în mod sistematic câinii din canisele regale de la Windsor, realizând o serie de portrete care consacră animalul ca subiect demn de reprezentare fotografică.

Fotografiile realizate expres cu câinii ca subiect central constituie un subgen aparte în istoria mediului. Aceste imagini respectă logica formală a portretului uman: poziționare frontală, lumină direcționată, fundal neutru și compoziție echilibrată. Câinii sunt așezați și adesea regizați în mod deliberat pentru a fi reprezentați demn, estetic sau simbolic.

Datorită dinamicii lor naturale și limitărilor tehnice ale fotografiei timpurii, câinii erau greu de surprins: timpul lung de expunere reprezenta un obstacol major. Se consideră că prima fotografie a unui câine a fost realizată în 1847, sub forma unei calotipii, semnată de Nicolaas Henneman (1813 – 1898), fotograf activ în Marea Britanie, care deține tehnica de la inventatorul acestui proces fotografic, William Henry Fox Talbot. Imaginea, intitulată „Flush”, surprinde cățelul din rasa cocker spaniel al scriitoarei Mary Russell Mitford, așezat, probabil adormit, într-un cadru de studio.

De-a lungul timpului, fotografi importanți precum Elliott Erwitt și Peter Hujar au adus câinii în prim-planul imaginii, acordându-le individualitate vizuală și semnificație socială, fie ca simboluri ale supraviețuirii și atașamentului, fie ca expresii ale relației complexe om – animal. Un exemplu emblematic este cel al fotografului american William Wegman, care, începând din anii 1970, a dezvoltat o estetică a portretului canin regizat. Fotografii realizate în studio, respectând convențiile portretului clasic, depășesc umorul aparent și propun o reflecție subtilă asupra identității, reprezentării sociale și codurilor culturale ale imaginii.

În fotografia de colecție și arhivă din România, câinii – de rasă sau nu – apar constant, dar rareori sunt tematizați explicit. Într-o cultură vizuală dominată de uman și monumental, figura canină documentează discret viața domestică și socială, ierarhiile sociale, spațiile și practicile de *loisir*, dinamica dintre om și animal în mediile urbane și rurale.

În fotografiile de studio de la sfârșitul secolului XIX și începutul secolului XX, câinii apar rar, dar semnificativ: ca simbol al statutului social (în portrete aristocratice sau burgheze) sau ca parteneri loiali ai artiștilor, militarilor și tinerilor.

Un exemplu timpuriu îl reprezintă un cățeluș protagonist al unei fotografii de tip *carte-de-visite* (RN 000256258), realizată de Carol Popp de Szathmári, păstrată în colecția Bibliotecii Naționale a României. Fotografia, realizată în anii 1860, surprinde cățelușul Caliopei Cutzarida (născută Hina, din neamul lui Alecu Hina, medelnicer, căsătorită în familia piturului Cutzarida), din rasa papillon, așezat pe o blană de iepure, într-un decor minimalist, fără prezență umană, semn al tratării câinelui ca subiect demn în sine, într-o epocă în care fotografia era accesibilă aproape exclusiv elitelor.

Mai târziu, în prima jumătate a secolului XX, o găsim, în Cabinetul de Stampe al Bibliotecii Academiei Române, într-o fotografie de tip carte poștală (FI 22363), pe principesa Ileana (arhiducesă de Austria, 1909 – 1991) șezând pe jilț, alături de câinele său din rasa barzoi, din familia ogarilor, într-un portret realizat în atelierul fotografic Franz Mandy (1917 – 1918).

În viața artiștilor, câinii apar ca martori ai intimității procesului creativ. Un exemplu notabil este câinele

Fetiță cu câțel din rasa șoricar în brațe, București, aproximativ 1980, fotografie din colecția Omnia Photo

Polaire, din rasa samoyed, al lui Constantin Brâncuși, documentat în mai multe imagini din atelierul său. Animalul nu funcționează doar ca prezență afectivă, ci și ca extensie simbolică a identității personale și artistice.

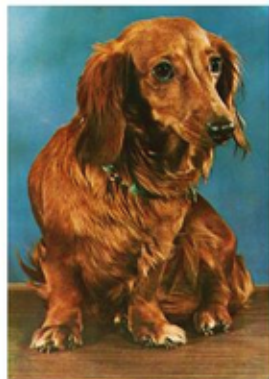
Într-o lume în care capitalul ia avânt, o altă prezență notabilă, în literatura de călătorie, este Charlie, câinele omului politic Take Ionescu, menționat de guvernanta irlandeză Maude Rea Parkinson în jurnalul său *Twenty Years in Romania* (Douăzeci de ani în România: 1889–1911, 1921). Charlie, tratat cu o demnitate protocolară, avea propria cameră de hotel la Sinaia, iar personalul i se adresa „Domnul Charlie”. Acest exemplu este rele-

vant pentru modul în care câinele devine o figură a prestigiului și rafinamentului, integrat în ritualurile și eticheta unei elite burgheze modernizate, care valorifică animalul nu doar emoțional, ci și social.

În colecția particulară de fotografie și documente deținută de Vlad Columbeanu, ne întâlnim cu o multitudine de imagini din viața de familie a medicului radiolog Theodor Ștefănescu jr. (n. 1879 – d. 1953), unul dintre fiii lui Theodor Ștefănescu (guvernator al Băncii Naționale a României în perioada 1907 – 1909; *Magazin istoric*, nr. 8/2025), în care apar numeroase portrete canine în contexte de vânătoare, de călătorie sau în spațiul domestic. Câinii sunt fotografiați permanent, individual sau alături de membri

ai familiei, indicând o relație de lungă durată între statutul social și câinele utilitar-afectiv. Aceste imagini oferă o perspectivă clară asupra animalului ca parte a practicii de *loisir*, dar și a auto-reprezentării de clasă. Câinii din rasa griffon sunt surprinși în diferite ipostaze, fie statice, frontale, cu accent pe conformație și poziție, fie dinamice, în spațiu natural. În numeroase

Cățel din rasa teckel; foto de Coriolan Neamțu; Editura Sport-Turism, carte poștală din colecția Omnia Photo (stânga); cățel din rasa cocker spaniel auriu; foto de Hedy Löffler; Editura Sport-Turism, carte poștală din colecția Omnia Photo

Portret de câine de rasă; Bușteni, 1938;
album fotografic din colecția Omnia Photo

cazuri, în această colecție privată, câinii extrem de îndrăgiți de proprietar sunt fotografiați singuri, fără stăpân, iar portretele semnaleză și o intenție de reprezentare formală a prietenului canin.

În imaginile documentare realizate de etnografi și fotografi de teren (în special între perioada interbelică și anii '50 – '70), câinii apar în peisajele rurale – în curți, pe lângă stâne –, în ipostaze funcționale, reflectând o relație utilitară profundă între om și animal. Arhiva de Imagine a Muzeului Național al Țăranului Român păstrează numeroase astfel de exemple. În spațiul urban, fotografiile, precum cele ale lui Iosif Berman, surprind câini vagabonzi în peisajul interbelic, marcând începuturile unei relații vizuale între oraș și animalul comunitar.

În a doua jumătate a secolului XX, fotografiile vernaculare – de familie, de vacanță sau din curțile caselor de cartier – prezintă câinele ca membru afectiv al spațiului familial, uneori alături de copii

sau în fundalul momentelor festive.

Un episod aparte al acestui gen portretistic este surprins de fotografia Ion Miclea în albumul său *Circul animalelor* (1978), seria „Câinele”, în care patrupelele devine actor într-un act scenic regizat, depășind statutul de companion domestic.

În anii '70 – '80, câinii de rasă apar adesea și în cărțile poștale ilustrate, precum cele realizate de fotografa Hedy Löffler, într-un context vizual standardizat, resemnificând estetica portretului clasic într-o formă accesibilă consumului de masă.

În contrast, câinii comunitari, ai nimănui sau „ai gardului”, cum îi denumea sugestiv antropologul Vintilă Mihăilescu, omniprezenți în realitatea urbană comunistă și postcomunistă, rămân marginali în reprezentările vizuale oficiale.

După Revoluția din 1989, câinele comunitar devine extrem de vizibil în fotografia de presă și documentară, dominând narațiunile vizuale ale anilor 1990 și 2000. Imaginile reflectă nu doar criza spațiului public și a autorității, ci și relația ambivalentă a societății românești cu animalul urban – între iubire, frică, ură, ignoranță și protecție. Exemple relevante provin atât din arhivele fotoreporterilor, cât și din colecțiile private sau arhivele digitale, precum Fototeca Azopan.

De la studiourile secolului XIX până la regia conceptuală a portretului contemporan, fotografia realizată în mod expres câinilor reflectă o tradiție vizuală paralelă: una care tratează animalul nu ca decor, ci ca subiect demn de reprezentare. Aceste imagini nu sunt doar documente afective, ci urmează regulile stricte ale portretului și merită considerate parte integrantă a istoriei culturale și vizuale. ■

MINISTRU (1967–1969)
(BIVERB: 10, 7)

K S S S ... R^T

Gheorghe BRAȘOVEANU

Soluția rebusului **INDIA ANTICĂ**, din
nr. 8/2025

PANCIATANTRA – ARGINT – SIRAG –
TA – ASOKA – IMN – A – IN – NA – CLAI
– LI – DHARMA – Y – INDRA – MASCAT –
PANA – RANA – NV – UR – GAI – U – SAA
– T – GUPTA – UI – S – RT – PA – SALVAT
– AUT – NIRVANA – BRAHMANI – IR

Soluția jocului **CU PICTURI DE
MICHELANGELO**, din nr. 8/2025

CUPOLA CAPELEI SIXTINE
(CU – P – O – LA – CA – PE – LE – I – SI – X – T – IN – E)

ALBUM ISTORIC

Vă prezentăm în acest număr câteva fotografii în care apar câini. Ele provin din Colecția de fotografii și documente Theodor Ștefănescu, deținută de Vlad Columbeanu, și din Colecția Omnia Photo. Imaginile sunt publicate prin amabilitatea deținătorilor.

*„Unchiul Vasile
alături de câinele Nelu“,
prietenul din copilărie al dizeuzei
Jeny Boerescu.
București, cca 1920.
Album fotografic din colecția
Omnia Photo*

*„Mama mare și unchiul Dan,
care îi spune câinelui:
Râzi, mă, nu vezi că ne fotografiază?“
Album fotografic din colecția
Omnia Photo*

*Câini de vânătoare ai medicului Theodor Ștefănescu.
România, cca 1930. Fotografie din colecția
Vlad Columbeanu*

*Medicul Theodor Ștefănescu (în stânga imaginii).
România, cca 1930. Fotografie din colecția
Vlad Columbeanu*

*Theodor Ștefănescu cu câinii săi, în grădina casei.
România, cca 1930. Fotografie din colecția
Vlad Columbeanu*

*Câini de vânătoare ai medicului Theodor Ștefănescu.
România, cca 1930. Fotografie din colecția
Vlad Columbeanu*

*Doamnă cu câțel de rasă într-o fotografie de grup.
Titu, 1938. Album fotografic din colecția
Omnia Photo*

*Medicul Theodor Ștefănescu cu unul dintre câinii săi.
România, cca 1930. Fotografie din colecția
Vlad Columbeanu*

O particularitate a procesului de elaborare și realizare a proiectelor de politică externă, de la jumătatea secolului XIX, a constituit-o paradoxala complicitate revoluționari de la 1848 – autoritățile vremii. Ea se explică prin interesul comun al construcției unui stat liber și modern, neatârnat de imperiile vecine. (Magazin istoric, nr. 4 – 12/2023; 1 – 12/2024; 1 – 8/2025).

SCOLI DE GÂNDIRE ÎN POLITICA EXTERNĂ A ROMÂNIEI

Dr. MIHAIL E. IONESCU

La sfârșitul Războiului Crimeii, în 1856, se poate afirma că ideile principale ale efortului construcției naționale erau deja sedimentate într-un program coerent și realist al elitei pașoptiste. Aici trebuie făcută precizarea că sintagma „elita pașoptistă” nu

se referă doar la liderii revoluțiilor de la 1848, deși aceștia dețin istoric o întâietate imediat observabilă, ci și la integralitatea segmentului de conducere al națiunii. Adică atât exilații și proscrisii revoluției, împiedicați să revină în țară, de ocupația rusă și de înțelegerea ruso-otomană de la Balta Liman, cât și imensa majoritate a segmentului conducător rămas în patrie. Și iată de ce o numim paradoxala complicitate.

*Delegații marilor puteri semnatare
ale Tratatului de pace de la Paris, din 1856*

Tara a trebuit administrată și burocrăția administrativă recrutată în majoritate dintre clasele boierești (mare, mijlocie și mică), sub „restaurația” ruso-otomană de la Balta Liman, nu se putea sustrage

influenței emigrației pașoptiste și ideilor înaintate ale vremii de largă circulație europeană, chiar dacă se afla deopotrivă sub impactul sufocant, prin cenzură și conducere despotică, al privegherii imperiilor suzeran

(otoman) și protector (țarist). Un cunoscător ca D.A. Sturdza avea să scrie retrospectiv, în 1911, după mai multe decenii de activitate politică în fruntea țării, că „înainte de Tratatul de la Paris din 30 martie 1856,

lumea întreagă de dincolo și dincoace de Oceanul Atlantic a fost, timp de trei pătrare de secol, adânc sguduită prin evenimente politice și războinice. Aceste evenimente au pus în vedere o idee nouă morală și politică, și anume organizarea societății omenești în state pe baza principiilor de egalitate a tuturor cetățenilor, de libertate a tuturor și de frățietate a oamenilor. Or, în mod evident, în țară ideile promovate de Revoluția Franceză din 1789, adjuocate și apropiate prin revoluția anilor 1848 – 1849, au găsit căi potrivite de diseminare și influență. Că se intrase în era formării statelor naționale prin negarea, chiar violentă, a stăpânirilor imperiale devenise o evidență, iar exemple precum cel al Greciei sau chiar Belgiei din anii '30 confirmau această direcție de evoluție.

Pompiliu Eliade, unul dintre cei dintâi sociologi români, va scrie, la 1898, despre această perioadă a sfârșitului de secol XVIII și începutului celui următor ca fiind a „primenirii totale a spiritului public” în Muntenia și Moldova. Acest proces de internalizare a ideilor noi vehiculate în Europa, mai ales odată cu 1789, a făcut ca „organismul muribund” al Principatelor, deteriorat grav de fanarioți, să „scape de la nimicirea” urmărită competitiv de cele trei imperii vecine. Veritabilă performanță istorică, pentru că în imediata vecinătate un stat mare și puternic, ca Polonia, a dispărut, fiind împărțit între marile puteri vecine, ceea ce, de altfel, a fost un avertisment pentru boierimea

Pompiliu Eliade

națională. Nu doar unitatea geopolitică a spațiului românesc, cu granițe ferme pe fluvii și munți, care intrau neapărat în complexa ecuație a făgașelor comerciale și evoluțiilor politice în Estul și Centrul Europei, dar și competiția între concurenții imperiali și-au avut un rol semnificativ, care a împiedicat eventuale înțelegeri între ei, fără însă a evita rășluirea unor teritorii românești – Bucovina, Basarabia –, se așază la explicația supraviețuirii istorice a statalității naționale. Mai întâi de toate – arată Eliade –, a fost însă „acest nou curent de idei”, care a pătruns „ca să se știe cum se petrec lucrurile în alte părți”

Gheorghe Bibescu

MNIR

și a impus comparații și acțiuni care au „săvârșit transformarea radicală a Principatelor în mai puțin de un veac”. Așadar, „pilde din afară, strădanii individuale, progrese neîncetate de la o generație la alta”, care să facă națiunea „conștientă de ea însăși [...] și să regenereze România”.

De la 1774, când boierimea română ceruse Rusiei victorioase în războiul cu Poarta să impună ca o condiție a păcii reinstalarea „domniilor pământene”, fără să fie ascultată, până la independența regatului român, devenit actor sistemic însemnat în Estul Europei, avea să treacă un veac de transformări, explicabile întâi de toate prin această transformare a mentalității naționale.

In cazul românesc, starea de spirit comună în aspirația a întregului segment de conducere politică, exilat sau nu, era facilitată de factori specifici: numărul relativ redus al membrilor elitei – contemporanul Ion Ghica recenza doar câteva mii de boieri, mari și mici, în ambele Principate. Mai mult chiar, pregătirile pentru mișcarea de schimbare a societății în Muntenia, de pildă, erau discutate cu cercurile diriguitorie, chiar cu domnul țării. C.A. Rosetti, revoluționar de frunte în 1848, mai târziu întemeietor al partidului liberal, relatează în jurnalul zilnic remarcă domnitorului muntean Gh. Bibescu, cu care se întâlneau, în legătură cu numărul aderenților la revoluția în pregătire: „Are dreptate Bibescu. El îi cunoaște bine. Avea dreptate astăzi [sâmbătă, 13 martie 1848 – n.n.] când îmi zicea: «chiar în rândurile

tinerilor, nu vei găsi decât trei sau patru». Rosetti rela-ta însă, în aceeași zi, exem-plul oferit de Ion Ghica: „Este într-una din pozițiile cele mai critice. Soția lui în chinurile nașterii și cu toate acestea se ocupă de țara lui.” Evident, cum vom vedea, această paradoxală complicitate revoluționari – autoritățile bășinașe se exp-lică prin interesul comun al construcției unui stat liber și modern, neatârnat de imperiile vecine. Unul dintre domnii moldoveni instalați după înțelegerea ruso-otomană de la Balta Liman, Grigore Alexandru Ghica, socotea Unirea „o cauză sacră, care nu e utopie, precum cu ușurință o califică patrioții cei răi”. Va scrie în ajunul întrunirii Divanului ad-hoc, într-un mesaj testamentar către fiul său, Ioan Grigorie: „Divanul ad-hoc având a se întruni în curând, este de datoria fiecărui bun patriot să se pătrundă de ideea, că e în interesul țării sale, ca cele două principii – al Unirii și al principelui străin – să fie puse în același timp; și eu cred că principele străin ar trebui să fie ales imediat, pentru ca Adunarea să poată lucra sub auspiciile acestuia.”

Așadar, generația con-strucției României moderne, cu deosebiri uneori marcante, dar nu definitorii, determinate de circumstanțe, mai ales de amestecul interesat al imperiilor ostile, îndeosebi Imperiul Otoman și Austria, inclusiv cei numiți prin oximo-ronul „patrioții cei răi”, trebuie să fie înțeleasă ca fiind întregul segment de conducere politică românească.

Grigore Alexandru Ghica

Statul național român și memoria „Regatului dacic”.

Ideile programatice ale realizării României moderne nu s-au născut spontan, ci ele au avut o ges-tație îndelungată, accelerată în perioada „renașterii naționale”, declanșată odată cu insurecția lui Tudor. Ele s-au cizelat pe măsura asimilării deopotrivă a ideilor și sensului evenimentelor internaționale și a acomodării în consecință cu stadiul evoluției naționale. În această aco-mo-dare național – internațional în

gândirea românească, trep-tată, dar neîntreruptă, in-cludem coerența doctrinară pe spațiul politic românesc, pluristatal până în secolul XIX, legitimitatea istorică și sistemică a aspirațiilor de unire și independență și căile lor de realizare versus realitățile constrângătoare (bariere geopolitice, defi-cit de modernizare econo-mică și socială). Desigur, Cantemir evidențiasse și demonstrase vechimea și continuitatea statalității pro-prii, deopotrivă cu cronicar-ii care l-au precedat sau urmat, întrezărind astfel și evoluții viitoare neapărate,

dar revenea generațiilor viitoare stabilirea obiectivelor renașterii acesteia, prioritatea realizării ei ca program strategic și făptuire. Cenzura de un secol pe care Imperiul Otoman a impus-o în deceniul al doilea al secolului XVIII prin instalarea liderilor etnic străini nu a putut șterge din memoria comunității românești datele fundamentale ale iden-tității de neam, limba și credința, ingrediente definitorii atunci ale politicului etno-statal. Ceea ce s-a numit „renașterea națională”

O hartă a Daciei antice, din 1826

Ion Câmpineanu

după 1821 va fi o perioadă fertilă a alcătuirii programului final, culminând în marea strategie națională pusă în operă la sfârșitul Războiului Crimeii.

Aceste idei esențiale, întemeiate în coerență strategică, au fost: Unirea, mai întâi a Principatelor extracarpatice, apoi pe această bază a Transilvaniei; neatârănarea/independența statului modern; legitimitatea istorică a acestor deziderate naționale; acțiune treptată pe scena internațională pentru făptuirea lor.

Unirea a fost o aspirație refuzată mult timp de complexe împrejurări geopolitice în centrul și estul european, răscolit de mari deplasări de popoare ori de falii religioase generatoare de mulțimea de actori pe harta europeană a Evului Mediu – principate și orașe-stat, ca în Italia și viitoarea Germanie –, alături de regate sau imperii. Pe plan intern, interesele partidelor boierești trecător altoite de scopurile imperiale ale marilor puteri vecine își vedeau predominanța. Comunitatea etnică este în cazul românesc ușor recunoscutibilă istoric încă

de la întemeierea statelor feudale (secolele XII – XIV), când mitropolii muntean și moldovean aveau și titlul de „exarh al plaiurilor” (autoritate ecleziastică asupra co-etnicilor din Transilvania), dar și de reacția comună a Iașilor și Bucureștilor la încercările de calvinizare sau catolicizare a lor (exemplul de la 1740 al lui Varlaam, mitropolitul moldovean, care și-a sesizat omologul muntean și împreună au răspuns rapid și cu succes primejdiei). Cronicarii au relevat această unitate, unii domni cărmuind în ambele țări sau au revendicat dinastic acest lucru, cum explica pe larg propriul caz D. Cantemir, care are și o explicație a pluralismului statal românesc medieval pusă ca subtitlu la *Hronicul vechimii...*. Această operă cantemiriană are în anexă și lista la zi cu succesiunea conducătorilor Daciei începând cu Traian (ulterior evoluând în cele trei state) vreme de un mileniu și jumătate, așezând împărații Romei sau Bizanțului ca antecesorii ai domnilor români.

Începând din secolele XVI – XVII, geopolitica vremurilor a solicitat imperativ, dată fiind

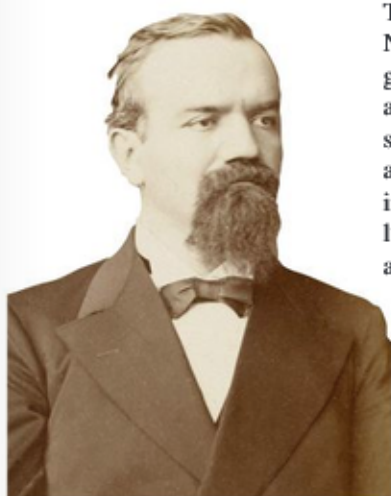
importanța strategică a spațiului politic românesc în Estul și Centrul Europei, o acțiune de reunificare a Daciei, Mihai Viteazul fiind cel dintâi care realizează soluția reunificării statale (domn al celor trei țări). Când regatul polon a tins să atingă Marea Neagră și Dunărea în secolul XVII, subordonând țările extracarpatice, Imperiul Otoman, în declin după eșecul de la Viena din 1683 și Pacea de la Karlowitz, a gândit unirea țărilor extracarpatice prin alegerea unui domn unic, dar Constantin Brâncoveanu, căruia i s-au adresat, a respins propunerea, invocând că ele sunt „țări de margine” („periferii” imperiale), deci nesustenabile fără neatârănare.

Către sfârșitul secolului XVIII unitatea Daciei este o realitate europeană legitimă istoric, pe urmele demonstrației lui Cantemir diplomația țaristă discutând chiar cu Austria Habsburgică întemeierea unui asemenea „regat dacic”, urmărind propriile planuri anxio-niste. Interesele imperiale divergente, teama de existența unei Dacie românești ar putea fi una dintre explicațiile ciopârțirii

Divanul ad-hoc de la București

Titu Maiorescu

teritoriale a statelor medievale (Oltenia între 1718 – 1738, Bucovina, 1775, sau Basarabia, 1812), cele două imperii concurente în Valea Dunării și la Pontul Euxin – Rusia și Austria – fiind împotriva unui „regat dacic” ca posibil actor de sine stătător. „Regatul dacic” relevând, prin trimiterea făcută la statul antic, legitimitatea istorică a statalității politice românești, va rămâne de acum, din secolul XVIII, un proiect al elitelor vremii, devenit interes național odată cu debutul „renașterii românești”. Aproape toți călătorii străini în spațiul românesc din secolele XVII – XVIII menționează originea latină a românilor și amintirea istorică a Daciei, existență deja prezentă virtual pe harta politică europeană. În ajunul Războiului Crimeii, Ion Ghica, în lucrarea sa publicată la Paris în iulie 1853, condamnând recenta ocupație rusă a Principatelor, arăta că în Dacia politică sunt bărbați care militează pentru un „regat daco-român, de la

Tisa și Dunăre până la Marea Neagră, având ca rege un prinț german”, cu rolul european de a fi „o bună barieră între Rusia și Panslavism”. Dușmanii acestui proiect sunt „cele trei imperii vecine”, iar realizarea lui va implica acțiune pentru a reuni „Basarabia, Bucovina, Transilvania, Banat și Principatele Moldovei și Țării Românești”.

Referitor la ideea lui Pompiliu Eliade privind transformarea spiritului public din spațiul politic românesc, se cuvin amintite nu doar formarea unei „partide naționale” (Nicolae Bălcescu) odată cu revoluția lui Tudor din 1821, dar și activitatea susținută a unor organizații/societăți secrete, cum au fost Societatea Filarmonică (dublă de o organizație secretă, care milita pentru Unirea Principatelor, înființată în 1833 de Ion Câmpineanu și Ion Heliade Rădulescu). Aceasta este continuată de societatea secretă în ființă din mai 1840, ai cărei participanți vor fi arestați într-un proces cu răsunet european, ca fiind îndreptată împotriva ordinii existente, în care vom regăsi mulți dintre militanții Revoluției de la 1848 și despre care francezul J.A. Vaillant, cunosător al realităților epocii, a spus că a avansat programul acesteia, atât național, cât și social.

Acest proces de transformare a spiritului public, constatabil în toate provinciile spațiului românesc, a atins punctul culminant în dezbaterile Divanurilor ad-hoc de la București și Iași, din 1858. Ele au fost convocate ca urmare a Tratatului de pace din 1856, care încheia Războiul Crimeii, fiind o premieră în dreptul public in-

ternațional, anume consultarea reprezentanților națiunii române asupra propriului program de evoluție istorică. Potrivit Tratatului de pace de la Paris, Principatele Române erau declarate neutre, sub suzeranitatea Porții, fiind garantate de „concertul de putere” european, Divanurile ad-hoc, prin consultare națională, stabilind consensual crearea statului modern român. Vreme de 25 de ani, până în 1881, el devine actor sistemic cu drepturi depline în Europa. Titu Maiorescu, formatorul de spirit public al jumătății secunde de veac XIX, unul dintre puținii care și-au publicat discursurile parlamentare proprii, a menționat repetat, cu mândria izbânzii, că anul 1857, al Divanurilor ad-hoc, a fost decisiv. La 3 decembrie 1881, o face din nou: „Mișcarea națională de la 1857 a fost o impulsie patriotică, cu un program foarte precis, [...] întâi de a se dobândi autonomia țării cu garantarea neutralității, al doilea de a se dobândi unirea; al treilea de a se dobândi un principe străin ereditar dintr-o familie suverană a Europei și, în fine, [...] să dobândim sistemul constituțional. Aceste patru idei fundamentale s-au împlinit, deși fără neutralitate, și la aceasta au lucrat toți bărbații noștri politici, din vremea aceea până acum.”

Voința politică internă își avea de la început un loc privilegiat în nașterea noului stat, fără a uzurpa însă rolul „concertului de putere”, al Franței, întâi de toate, prin solidaritate latină și, mai ales, interes geopolitic de mare putere. Locul României în sistem urma să fie decis acum precumpănitor de școlile proprii de gândire a politicii externe.

(Va urma)

PE VREMURI OAMENII ÎȘI TRIMITEAU SCRISORI

GEORGETA FILITTI

Corespondența rămâne un element primordial în restituirea vieții cotidiene a unei epoci. Mii de scrisori continuă să stea în arhive și istoricii par tot mai puțin tentați să le descifreze, mulțumindu-se să gloseze pe marginea celor deja publicate. Epistole se găsesc și în fonduri particulare. E cazul celor publicate mai jos și provenind de la istoricul I.C. Filitti, căsătorit cu Sanda Ghica.

Prima piesă (într-o franceză aproximativă, pe care am tradus-o cu aceleași ezități) evocă împrumuturi nerestituite la timp, fraude, incapacitate de plată. Pe lângă emitentă sunt implicați o doamnă Cantacuzino și un principe Mihai, antecesorii ai Sandei Filitti. Următoarea misivă, adresată bunicului acesteia, Gheorghe Ghica, viitor ministru al României la Atena, ilustrează moravuri de mare rezistență și durată înstăpânite în societatea românească. În sfârșit, mama lui Gheorghe Grigore Cantacuzino (Nababul), Lucșița, se vadește o corespondentă activă, cu un scris în chirilică ordonat, convingător, de o fermecătoare persuasiune, indiferent dacă se adresează caimacamului țării sau propriului fiu. Era străbunica Sandei Filitti. Ca mai toată corespondența din epocă, cea a Lucșiței Cantacuzino privește proprietatea și felul stăpânirii ei. S-ar putea ca Zinca, la care face referire, să fie Elena Ghica (Dora d'Istria), sora lui Gheorghe Ghica, cel amintit mai sus.

Mathilde de Hrubá, născută de Busfehe, către Alexandru Dimitrie Ghica, caimacam, fost domnitor al Țării Românești

Rinteln, 14 ianuarie 1857

Cu inima grea îndrăznesc să adresez Alteței voastre aceste rânduri. Dacă nu mi-aș fi amintit, absolut recunoscătoare, bunătatea, bunăvoința pe care Alteța Voastră mi-a dovedit-o totdeauna, n-aș fi avut curajul să adresez asemenea cerere. Mă rușinez și sunt încurcată, nu îndrăznesc să-mi aștern pe hârtie dorința; oh! principe, fiți indulgent, iertați-mi indiscreția rugăminții mele. Mă

Alexandru Dimitrie Ghica

aflu într-o încurcătură, într-o lipsă atât de mare, de teribilă, încât nu văd în niciun chip vreun ajutor sau mijloace de a mă salva de dezonoare; o implor pe Alteța Voastră din fundul sufletului meu să-mi facă favoarea și să-mi împrumute 100 de taleri pentru patru ani, în așa fel ca să pot restitui anual câte 25 de taleri. Sunt obligată să plătesc această sumă în luna septembrie și nu văd posibilitatea cum aş putea-o strânge. Din nenorocire, bieții mei copii nu sunt în situația de a mă putea ajuta; săracul meu Hasey a pierdut din escrocheriile tovarășilor săi 25.000 de dolari. Bietul copil n-a pierdut curajul și lucrează cu zel și mi se dau asigurări că în câțiva ani își va reveni. Alteța Voastră e atât de bună și ușurează nevoile nefericiților. Credeți-mă, sunt absolut, absolut nefericită, n-am cuvinte pentru recunoștința veșnică dacă Alteța Voastră, răspunzând cererii mele, va voi să mă salveze. Vă rog, vă implor, principe, faceți-mi această favoare, prin bancherul Adolf Maier din Hanovra. Alteța Voastră va putea face să-mi parvină suma și așa îl voi putea replăti, căci am câștigat procesul contra vărului meu; 1.000 de taleri, fără plata capitalului, aparțin copiilor mei și rentele de 40 de taleri sunt ale mele și le voi încasa anul viitor. Cu ele voi fi în situația de a mă ține de cuvânt. Madame Cantacuzino e atât de draguță, m-a ajutat cu toată bunătatea și nu îndrăznesc să mă mai adresez ei ca să nu par indiscretă.

Toate speranțele mele de a câștiga prin lecțiile mele s-au spulberat, majoritatea elevilor mei au plecat, ori în călătorie ori au întreprins pe timpul verii, eu sunt fără venituri.

În primii ani am avut un număr destul de mare de elevi, deși mi se plătea te miri ce de lecție, câștigam totuși o mică sumă cu care mă ajungeam, sporind astfel suma de 140 de taleri pe care părinții mei mi-o dădeau spre a-mi duce existența. Scumpetea e așa de mare, aproape toate obiectele și-au dublat prețul, încât, cu cea mai strașnică economie, mi-a

*Gheorghe Grigore Cantacuzino,
în tinerețe*

fost imposibil să rezist. Am căutat zadarnic un loc fără leafă, tot în zadar am sperat să găsesc elevi. Doamne, ce nefericită poate fi o femeie la vârsta mea, cu o sănătate șubredă. Anul trecut am fost foarte bolnavă, singură și înnebunită pe lumea asta, în imposibilitate de a-mi câștiga pâinea, fără vreun sprijin oarecare. Nimeni pe lumea asta căruia să mă adresez în cele mai grele clipe de necaz ale mele.

Poate că Alteța Voastră își amintește marea pagubă de 2.000 de florini pe care am avut-o din promisiunea făcută de prințesa Ghica, unde atașamentul pentru draga ei familie m-a orbit și m-a făcut s-o cred pe cuvânt. Alteța Voastră cunoaște promisiu-

nile respectabilului principe Mihai, departe gândul de a mă întemeia pe bunăvoința lui, sper că-mi va ierta libertatea ce mi-am luat de a mă adresa Alteței Voastre, cu toate că îl cunosc drept omul cel mai distins, nobil și bun – care binevoiește să ușureze suferințele chiar ale persoanelor obscure, fără a le cunoaște. Nenorocirea vă stârnește mila și pe ea trebuie s-o curmați. Eu însămi am fost martoră și nu voi putea uita vreodată; prin această bunătate a celei mai nobile inimi sper să fiu iertată și ajutată. Iertare, principe, de o mie de ori iertare pentru scrisul meu, nu știu să scriu franțuzește, oricum, vă rog să fiți îngăduitor.

Alteță, foarte umilă, foarte ascultătoare supusă, Mathilde de Hrubá, născută de Busfehe

C. Pascal către Gheorghe Ghica

1857, aprilie 21, Giurgiu

Sărut mâinile!
Excelență!

Prin această supusă a mea scrisoare vestesc că dumneacî marea vorniceasă, cocoana Lucșița

Cleopatra Trubețkoi

[soacra adresantului], astăzi la orele 6 de dimineață au pornit sănătoasă cu vaporu. S-au întâmplat cu toate prea bine și socotesc a fi mulțumită.

Cu ocazia solemnii zi de poimăine a Excelenței Voastre, nu lipsesc a vă felicita, poftindu-vă ca să o petreceți în ani mulți și fericiți, după dorința inimii Excelenței Voastre.

Porunciți a să primi de la aducătorul acestia, vătaful doamnei vornicese, ce se înapoiază cu trăsura, căruia i-am dat una sută scrumbii proaspete pentru Excelența Voastră.

Neavând alt, cu toată stima, mă subscriu al Excelenței Voastre, supusă slugă,

C. Pascal

[Scrisoare împăturită, sigilată cu ceară roșie, înțepată la carantină pentru dezinfectare, cu adresa: Excelenței Sale D.D.K.K. Iorgu Ghica, cu adânc respect, București]

Lucșița Cantacuzino către Alexandru Dimitrie Ghica, caimacam, fost domnitor al Țării Românești

Toulouse, 1858, iunie 11/23

Cu supunere, sărut mâinile,

Mă iertați, Măria Ta, că iau îndrăzneala să vă

iau minutele cele de trebuință ca cu cititu scrisorii mele să vă ocupați cu ale mele belele. Știindu-vă cât ați fost de bun pentru mine, mă ancurajez ca să vă mai supăr și acum.

Îmi scrie mumă-mea că s-a făcut sorocirea cercetării în fața locului la prigonirea ce am la Florești cu prințesa Cleopatra Trubețkoi. La săvârșirea acei cercetări, va veni și sorocirea înfățișării. Aici vine îndrăzneala rugăciuni[i] ce am voi să vă fac, de veți binevoi, fără să vă supărați pe mine, să găsiți un ceas slobod ca să-mi vedeți hârtiile și de veți găsi că am dreptate, să mă ajutați în orice chip veți găsi cu cale, numai să mă ajutați.

Mai am și o al doilea rugăciune a vă face pentru serdaru Nicolae Nestor care îmi ie mâna dreaptă la trebile și enteresurile mele și pă care ați depărtat din slujbă de aproape trei luni; Măria Ta, aveți bunătate, mă rog supus, de porunciți să-l facă la arhivă și credeți-mă că și cu aceasta nu puțină ușurare îmi aduceți la toate belelele mele și ale mumă-mii, fiindcă acest om, iarăși zic, ne ie mâna dreaptă și fără slujbă îl pierz, fiindcă iei zic că Măria Ta în putere, trebuie și rugămințile mele să aibă nițică trecere, ieu nu le zic acestea, credeți-mă, iei o zic, din capu lor, însă când zicerea lor se adeverează, eu câștig prea mult în toate ale lumii. Știu cât sunteți de bun pentru toți și pentru mine în particular, nădăjduiesc că rugăciunile mele nu numai că nu vă va aduce supărare împotriva mea, dar voi găsi în nădejdea care o pui în Măria Ta un ajutor simțitor și un reazem statornic de totdeauna.

Primiți simțirile recunoștinții mele și marea considerație de care mă numesc,

A Mării Tale, supusă, L. Cantacuzini

Aceeași către fiul ei, Gheorghe Grigore Cantacuzino

1858, 2/14 ianuarie 1858, Hyères

Iorgulețule,

Mă iartă, copilu meu, că-ți iau vremea cea scumpă cu scrisorile mele, dar fiindcă cu Zinca nu mai isprăvesc, viu la dumneata cu rugăciune să mă scapi dintr-o belea. Azi primii vinu de 4 luni de când a primit știrea expeditorului din Bordeaux, Lacombe; de această primire nu face decât să-mi scrie mereu să-i dau bani; ai bunătate

de-mi trimite mie în grab o poliță ca să-i plătesc. Prețu vinului ie de nouă sute sau o mie de franci butoiul. Dacă ai plătit cheltuiala drumului de la Marsilia și ajung în București sau ajung la Brăila, bine, iar dacă nu, trebuie să mai adaugi 360 sau 400 de franci mai mult de drum și fiind acei bani de 1.400 de franci prea mult, atunci nu voi lua decât numai cât va trebui, de aceea cred că va fi mai bine să-mi trimiți credit decât poliță, însă mă rog, ai bunătate de-mi trimite acești bani ca să poci plăti; că nu pierz și eu creditu, mă rog cu totu să nu mă zăbovești.

În sfârșit, Zinca a scris lui Zoe, bine c-a dat Domnu să găsească vreme. Zoe și Iorgu [Ghica, soțul acesteia] au toată dreptatea să fie supărați pe Zinca, căci dacă ai dat dumneata Zinchii una și alta, nu ie un cuvânt să nu-și păzească datoriile cu frate-su și cumnată-sa. De aceea, ca să-și îndrepte greșeala, trebuie să le scrie măcar de patru ori până a-i scrie ei de aici, căci Iorgu fiind cu totul mahnit pă soru-sa, văzând-o că se poartă cu atâta puțină dragoste asupra lor. Zoica, care e cu sănătatea atât de delicată și care dacă să pleacă i să suie sângele la cap, de ne dă frică de o scuipare de sânge, șade și scrie, și ea găsește tot cuvinte care n-are niciun preț, că întinsă pă canapea prea bine poate scrie și altele asemenea.

Clima din Hyères e tot atât de minunată, după cum ți-am mai scris și cealaltă oară, cunoștințe avem vreo câteva și mai multe de muscali. Cocomii Profiriții [sora caimacamului] sărut mâinile, Mării Sale cu supunere îi sărut mâinile. Salută pe Zinca în locul meu și Dumnezeu să-i trimită minte.

Rămâind a dumitale bună și adevărată maică, te rog să nu zăbovești a-mi trimite banii pentru vin. L. Cantacuzini

Aceeași către același

[fără dată, fără loc]

Iorgulețule mamă, vorbirăm cu finuțu și gândirăm să te rugăm să nu te afli la citirea dieții [testamentului] de față, poate să ne trebuiască să avem pe Lepadide, de aceea te rugăm pe dumneata, care ne poți fi de mare ajutor în toate chipurile celelalte să surveiezi [să urmărești, franțuzism] și să hotărăști pă acesta dacă îl poți socoți cinstit, ca să fii de față la citirea dieții și la învoirea ei din

Gheorghe Grigore Cantacuzino, cu soția

pricină că serdaru nu cunoaște limba franțuzească, iscălindu-să învoirea și ajungând lucru la darea banilor, tot dumneata să faci bine să vorbești cu Hiler ca să ne dea cu împrumutare banii care ne va lipsi. Nădăjduiesc, Iorgulețul meu, cu toate nevoile care le ai, vei fi găsit vremea trebuincioasă ca să tălmăcești temeiul dieții care am trimis-o Zinchii, scriindu-i să te roage din parte-mi ca să o tălmăcești și să o dea mumă-mi. Mă iartă și de o mie de ori mă iartă că-ți dau atâtea supărări la o vreme așa de grea.

După ce vei săruta pe Zinca din parte-mi, de multe ori, roag-o să nu uite când îmi scrie să puie scrisorile mele alături, ca să-mi poată răspunde la toate articulele la care îi cer dezlegare.

Dacă vei gândi că Ferechidi nu ie destul de cinstit, atunci ia pă vreunu care va putea să-și aibă endependența ca numele Bibescuului să nu-l sperie și să ne facă să pierdem. Cine va fi însărcinat cu această sarcină să nu să depărteze din cuvântu dieții. Pentru ca să să păzească această diată, Zoica a scris fraților o scrisoare a doua zi după facerea dieții, rugându-i ca după moartea ei să fie acești trei în locu-i, ca să nu lase pe nimeni să facă altă tălmăcire care să poată să schimbe hotărârea și voința iei; de aceea mă rog, Iorgulețul meu, fii de ajutor bietii mumă-mi, cât și finu-său

căruia, în nenorocirea care se află, are o neapărată trebuință de ajutorul dumitale ca să se isprăvească învoirea înainte de a cădea în mâini de un Știrbei și companie. Milă mi-e de mumă-mea de mi se sfârșește inima. Îi trimit împuțnicirea pentru ca să iscălească ale dieții învoiri. Dumneata, dragă, să vezi și să o povățuiești la toate.

Adresa mea: rue St. Armand no. 3 [în limba franceză; hârtie cu chenar de doliu, cu stema Cantacuzinilor imprimată]

Aceeași către același, fragment de scrisoare, nedatată; stemă îngropată, cu inițialele A.C.

... Acum aflai de la băiatul Tiții, Gligore, că nici el, nici cumnată-su Alecu Miriceanu, ginerele Tiții, nu sunt trecuți în nicio foaie de schimbare. Asta dacă ie adevărat, ie că dumneata,

cu nenumăratele belele care ai, ai uitat să-i recomanzi și mai adevărat să poruncești să-i treacă în acele foi; să vezi, dragu meu, pă biata Tița, prăpădită ce ie, că să mă crezi că mi-e milă s-o văz; focu iei tot e pe Zinca și eu tot pe ia o găsesc vinovată, că și dacă ie tânără și norocită dar trebuie să gândească că împlinirea datoriilor care avem unii către alții împlinindu-le, atunci e voia lui Dumnezeu cu noi; ia știe prea bine ce datorii avem către biata Tița și toate acestea nu le știu decât numai că sunt încredințată că nici nu-și aduce aminte ca să-ți aducă dumitale aminte care ai pă deasupra capului și care îți ie peste puțină să te tot gândești la banii Tiții; pentru dragostea lui Dumnezeu, Iorgulețule, mă rog ai bunătate, cu toate belezile, adu-ți aminte și de acești doi și mă scapă și pă mine de întristarea de a tot vedea pe biata Tița mahnită până în suflet și mă iartă, nu te supăra pe mine... ■

PLANIFICAREA GENOCIDULUI DIRECTIVA OPERATIVĂ 00447

(Urmare din p. 25)

Dar iată că, în contextul războiului ruso-ucraïnean, propaganda Kremlinului s-a reorientat. În apropiere de Kiev, la Bîkivnia, au fost descoperite gropi comune din anii 1930: până la 200.000 de decedați. Trolii ruși au început să acuze în cor: „Conducerea ucraineană din anii aceia și-a executat conaționalii, Kremlinul, Stalin n-au știut nimic, zău, nimic!” Iar icoana lui Stalin apare din ce în ce mai des în procesiunile religioase ruse...

Este exact refrenul pe care ni-l servește Moscova, confruntată cu probele din ce în ce mai numeroase privind rolul spionilor ruși în degenerarea sângeroasă a Revoluției din Decembrie. Generalul Cătălin

Ranco Pițu, procurorul care a semnat rechizitoriul procesului Revoluției, afirma: „Pe baza probelor administrate s-a ajuns la concluzia conform căreia, într-o proporție covârșitoare, 90% dintre cei care au preluat puterea au fost aserviți unei puteri străine, mai precis U.R.S.S., prin apartenența la GRU. Generalii care au preluat puterea sau care au fost reactivați de Ion Iliescu au fost cu toții documentați ca fiind în slujba acestui serviciu, GRU.” Și răspunsul cinic al Kremlinului: v-ați împușcat între voi!

Recent, trolii Kremlinului susțin că și atrocitățile săvârșite de sovietici împotriva românilor din Basarabia, în anii 1940 – 1953, ar trebui puse în seama Chișinăului: „Kremlinul, Stalin n-au știut nimic, zău, nimic!”

Însă, precum am văzut, documentele din Arhiva Istorică de Stat a Federației Ruse spun cu totul altceva: valurile de represiune erau inițiate de conducerea de partid și de stat de la Moscova, ordinele în consecință erau elaborate și aprobate la Kremlin, călăii erau numiți de la Centru, unde se aprobau anticipat sentințele și listele cu condamnați, genocidul se executa planificat, sub supravegherea Moscovei, care solicita raportări periodice. Orice încercare de a pasa altcuiva responsabilitatea pentru atrocitățile ordonate de Kremlin în Ucraina, în România, în Republica Moldova, în Polonia și în alte state constituie o minciună pe care o pot crede numai naivii – cei pe care documentele epocii Stalin îi numeau „idioti utili”. ■

BULEVARDUL „PARDON!“

CRISTINA MARINESCU

Bulevardul „Pardon!“ este o fereastră către trecutul boem al orașului Câmpulung Muscel, fiind unul dintre cele mai emblematice locuri din oraș. Contextul istoric al orașului influențează direct statutul bulevardului, acesta fiind un punct de întâlnire pentru negustori, intelectuali și aristocrați. Este locul unde trecutul istoric al Câmpulungului se întâlnește cu viața cotidiană, iar arhitectura clădirilor adaugă o notă de farmec vechi orașului.

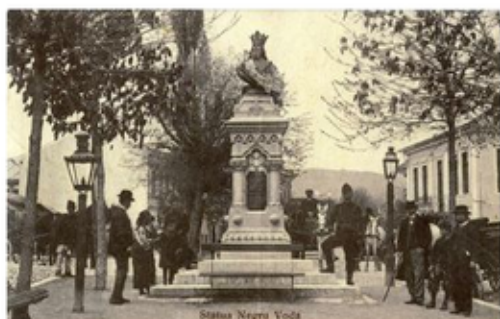
Bulevardul „Pardon“ în anul 1910 (stânga) și astăzi

Numele bulevardului este legat de vremea când oamenii obișnuiau să se plimbe pe bulevardul îngust și aglomerat. Trecătorii se adresau politicos cu expresia „Pardon!“, obicei elegant, atunci când se întâlneau sau se intersectau pe aleile înguste ale bulevardului. „Pardon“ nu este doar un cuvânt, ci un mod de a trăi, un simbol al respectului și al rafinamentului.

Aleea bulevardului era mărginită pe cele două laturi de castani stufoși, ce ofereau un bun adăpost de razele fierbinți, ca și în fața ploilor mărunte. Pe sub castani erau așezate bănci din lemn, vopsite cu verde, ce se mutau frecvent, după gustul și nevoile celor care le solicitau ospitalitatea. De o parte și de alta a bulevardului se puteau observa cele două cinematografe: „Splendid“ și „Apostol Culea“, restaurante, cofetării, librării, farmacii, diverse magazine și ateliere meșteșugărești.

Pe străzi circulau nelipsitele trăsură cu cai, ai căror conducători își transmiteau meseria din tată în fiu. Calitatea de birjar reprezenta o tradiție pentru unii, ca frații Boghez, Gh. Butoi și fiul, Vasile Bărbuceanu, Ionel Țicăloiu ș.a. Erau persoane cunoscute și respectate în oraș, gata ori-când să satisfacă nevoile de transport ale câmpulungienilor cu multă promptitudine.

Înfățișarea sa actuală nu amintește deloc de ceea ce a fost cu mai bine de 100 de ani în urmă. În perioada interbelică, Bulevardul „Pardon“ era un simbol al vieții mondene a orașului, un spațiu destinat socializării, apărut ca un loc de promenadă. Câmpulung Muscel era un important centru cultural și comercial din Țara Românească. Avea o clasă burgheză bine conturată, iar plimbările de-a lungul bulevardului făceau parte din ritualul social al vremii.

*Bulevardul în prima jumătate a secolului XX,
sus și mijloc;*

*jos: statuia lui Negru Vodă, carte poștală
(sursa: <https://imagoromania.ro>)*

După cum scria doctorul Dumitru Baci, menționat de profesorul și publicistul Emanoil Săvoiu: „Așa cum Bucureștiul a cunoscut «Calea Victoriei», ieșenii «Alexandru Lăpușneanu», Târgoviștea «Calea Domnească», piteștenii «Strada Mare» etc., Câmpulungul s-a mândrit cu bulevardul «Pardon», inima, respirația și viața orașului, loc de intersecție al trecătorilor dintr-o extremitate a orașului într-alta. Era un martor al tuturor evenimentelor publice sau particulare, izvor al tuturor știrilor, mai mult

sau mai puțin adevărate, și mai ales loc predilect de promenadă pentru cetățenii de toate vârstele, localnici sau sezonieri.

Din informațiile relatate în 1932 de institutorul octogenar I.N. Ionescu Moșoianu, reiese că pe locul actual se afla în prima jumătate a secolului al XIX-lea un iaz numit „Iazul Ferăstraelor“, denumire dată probabil de utilitatea sa practică în viața orașului. Iazul își avea izvoarele în partea de nord a orașului, în zona Sîn Petru, loc al unui tradițional bălci, organizat în perioada sărbătorii cu același nume, și alimenta cu apă o parte din oraș.

In jurul anului 1815, debitul apei scăzuse atât, încât boierul Dinicu Golescu a dăruit orașului suma necesară pentru a se efectua canalizarea apei rămase ca să poată fi secat terenul. În locul iazului s-au ridicat prăvălii. După 1877, prăvăliile au fost dărâmate spre a se amenaja o alee. Cu timpul, această alee s-a mărit, devenind un adevărat bulevard.

Dacă ne referim la perioada dinaintea Primului Război Mondial, bulevardul era mult mai scurt decât astăzi, iar la capătul nordic se găsea statuia lui Negru Vodă, mutată mai târziu în fața Primăriei – actuala bibliotecă publică. Dacă arhitectura Bulevardului „Pardon“ era oarecum prozaică și fără note distincte prea evidente, sub raport funcțional, viața lui era mult mai antrenantă și, fără exagerare, uneori chiar trepidantă, căci Câmpulungul nu era doar o urbe a pensionarilor, cum îi mersese reputația, iar bulevardul reprezenta barometrul, pulsul activității întregului oraș.

Zilnic, dimineața și în orele de seară, bulevardul devenea neîncăpător pentru plimbare, oamenii se loveau cu coatele, se călcau pe picioare și, schițând un surâs amabil, de circumstanță, se scuzaau invariabil spunând: „Pardon!“ Diferența consta doar în intonație, în raport de cultura sau, mai degrabă, de „blazonul“ celui care se scuza. Și din „pardon în pardon“, așa i-a rămas numele aleii, care avea totuși o denumire fixată pe o tăbliță albastră la capătul nordic: Alea Prințului Carol, pe atunci nebagată în seamă, iar astăzi complet uitată.

Cu trecerea timpului – vorba poetului – porecla s-a transformat în renume, astfel încât azi orice nume s-ar da bulevardului, el va rămâne în obscuritate, în fața eternului și de neînlocuit Bulevard „Pardon“. ■

Ne-am despărțit de colonelul Vauhnik, atașatul militar iugoslav la Berlin, în momentul când încerca să îi convingă pe complotiști să nu îl înlăture de la putere pe prințul regent Pavle Karadjordjević (Magazin istoric, nr. 8/2025).

AVERTISMENTELE COLONELULUI VLADIMIR VAUHNİK

Dr. ION GABRIEL ANDREI

După puciul generalului Dušan Simovici, din dorința de a evita invadarea Iugoslaviei de Reich, Vladimir Vauhnik a încercat să-i convingă pe liderii de la Berlin că puciul nu ar fi fost antigerman, ci ar avea doar conotații de ordin strict intern.

Vauhnik în 1945, când se afla la Berna

Autoritățile germane l-au informat oficial pe Vladimir Vauhnik că nu se intenționează invadarea Iugoslaviei ca măsură de retorsiune față de puciul lui Dušan Simovici. Însă Vladimir Vauhnik era convins de contrariu, întrucât a sesizat că agenții Gestapoului, care încetaseră să-l fileze după aderarea Iugoslaviei la Pactul Tripartit la 25 martie 1941, au reînceput să-l urmărească imediat după puciul din 27 martie 1941.

Mai mult, la 2 aprilie 1941 Vladimir Vauhnik a informat Belgradul că Adolf Hitler a decis invadarea Regatului Iugoslaviei, prin Directiva 25 din 27 martie 1941, care completa decizia de invadare a Greciei prin Directiva 20 din 13 decembrie 1940. Vladimir Vauhnik a identificat cu acuratețe și data

planificată de Führer pentru începerea invaziei – 6 aprilie 1941 –, direcțiile ofensivei Axei, unitățile participante și faptul că Belgradul va fi bombardat cu sălbăticie, fapt confirmat pe deplin de evoluția

ulterioară a evenimentelor. Informația privind invadarea Iugoslaviei și Greciei a fost obținută de Vladimir Vauhnik de la generalul german Hans Oster, șeful biroului de contraspionaj al Abwehrului, un

Generalul Hans Oster, șeful contraspionajului din Abwehr, i-a furnizat lui Vauhnik informația despre invadarea Iugoslaviei

*Imagine din Belgrad,
după bombardamentul din 6 aprilie 1941*

antihitlerist ca și șeful său, amiralul Wilhelm Canaris. Încă din 1938 Hans Oster pregătise un puci contra lui Hitler, întrucât considera că invadarea Cehoslovaciei de Reich ar fi provocat intrarea Marii Britanii și a Franței în război și izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial, însă cedarea britanicilor și francezilor în fața pretențiilor teritoriale ale Führerului asupra Regiunii Sudete, prin Acordul de la München din 30 septembrie 1938, a determinat stoparea planurilor vizând puciul antihitlerist.

Informațiile foarte exacte obținute de Vladimir Vauhnik privind invazia Reichului nu au fost crezute de factorii decizionali abilitați de la Belgrad, dovadă faptul că generalul pucist Dušan Simovici a programat nunta fiicei sale exact la 6 aprilie 1941, chiar în ziua în care, potrivit lui Vauhnik, Reichul declanșa invazia și bombarda Belgradul. Iar în dimineața zilei de 6 aprilie 1941, când a sosit primul val de bombardament al Luftwaffe, la Belgrad nu s-a auzit nicio alarmă aeri-

nă, dovadă a surprizei totale provocate de atac.

Un alt succes deosebit pe linie informativă al lui Vladimir Vauhnik a fost că acesta era foarte bine informat despre lista subiectelor pregătite pentru întrevederile lui Hitler cu Mussolini, pe care le obținea de la o tânără angajată la Cabinetul ministrului german de Externe Joachim von Ribbentrop.

După luarea de către Hitler a deciziei de invadare a Iugoslaviei, agentura de informații germană de la Belgrad a descoperit faptul că Vladimir Vauhnik obținuse și transmisese factorilor decizionali iugoslavi informațiile privind pregătirea invaziei.

După declanșarea invaziei Axei la 6 aprilie 1941, în timp ce ambasadorul Ivo Andrić a primit din partea Reichului permisiunea de a se refugia în Elveția, care era stat neutru, permisiune pe care acesta a refuzat-o, lui Vladimir Vauhnik i s-a refuzat respectivul privilegiu. Vladimir Vauhnik, împreună cu Ivo Andrić și cu întregul personal al Ambasadei iugoslave au fost trimiși la Belgrad.

Imediat după sosirea în gara din Belgrad, încălcându-i-se statutul diplomatic, Vladimir Vauhnik a fost arestat de germani și trimis înapoi în Reich, unde a fost anchetat timp de patru luni de Oficiul Principal de Informații al Reichului (RSHA), în sediul central al Gestapoului din Berlin, exact în clădirea unde, în 1939, el îi înmânase personal lui Heinrich Himmler o decorație din partea prințului regent Pavle Karadjordjević. În timpul interogatoriilor, Vladimir Vauhnik

Vauhnik și ambasadorul Ivo Andrić

Walter Schellenberg

timid. Vladimir Vauhnik știa că adeseori se aflase în arest sub influența narcoticelor administrate de anchetatori, întrucât dormea imediat după ce mânca și avea amintiri vagi că în timpul somnului era înțepat cu ace de injecții, însă nu le-a divulgat torționarilor nimic.

După eliberarea din arest, Walter Schellenberg – asul spionajului nazist din SD (Serviciul de Securitate al SS) – i-a propus să se angajeze ca funcționar la Uzinele „Krupp”, pentru a-l avea sub supra-

veghere directă, însă Vladimir Vauhnik a solicitat să fie trimis ori în Slovacia, ori în Statul Independent Croația. Gestapoul a decis să-l trimită în NDH, la Zagreb, pentru a instrui forțele armate regulate croate ale „domobranilor”.

La Zagreb, Vladimir Vauhnik a intrat în contact cu generalul August Marici, șeful Marelui Stat Major al „domobranilor” croați, pe care îl cunoștea din perioada interbelică, cu origini etnice mixte – tatăl croat și mama sârboaică –, fost ofițer de cavalerie în armata austro-ungară din Transilvania în perioada 1904 – 1909, care alături de Slavko Kvaternik fusese în primul grup de ofițeri iugoslavi și foști austro-ungari care se înrolaseră în forțele armate ale Statului Independent Croația (NDH). August Marici i-a sprijinit pe comuniștii croați să se ascundă de organele de represiune germane și ustașe

croate, un exemplu fiind Vladimir Velebit, viitorul om forte al Partidului Comunist Croat în Iugoslavia titoistă, pe care Marici l-a adăpostit în apartamentul său din Zagreb. Cu sprijinul lui Vladimir Velebit, August Marici a primit în Iugoslavia titoistă statut de participant la Lupta de Eliberare Națională, cu drept de pensie, și a decedat la Zagreb, în 1957.

De la August Marici, Vladimir Vauhnik a aflat că există conflicte puternice între „domobranii” care activaseră în armatele iugoslave și austro-ungară și ustași. Cu sprijinul lui Marici, Vladimir Vauhnik a primit însărcinarea de a menține legătura cu atașatii militari ai statelor Axei acreditați la Zagreb, în NDH.

Guvernul iugoslav în exil condus de generalul Dušan Simovici nu a înțeles semnificația acțiunilor lui Vladimir Vauhnik de după invazia Axei, astfel că la 24 mai 1941 l-a pus la dispoziție, iar la 26 septembrie 1941 l-a degradat și l-a declarat dezertor de război și trădător, în contextul zvonurilor mincinoase și răuvoitoare colportate de iugoslavi invidioși pe succesele sale informative, cum că Vauhnik ar fi fost recrutat de germani și că ar lupta pe Frontul de Răsărit contra U.R.S.S.

Aflat la Zagreb, Vladimir Vauhnik a fost contactat de un fost ofițer iugoslav, „A.A.”, care i-a precizat că trebuie să refacă rețeaua informativă, de această dată în beneficiul Marii Britanii, și că pentru aceasta Vauhnik trebuie să se mute de la Zagreb la Ljubljana, în zona slovenă anexată de Italia musoliniană, întrucât la Ljubljana

nu a cedat și nu a dezvăluit Gestapoului nicio informație. Ancheta stăgănând, Vladimir Vauhnik a primit dreptul de a citi beletristică în celulă. Într-una dintre cărți, Vladimir Vauhnik a găsit un mesaj din partea agenturii sale antihitleriste din Reich prin care era informat că în curând va fi eliberat și că trebuia ca, după eliberare, să ceară să fie trimis în statul marionetă Slovacia, condus de monseniorul Jozef Tiso, fie într-un alt stat marionetă, Statul Independent Croația (NDH), condus de poglavnikul ustaș Ante Pavelić. Și într-adevăr, Vladimir Vauhnik a fost eliberat, dar chinurile la care fusese supus în timpul celor patru luni de interogatorii și-au lăsat amprenta asupra stării sale fizice și psihice: anterior avusese un păr negru și des, iar acum îl avea complet grizonat și rarit, avea o înfățișare agitată, un tremurat cronic și un comportament

Vladimir Velebit

se stabilise centrul regional al activităților SOE.

Ajuns la Ljubljana, Vladimir Vauhnik s-a internat inițial la un sanatoriu, pentru a-și refăce sănătatea șubrezită de interogatoriile la care fusese supus de Gestapo, apoi s-a angajat la o fabrică de cherestea, dispunând astfel de acoperirea necesară pentru extinderea rețelei sale informative, care acoperea o mare parte a spațiului iugoslav, până în Dalmația croată anexată de Italia mussoliniană și până la Belgrad și Skopje. Vauhnik a reluat, la München, relațiile cu vechile sale surse din rândul germanilor antihitleriști din perioada când activa la atașatura militară din capitala Reichului, iar informațiile obținute, inclusiv prin mituirea cu coniac a cadrelor Wehrmacht sau SS care gestionau serviciul poștal german, erau puse la dispoziția britanicilor. În comunicarea sa cu SOE, Vladimir Vauhnik folosea acronimul BBZ, preluat de la inițialele lui *Berliner Börse Zeitung* (Ziarul Bursei din Berlin). Vauhnik trimitea

săptămânal informațiile pe ruta Trieste – Veneția – Verona – Milano, de unde ajungeau în final la consulul britanic din Berna, Elveția.

Vladimir Vauhnik a intrat în contact și a colaborat cu „Draža” Mihajlovici, comandantul cetnicilor pan-sârbiști și promonarhiști.

În teritoriile etnic slovene Vladimir Vauhnik a activat, alături de colonelul Ivan Prezelj „Areta”, fostul atașat militar iugoslav în Grecia și fost comandant al Serviciului Transporturi al Marelui Stat Major al armatei iugoslave, în cadrul cetnicilor sloveni „Garda Albastră”, formațiune militară de rezistență care recunoștea autoritatea supremă a lui Dragoljub „Draža” Mihajlovici. Vladimir Vauhnik era înlocuitor la comandă în cadrul Comandei cetnicilor din Slovenia, în timp de Ivan Prezelj era comandantul respectivei formațiuni armate. Există indicii că Vladimir Vauhnik și Ivan Prezelj au fost înaintați la gradul de general de „Draža” Mihajlovici în anul 1944, după ce anterior, tot în 1944, Vauhnik fusese reabilitat de Guvernul iugoslav în exil și primise înapoi gradul de colonel. Astfel că, în rândurile rezistenței iugoslave,

Vladimir Vauhnik era cunoscut drept „generalul Racici”.

Vladimir Vauhnik a inițiat constituirea Consiliului Militar al rezistenței democratice din Slovenia, care bineînțeles nu îi cuprindea și pe partizanii comuniști titoiști. A plănuțit aducerea regelui Petar al II-lea Karadjordjevici în teritoriile iugoslave ocupate pentru a declanșa revolta contra Axei, plan care nu a putut fi pus în practică din cauza riscurilor majore.

Din 1943, Winston Churchill decisese să nu-i mai sprijine pe cetnicii conduși de „Draža” Mihajlovici, ci să-i susțină pe partizanii lui Josip Broz Tito. Încurajați de noua atitudine a lui Churchill, pentru a-și distruge rivalii cetnici, partizanii comuniști titoiști au început să dezvăluie identitatea membrilor rețelelor informative ale cetnicilor organelor de informații și de represiune ale Reichului și ale Statului Independent Croația (NDH), astfel că cercul naziștilor și ustașilor se strângea tot mai mult în jurul lui Vladimir Vauhnik și al surselor sale. Verișoara sa pe linie maternă Melita Tomici (născută Thaler), văduva unui ofițer iugoslav

Dragoljub „Draža” Mihajlovici

de informații ucis de ustași, numită de Vauhnik la conducerea rețelei sale informative din Zagreb când el s-a mutat la Ljubljana, se îndrăgostise de un medic, care de fapt era un agent al partizanilor comuniști titoiști. Respectivul medic a obținut de la Melita lista tuturor membrilor rețelei informative a lui Vauhnik din Statul Independent Croația (NDH), pe care a transmis-o partizanilor. Însă curierul care transporta lista a fost capturat și ucis de germani, astfel că identitatea membrilor rețelei informative a lui Vladimir Vauhnik din NDH a ajuns la cunoștința Gestapoului și ustașilor. În consecință, Melita și toți membrii rețelei informative a lui Vauhnik din NDH au fost capturați de ustași în aprilie 1944. Melita a fost condamnată la moarte și executată prin împușcare în pădurea Parcului Maksimir din Zagreb. La înmormântarea acesteia au participat peste o mie de persoane, în semn de susținere și apreciere pentru cauza rezistenței. Pe mormântul Melitei a fost depusă, în secret, o decorație pentru vitejie din partea armatei regale iugoslave.

Pe fondul înfrângerilor suferite de „Garda Albastră” slovenă în fața partizanilor comuniști titoiști, dar și pe fondul riscurilor contrainformative reprezentate de serviciile de securitate ale Reichului și ale colaborașiștilor locali, dar și de partizanii comuniști titoiști, care cu toții îl vâneau, pentru a nu fi capturat și executat, Vladimir Vauhnik s-a relocalat în iunie 1944 în Republica Socială Italiană, la Veneția, apoi la Milano, iar după patru luni, în Elveția neutră.

Ivan Prezeli

Vladimir Vauhnik a plecat din Ljubljana cu trei cufere cu documente despre mișcarea sa informativă și de rezistență, dintre care două i-au fost confiscate de mafioții italieni, care îl ajutaseră să ajungă în nordul Italiei și apoi în Elveția. Din Elveția, Vladimir Vauhnik a propus britanicilor, fără succes, punerea sub comanda Londrei a „domobranilor” sloveni și a unor unități ale „domobranilor” croați și ale cetnicilor, precum cei sloveni, pe baza informațiilor cuprinse în documentele din cufărul rămas în posesia sa. Britanicii i-au respins propunerea, căci din oportunism mizau acum doar pe partizanii titoiști, fără să realizeze că astfel Londra nu va mai avea nicio fărâma de influență în Iugoslavia comunistă postbelică.

În Elveția, unde a rămas din considerente de securitate până la sfârșitul celui de Al Doilea Război Mondial și unde șederea i-a fost sprijinită financiar de britanici, Vladimir Vauhnik a scris două lucrări

memorialistice: *În căutarea planurilor militare ale lui Hitler. Trei ani atașat militar la Berlin și Printre trădători, spioni și eroi. Povestea unei organizații secrete de informații (1941 – 1944).*

Din considerente anti-comuniste, la încheierea celui de Al Doilea Război Mondial, Vladimir Vauhnik nu s-a întors în Iugoslavia ajunsă sub controlul lui Josip Broz Tito, ci a ales să rămână în emigrație. De altfel, pentru a-i compromite reputația, regimul titoist relua zvonurile mincinoase colportate în timpul războiului, cum că Vauhnik ar fi luptat de partea Reichului pe frontul de Răsărit, contra U.R.S.S.

Vladimir Vauhnik s-a stabilit în 1948 în Argentina, unde s-a angajat în activitățile de sprijinire a emigranților sloveni anti-titoiști, însă fără a se angrena în activități politice, și a decedat la Buenos Aires, la 31 martie 1955, din cauza sănătății sale șubrezite de interogatoriile dure la care fusese supus de Gestapo în 1941.

Postum, în 1965, la Buenos Aires, a fost publicată lucrarea sa *Frontul invizibil: lupta pentru apărarea Iugoslaviei*, republicată la München, în Republica Federală Germania, în anii 1980.

În contextul înfrângerii Axei, în 1945 Ivan Prezeli a reușit să se retragă în Italia, unde s-a predat britanicilor, pentru care a lucrat ca ofițer de informații împotriva regimului titoist din Iugoslavia. În 1949 s-a stabilit în S.U.A., unde a activat inclusiv ca jurnalist pentru presa emigrației slovene, și a decedat la Cleveland, statul Ohio, în 1973. ■

În 1925, după publicarea raportului comisiei unitariene pe anul 1924, au apărut două volume legate direct de Transilvania (Magazin istoric, nr. 7 – 8/2025). Încheiem în acest număr prezentarea legăturilor dintre cele două comunități religioase.

UNITARIENII AMERICANI ȘI TRANSILVANIA

ERNEST H. LATHAM, Jr.
(S.U.A.)

În acest punct, Cabot începe analiza numeroaselor decenii de putere ungară și a celor șapte ani de guvernare românească. El punctează afirmațiile și obiecțiile de ambele părți: legile privitoare la limbă, corupția politică și judiciară, alegerile trucate, taxele, proprietatea și distribuția pământurilor, unitățile de învățământ și o serie de alte plângeri mai mari sau mai mici, reale sau imagine. Fără să intre în detalii, Cabot respinge rapoartele misiunilor bisericești care au precedat demersul lui, fiindcă au ignorat succesul a aproximativ 600 școli de stat cu limba de predare maghiară și nu și-au dat seama că „ungurii nu sunt mai puțin abili în delicata artă a falsificării faptelor decât românii” – ceea ce era de natură să afecteze calitatea de observatori imparțiali, transformându-i astfel într-un instrument tot mai util pentru propaganda maghiară. Pe scurt, misiunile unitariene s-au concentrat prea mult pe momentul postbelic. Autorul își încheie capitolul pe un ton pesimist, care s-a dovedit profetic la câțiva ani după aceea. El este reținut în a-și da verdictul asupra stăpânirii ungare și române.

Cabot se referă apoi la hotărârea finală privind Transilvania. Notează bogăția deosebită a provinciei, resursele naturale, animalele și agricultura, comunicațiile și transportul bine dezvoltate, examinează revendicările istorice ale românilor și ungarilor asupra Transilvaniei, argumentele economice și geografice prin care își susțin punctul de vedere și trage concluzia că cerința Ungariei „atârână, într-o oarecare măsură, ceva mai greu decât cea a României.” Dar este cu totul altă poveste când autorul privește chestiunea populației și dorințelor ei. Cabot respinge orice concluzie care se bazează pe recensământul maghiar și afirmă că, în afara zonelor secuiești,

românii sunt majoritatea sau la egalitate de locuitori în întreaga Transilvanie, chiar dacă în mediul urban predomină ungurii și germanii.

În capitolul următor, Cabot vorbește despre Câmpia Ungară (de fapt, podișul transilvan), având o populație majoritar maghiară spre est, așa cum partea de vest era majoritar locuită de români. Ceea ce complica situația era faptul că majoritatea românească se afla mai ales în localități rurale, pe când minoritatea maghiară se concentrase în mediul urban; în multe dintre orașele mari, prospere, cu un rol important în istoria ungară, maghiarii erau aproape în majoritate. Cabot menționează cu admirație rutele comerciale și liniile ferate pe direcția

Semnarea Tratatului de la Trianon

est – vest, mai degrabă decât nord – sud, ceea ce făcea mai dificilă demarcația est – vest, ca să nu mai amintească legătura dintre orașele industriale, dens populate, și sursele de materie primă, de alimente.

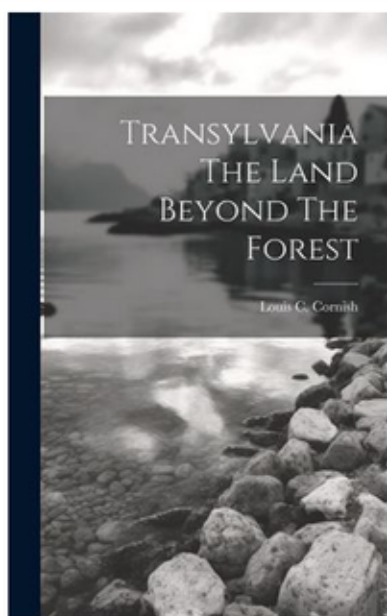
Ultima zonă pe care o analizează Cabot este Banatul. Aici, notează autorul, există situația particulară că populația este un amalgam de sârbi, unguri, români și germani (adică austrieci). Când Comisia pentru Pacea de la Paris a hotărât delimitările teritoriale, noua graniță dintre Serbia și România s-a stabilit în așa fel, încât Banatul să nu se învecineze nici cu Ungaria, nici cu Austria și să se evite astfel revendicări din partea acestor țări. Rămăneau doar revendicările Serbiei și României: Serbia a primit aproximativ o treime, România două treimi din teritoriul Banatului.

În încheierea capitolului, Cabot, inspirat în previziunea lui, sugerează că problema Transilvaniei nu poate fi lăsată să se degradeze, fiindcă Ungaria va încerca, mai devreme sau mai târziu, să recâștige teritoriul cu forța, probabil nu singură, ci printr-o alianță. Este exact ceea ce s-a întâmplat cu vreo 14 ani mai târziu, când Ungaria a recâștigat nordul Transilvaniei în alianță cu Germania nazistă, prin Dictatul de la Viena. Cabot notează că, prin afilierea lor religioasă, ungurii au trezit interesul coreligionarilor din Statele Unite. Într-o scurtă referire, elaborată cu diplomatie, autorul face aluzie la faptul că îngrijorarea față de soarta Transilvaniei, publicată în scris de unitarienii americani, i-a alimentat și lui interesul, călătoriile,

viitoarea sa lucrare. Cu la fel de multă diplomatie îi mulțumește dr. Cornish în nume personal, ca autor „de ireproșabilă onestitate”, notând, despre rapoartele lui Cornish, redactate în numele comisiilor unitariene pentru Transilvania, că totuși „chiar și aici se strecoară erori”.

Abilitățile diplomatice i-au servit lui Cabot la nivel profesional, fiindcă în 1927, un an după publicarea volumului său despre Transilvania, era primit în serviciul diplomatic american. În cei 41 de ani de carieră reușită la Departamentul de Stat, a fost numit ministru în Finlanda, în 1950, apoi ambasador în Pakistan (1952), în Suedia (1954), Columbia (1957), Brazilia (1959) și Polonia (1962). Și-a petrecut cei mai mulți ani de diplomatie în America Latină, iar în 1953 a fost numit asistent al secretarului de Stat pentru Afacerile Emisferei de Vest. După pensionarea sa în 1966, a predat diplomatie și relații internaționale la universitățile Tufts și Georgetown. A murit la 80 de ani, la 24 februarie 1981, lăsând în urmă, după 48 de ani de căsătorie, soția, născută Elizabeth Lewis, doi fii, două fiice și 11 nepoți.

Responsabilitățile ca vicepreședinte, apoi ca președinte al unitarienilor americani pentru două termene, între 1927 și 1937, nu i-au lăsat lui Cornish timpul să se concentreze pe problemele minorităților religioase din România. În plus, Marea Criză declanșată în 1929 n-a mai permis bisericii să finanțeze călătorii și activități ale comitetelor pentru investigații internaționale. Un an

Coperta unei ediții a cărții
Transilvania: Țara de dincolo de pădure

după pensionare, Cornish a plecat în Filipine, ca președinte nou instalat al Asociației Internaționale pentru Creștinism Liberal și Libertate Religioasă. Întors în Statele Unite, el s-a stabilit, împreună cu soția, la Winter Park, Florida. L-a preocupat în continuare soarta Transilvaniei. În ediția de iarnă, 1940, a revistei trimestriale *Hungarian Quarterly*, apărea sub semnătura lui Cornish articolul *O parte a Transilvaniei se întoarce*. Publicată în limba engleză la Budapesta, revista era evident destinată propagandei maghiare, pentru un „public semnificativ” din Marea Britanie și Statele Unite. Prima propoziție a articolului afirmă limpede reacția autorului la Dictatul de la Viena: „Mă bucur că o parte a Transilvaniei, ruptă de Ungaria prin Tratatul de la Trianon, se află din nou în stăpânire maghiară.” Apoi reia mult din materialul aflat în rapoartele comisiilor unitariene pentru Transilvania. Afirmă din nou că ar exista „o diferență de trei sute de ani de progres care separă cultura română de cea maghiară.” Avertizează iar că nu este bine ca regiunea să penduleze între cele două țări, cu sentimente de umilință și dorința răzbunării. În concluzie, îndeamnă noile autorități maghiare să se comporte „astfel, încât toate popoarele să dorească să stea în zona transilvană returnată Ungariei, iar cele din afară să aspire să vină aici”.

În 1947, cu trei ani înainte de sfârșitul vieții, Cornish a publicat *Transylvania: The Land Beyond the Forest* (Transilvania: Țara de dincolo de pădure, Beacon Press), singura sa carte despre Transilvania. Este în principiu o antologie, în care include articolul din *Hungarian Quarterly*, 1940, și un poem în traducere, *Woe* (Jale), de Stephen Havas, care deplânge suferința maghiarilor din Transilvania. Deosebit de valoros este apendicele, cu textele complete a cinci documente istorice privitoare la Transilvania și cuprinse în Armistițiul de la Moscova, din 1944. Cornish acordă în carte o considerabilă importanță lui Lajos Kossuth, cu accent pe turneul acestuia în Statele Unite în 1851 – 1852. Asta se datorează, probabil, și faptului că o statuie a eroului ungar, realizată de sculptorul Janos Horvai, urma să fie instalată pe Riverside Drive, în New York, în același an în care a apărut volumul lui Cornish. Statuia a fost dezvelită, cu multă publicitate, în martie anul următor. Cornish relatează amplu, în cartea sa, și despre schimbul dur de replici dintre autoritățile austriece și secretarul de Stat Daniel Webster, pe tema lui Kossuth și a libertăților Ungariei.

Evenimentele din jurul celui de Al Doilea Război Mondial l-au determinat pe Cornish să îmbrățișeze ideea federalismului transilvan. Continua să compare populația maghiară „occidentală” cu aceea românească „semi-orientală” și imagina rezolvarea printr-o confederație danubiană, care să reunească popoarele Austriei, Cehoslovaciei, Ungariei și ale unei Transilvanii autonome. Ideea nu era originală, mai fusese propusă. Cornish părea să vadă în Națiunile Unite instrumentul prin care să se realizeze o asemenea federație. Era, evident, o soluție nerealistă. Când el scria acestea, soarta Transilvaniei fusese hotărâtă, prin Armistițiul din 12 septembrie 1944, Articolul 19.

La trei ani după moartea lui Cornish, văduva sa, Frances Eliot Foote Cornish, a publicat la Beacon Press *Louis Craig Cornish: Interpreter of Life* (Louis Craig Cornish: Interpret al vieții), cu selecții din patru predici ale sale. Vizitele lui în Transilvania, din 1922 și 1924, sunt descrise pe scurt, cu pasaje din șase scrisori trimise acasă. Cum ea nu-l însoțise în acele călătorii, nu avea lucruri originale de împărtășit. Totuși, are o relatare interesantă despre un incident din timpul vizitei comisiei la Palatul Cotroceni, unde reprezentanții unitarieni au fost primiți de regele Ferdinand și regina Maria,

Vizita lui Kossuth în Statele Unite

la 24 iunie 1924. Regele, observând preocuparea lui Cornish pentru bunăstarea minorităților, a arătat că membrii acestora trebuie să devină români, căci altfel „nu e bine”. Suveranul și-ar fi întărit spusele atingând teaca sabiei – un gest care nu era în obișnuința regelui Ferdinand. Când Cornish a adus argumentul că sașii sunt la fel de germani ca atunci când au plecat din Germania, regele s-ar fi ridicat, nepolitic, plecând fără să mai adreseze niciun cuvânt – iarăși, un gest care nu-l caracteriza pe rege. Sunt detalii care pun la îndoială evocarea acelui moment.

Comisiile trimise să cerceteze unitarienii transilvăneni au operat în dezavantaj. Mai întâi, au petrecut prea puțin timp în România/Transilvania ca să înțeleagă complexitatea locului. În al doilea rând, se vede că oaspeții americani nu aveau cunoștințele necesare pentru a înțelege contextul coreligionarilor lor. De exemplu, se vede că ei n-au citit recenta cercetare a lui Cabot pe tema dată și nici, mai grăitor încă, critica puternică și practic exhaustivă din 1925 asupra concluziilor cu care venise comisia unitariană în anul 1924. O dovadă este chiar impresia lui Cornish, explicită sau implicită și reluată mereu, că ungurii erau reprezentanți civilizați ai Occidentului european, spre deosebire de românii ortodocși, needucați, semi-orientali, abia ieșiți la lumină după secole de izolare și tiranie otomană. Un dezavantaj major a fost acela că niciun american din comisiile unitariene nu știa română, maghiară sau germană, limbile

principale ale regiunii: se bazau pe vorbitori nativi pentru traducere și, de prea multe ori, pentru însăși înțelegerea stării de fapt.

Interesul unitarienilor americani față de coreligionarii lor din Transilvania s-a manifestat în același timp cu amplificarea interesului general al Statelor Unite pentru relații internaționale. Aceasta s-a petrecut după ce țara a trecut prin războiul cu Spania din 1898 și, mai accentuat, după participarea la Primul Război Mondial și la Conferința de Pace de la Paris, 1919 – 1920. Spre deosebire de conaționalii lor care, după război, s-au retras într-o perioadă de izolaționism, unitarienii americani au continuat să se preocupe de bunăstarea minorităților din Transilvania, interes care s-a diminuat numai după ce Cornish n-a mai fost președintele bisericii, din anul 1927. La acest declin a contribuit, cum aminteam, prăbușirea economică din 1929, urmată de Marea Criză. Izbucnirea celui de Al Doilea Război Mondial, la 1 septembrie 1939, a împiedicat iarăși, pentru mai mulți ani, călătoria americanilor în Europa. După care dominația comunistă asupra Europei de Est, care a durat aproape o jumătate de secol, a descurajat în continuare contactele dintre bisericile americane și cele est-europene. Relația cu unitarienii din România a redevenit posibilă și a înflorit abia după căderea regimului Ceaușescu, în decembrie 1989.

Versiune în limba română

Ioana IERONIM

ENGLEZUL CARE A REVOLUȚIONAT MODA... FRANCEZILOR

THEO STĂNESCU-STANCIU

- Viciul tatălui și numeroasele datorii l-au determinat pe tânărul Charles să părăsească școala și să se angajeze
- Ura să-și murdărească mâinile, așa că a renunțat să mai fie ajutor la un tipograf
- Fuge la Londra
- Pentru a atrage pe doamnele care treceau pragul merceriei unde lucra, își orna bonetele
- Petrecea cu orele la National Gallery ca să studieze portrete istorice
- A lăsat Londra, pentru Paris
- Întâlnirea cu prințesa von Metternich i-a schimbat soarta
- Vrăjitorul mătășii
- A îmbrăcat multe capete încoronate și personalități ale epocii

Cum a ajuns un englez aparent obișnuit să revoluționeze lumea modei pariziene?! O întrebare care a fost pe toate buzele încă din perioada în care Charles Frederick Worth începea să cunoască succesul în Orașul Luminilor.

După ce a lucrat în mai multe case de modă renumite ale epocii, decizia, luată în 1858, de a-și deschide propria afacere, împreună cu Otto Bobergh (1821 – 1882), un prieten de origine suedeză, le-a părut multora una hazardată. Dar, după cum spune și o veche zicală, succesul li se arată doar celor care știu să riște!

Și, încă din adolescență, Charles Worth a trăit sub semnul riscului...

S-a născut la 13 octombrie

1825, într-un oraș din comitatul Lincolnshire, Bourne. După o minuțioasă cercetare a presei britanice, Abigail Joseph, autoarea unor interesante studii dedicate stilului victorian, a descoperit că există detalii contradictorii cu privire la copilăria lui Charles. După unele surse (un articol omagial, intitulat chiar *Cum un cetățean din Lincolnshire a ajuns un faimos creator de modă la Paris?*, publicat în *Peterborough Express*, numărul din 2 iulie 1889), tatăl, William, de

meserie avocat, ar fi dorit ca fiul să nu îl urmeze în carieră, ci să învețe o meserie. Alți jurnaliști contemporani, cu aproximativ 15 ani în urmă (de astă dată de la publicația *Bradford Observer*, aprilie 1874), notau însă că nu fusese deloc dorința, ci necesitatea cea care l-a împins pe tânărul Charles să renunțe la școală și să se angajeze. Pasiunea pentru băutură a tatălui, numeroasele datorii acumulate și, într-un final, plecarea de acasă a soțului au determinat-o pe mamă, Ann,

să-și trimită fiul, la nici 12 ani împliniți, să devină ucenic într-un atelier de tipografie.

Însă, cum băiatul era atât de scrupulos în ceea ce privea curățenia, nu a suportat să se murdărească pe mâini cu cerneală și a arătat de-a dreptul ostilitate față de meserie. Nu a rezistat decât șapte luni! Deoarece nu putea să rămână muritor de foame, a ales să lucreze într-un magazin de mercerie din Bourne. Acolo, tânărul și-a dat toată silința să învețe și să atragă, totodată, cât mai multe clienți. Pentru a amuza doamnele ce treceau pragul, Charles și-ar fi ornat bonetele pe care le purta, după cum povestește o pasionată de istorie locală, Jennifer Ashwood.

Nici acolo nu avea să stea prea mult... Neținând cont de protestele părinților, după ce i-a cerut ajutor unui prieten aflat la Londra, a plecat în Capitală. Amicul nu i-a înșelat așteptările și l-a ajutat să se angajeze ucenic la departamentul de croitorie al unui renumit magazin universal londonez, situat în Piccadilly Circus, „Swand and Edgar“.

Acolo, tânărul Charles a aflat multe despre țesături, materiale de croitorie, dar și despre problemele pe care le întâmpinau cei din domeniu cu aprovizionarea sau cu fluctuația gusturilor.

Când avea puțin timp liber, se grăbea în Trafalgar Square pentru a vizita National Gallery și a admira portretele istorice. Era fascinat de costume și de decoruri. Mai târziu, emoțiile acumulate atunci aveau să îi fie surse de inspirație.

Creații ale lui Charles Frederick Worth

Dar nici în Londra nu a putut rămâne prea mult... Parisul îl atrăgea ca un magnet; și nici nu putea fi altfel, deoarece era Capitala Luxului, a Modei, a Artei. În 1846, tânărul Worth trecea Canalul; nu știa o boabă franceză și avea doar puțin peste 5 lire în buzunar. Dar entuziasmul era atât de mare, încât asemenea detalii nu aveau cum să îl împiedice să meargă înainte. În câțiva ani a reușit să dețină o funcție bunicică la o prestigioasă firmă pariziană care vindea țesături

Sediul casei sale de mode din Paris

de mătase croitorilor de la Curte.

Tot acolo avea să o cunoască și pe iubirea vieții, Marie Vernet (1825 – 1898), o tânără vânzătoare fermecătoare, cu care împărtășea pasiunea pentru modă și croitorie. Căsătoria a avut loc la scurt timp, la 21 august 1851, iar, de atunci, cei doi au rămas nedespărțiți, atât în viața privată, cât și la lucru. Căci Marie nu i-a fost numai soață, ci și manechin. La magazin, înconjurat de cele mai fine țesături și dantele,

Charles a început să vizeze la rochii și ținute perfecte. Mai întâi, doar simple schițe pe bucățele de hârtie; apoi, încetul cu încetul, visurile au început să prindă contur. Doamna Worth se prezenta la lucru zi de zi purtând noi și noi ținute, care mai de care mai atrăgătoare și extravagante. După cum avea să povestească mai târziu cel de-al doilea fiu al cuplului, Jean-Philippe (1856 – 1926), au devenit rapid atracția magazinului; toate cliențele nu i-au mai considerat simpli furnizori, ci „prietenii“, cucerite atât de creațiile vestimentare, cât și de grația și șarmul lor.

Surprins în mod plăcut de succesul celor doi angajați, patronul magazinului i-a acordat lui Worth permisiunea de a-și deschide un departament propriu de croitorie. Era intrarea sa oficială în lumea modei...

În necrologul publicat de *The Times* (12 martie 1895), s-a arătat însă că urmarea nu a fost neapărat cea visată de niciuna dintre părți. Reputația firmei a crescut în mod exponențial – mai ales datorită participării

Sofia, Marie Vernet, i-a prezentat...

cu creațiile Worth atât la Marea Expoziție din 1851, de la Londra, cât și la cea Universală, organizată la Paris, în 1855 –, dar poziția lui Charles Worth în firmă a rămas aceeași.

Nemulțumit, a decis să își deschidă propria afacere. Deja își făcuse un nume și reușise să câștige o clientelă. Independența nu avea cum să nu îi fie benefică.

Și iată-ne, la momentul 1858, când, pe strada Păcii, la numărul 7, Otto și Charles, alături de o echipă de vreo 15 angajați, erau pregătiți să primească primii clienți. Și, pentru a-și face și mai cunoscut brandul, Worth, de acum și abil cunoscător al tehnicilor de vânzare, după experiența acumulată în slujbele anterioare, a apărut și în coloanele celor mai citite publicații. O declarație acordată *Blackwood's Edinburgh Magazine*, în același an, 1858, era menită să îi aducă și mai mare notorietate, stârnind interesul doamnelor: „Femeile vin să mă vadă ca să le ofer idei, nu

ca să le urmeze pe ale lor“, cum fusese cazul până atunci în lumea modei.

O întâlnire neașteptată avea să îi influențeze și mai mult destinul. Să fi fost soarta sau o bună coordonare a cuplului Worth?! Povestea este într-adevăr una foarte frumoasă.

Istoricul Olivier Courteaux o spune cu șarm: „Era o seară rece de decembrie a anului 1859. Cei câțiva fulgi de zăpadă nu i-au oprit pe Charles și Marie Worth să iasă la o plimbare. Pașii i-au purtat spre Palatul Tuileries. Apropiindu-se de strada Rivoli, s-au oprit pentru

... prințesei Pauline von Metternich un album cu creațiile soțului, ...

a admira o procesiune de trăsurile elegante.“ La un moment dat, când perdeluța unei calești a fluturat, au putut zări chipul prințesei von Metternich, soția nou-numitului ambasador austriac la Paris, Richard von Metternich (1829 – 1895).

Prințesa Pauline (1836 – 1921) era bine cunoscută în mediul aristocratic, grația și eleganța fiindu-i admirate peste tot. În mintea lui Charles Worth

un plan ingenios prindea viață... Și în el, Pauline von Metternich avea să joace un rol extrem de important.

Peste câteva săptămâni, Marie Worth apare la Ambasada Austriei, solicitând o întrevedere cu prințesa. Când i-a fost prezentată, cu un zâmbet pe buze, i-a înmănat un album. După cum nota Pauline în memorii, „când l-am deschis, am avut o mare surpriză: pe prima pagină trona o rochie fermecătoare; am dat pagina și, din nou, surpriză!, o alta și mai fermecătoare... Am simțit imediat că am descoperit un mare artist!“

Întrevederea s-a soldat cu o primă comandă (câteva rochii estimate la un preț modest, de 300 de franci bucata!), dar și cu promisiunea că una dintre creații va fi purtată la următorul bal organizat la Curte. Era primul pas al Casei Worth în elita pariziană...

Ceremonia era una dintre cele trei organizate la Tuileries de Napoleon al III-lea și împărăteasa Eugénie de Montijo în timpul sezonului de iarnă.

... iar aceasta l-a introdus la împărăteasa Eugénie de Montijo, soția lui Napoleon al III-lea

Lillie De Hegermann-Lindencrone

Împărăteasa era considerată una dintre cele mai frumoase femei de pe continent. Dacă ar fi să-i dăm crezare lui George Sand, toți bărbații erau de-a dreptul îndrăgostiți de ea. Emană frumusețe, strălucire și avea un gust desăvârșit în a-și alege toaletele perfecte, care să o pună în valoare.

Una dintre invitate, americanca Lillie De Hegermann-Lindencrone (1844 – 1928), apropiată a împărătesei, a remarcat, în memorii, că Eugénie eclipsase încă o dată toate femeile prezente: „Nu-mi puteam imagina o apariție mai frumoasă. Culoarele ținutei, postura, buzele expresive, grația emanată...”

Împărăteasa, scrutând sala, a descoperit-o pe Pauline von Metternich. Rochia pe care o purta a impresionat-o într-atât, încât s-a îndreptat spre soția ambasadorului austriac și a întrebat-o direct cine i-a creat ținuta, atât de elegantă, dar, totodată, simplă. Pauline, cu un zâmbet mulțumit pe buze, i-ar fi răspuns: „Un englez; un nume

nou care de-abia a răsărit în lumea modei.” Aflându-i numele, împărăteasa și-a rugat invitata să îl poftască, în numele ei, în ziua următoare, la Palat.

Și așa, a notat în glumă, Pauline în memorii: „El a pășit într-o altă lume, câștigând; în timp ceea ce eu, am pierdut... Din acel moment nu aveau cum să mai existe creații Worth la prețuri mici!”

Dimineața zilei următoare, Charles Worth s-a prezentat la Tuileries. Contemporanii au subliniat un detaliu important: în loc să poarte ținuta obligatorie pentru o asemenea întrevvedere – haină neagră și cămașă albă, accesoriată cu butoni aurii –, domnul Worth a ales să poarte haine de zi cu zi, inclusiv o bonetă pe cap (poate, în amintirea lunilor de glorie din merceria din Bourne!).

Cu toate că Eugénie de Montijo nu făcea parte din categoria acelor femei care erau obsedate de modă, era conștientă că imaginea era cea care începea să conteze din ce în ce mai mult. Așa că un parteneriat cu unul dintre cei mai talentați, dacă nu cel mai talentat creator de modă al timpului, ar fi fost unul binevenit pentru împărat.

O colaborare perfectă: de atunci Worth a gândit ținute în principal pentru capul încoronat al Franței, modelul și cartea de vizită perfecte din toate punctele de vedere. Dar și una destul de obositoare: grație poziției ocupate, Eugénie ajungea să schimbe rochiile și de câteva ori într-o singură zi, iar evenimentele la

care participa erau dintre cele mai variate. Avea nevoie de ținute sobre, dar și de carnaval; de călătorie, dar și de petreceri în aer liber; de iarnă sau de vară...

Ca urmare a înaltului patronaj, până în 1868, Casa Worth devenise epicentrul modei și al eleganței.

Creațiile erau impresionante, nu numai prin lux, coloristică sau accesoriizări, ci și prin noutate... Cum nici împărăteasa, nici Worth nu agreau moda crinolină, amândoi au gândit un plan prin care să o scoată din tendințe. Însă procesul trebuia să fie unul gradual, căci lumea modei era foarte delicată și se putea stârni oricând o revoltă. În funcție de eveniment, Charles Worth a început să îi creeze lui Eugénie ținute mult mai adecvate. S-a întâmplat, de pildă, la o întrecere ecvestră, unde împărăteasa a apărut fără șal – lucru de necrezut pentru o asemenea poziție. Însă, Eugénie a declarat că ar fi fost păcat ca rochia pe care i-o crease Worth să se ascundă sub

Rochie de seară creată de Worth

*Două
interioare...*

un șal sau o capă... Și pariziencele au răspuns rapid, preluând exemplul! Cu un alt prilej, într-o vizită în străinătate, împărăteasa a purtat, cu îndrăzneală, o rochie Worth care nu-i acoperea complet piciorul... Presa a explodat, însă, din nou, femeile au fost încântate!

Dar nu numai creațiile inovatoare l-au propulsat pe Worth într-o asemenea poziție. Au contat enorm și alte genuri de inovații. În primul rând, modalitatea de a-și prezenta creațiile. Casa Worth a fost gândită să emane eleganță de cel mai înalt nivel. Vizitatorul era întâmpinat la intrare de tineri frumoși, ce purtau redingote impecabile. Odată intrat, viitorul client era impresionat de scara monumentală, cu un covor roșu și mărginită de plante exotice. La etajele superioare, saloane spațioase erau spații de așteptare. Alegerea materialelor sau a modelelor reprezenta, apoi, o adevărată aventură. În primul atelier, se puteau admira doar

mătăsurile albe și negre. Ochiul era pregătit pentru ce avea să urmeze în așa-numita cameră curcubeu, unde culorile invadau spațiul. Într-o a treia, materialele grele, precum taftaua, erau regimate. De acum, regizorul Worth era convins că acel care îi pășise pragul era cu totul pregătit să vadă și să aleagă ținuta perfectă. Căci urma cea mai importantă încăpere: *showroom*-ul propriu-zis. Unul dintre pereți era tot o oglindă; în fața lui – cele mai noi ținute create de maestru. Domnișoare zvelte așteptau răbdătoare să le îmbrace pentru a le prezenta clientelor. Ultima oprire – denumită emblematic *Salonul Luminilor* –, iluminată artificial, le permitea clientelor să încerce ele însele experiența de a purta o creație Worth.

De asemenea, și modalitatea de distribuție a creațiilor Worth a făcut diferența. Maestrul a gândit, încă de la început, un sistem de comercializare a celor mai originale modele și în străinătate. Astfel, până pe la

mijlocul anilor 1860, rochiile ce îi purtau semnătura puteau fi găsite chiar și în îndepărtata Americă.

Charles Worth a fost și primul creator de modă care a utilizat sistemul de etichetare a brandului. După cum își amintea Lillie De Hegermann-Lindencrone, fiecare doamnă care voia să impresioneze alega cea mai frumoasă creație a Casei Worth și, cu mândrie, o purta peste tot, deoarece știa că ea va fi ușor recunoscută grație înscrisurilor cu linii mari care se puteau vedea cel mai adesea pe talie.

Una dintre strănepoate, Olivia Worth van Hoegaerden, a declarat într-un interviu că nu neapărat simțul modei reprezenta geniul lui Worth, ci șarmul și marketingul! „Ajungea să fie adulat de toți: chiar și ducesele făceau reverențe în fața lui; acolo el era împăratul.”

Succesul de imagine l-a adus, rapid, și pe cel material. De la peste 500 de angajați în anii 1860, Casa Worth avea să depășească 1.000, la începutul deceniului următor. Printre cei mai importanți clienți se numărau aproape toate Casele regale ale Europei. Dar unii dintre cei mai buni clienți proveneau din exotice colțuri ale lumii, precum India, Japonia sau Egipt. Elita bancherilor nord-americani umplea, la rândul ei, conturile Casei Worth.

Când se stingea din viață, la 10 martie 1895, *The Times* tragea concluzia perfectă: „Băiatul din Lincolnshire i-a învins pe francezi la propriul joc și pe propriul lor teren.” Iar de acolo, a reușit să stăpânească întreaga lume, dar și să creeze ceea ce se numește și astăzi *haute-couture*. ■

... ale Casei Worth

AVANPREMIERĂ EDITORIALĂ

Editura Corint are în pregătire volumul Masacrul din 7 octombrie 2023. O poveste despre trădare, supraviețuire și speranță la granițele Israelului, traducere și note de Sorin Cristescu, cu o prefață de Dragoș Ilinca. Autorul, Amir Tibon, ziarist la importantul cotidian Haaretz, locuia cu soția și cele două fiice în kibbutz-ul Nahal Oz, aflat la granița cu fâșia Gaza și una dintre localitățile atacate de luptătorii Hamas în zorii zilei de 7 octombrie. A fost deci martor ocular al evenimentelor. S-a retras cu familia în camera de siguranță, nelipsită din toate locuințele evreiești din zonă, menită să-i apere pe locuitori în timpul bombardamentelor venite de peste graniță sau în primele momente ale unei incursiuni Hamas. În mod normal, unități ale armatei israeliene soseau în câteva minute și preluau lupta cu elementele infiltrate de peste graniță.

În dimineața zilei de 7 octombrie, acest lucru nu s-a întâmplat. A fost un eșec major al sistemului de securitate israelian. Serviciile israeliene nu au avut informații despre amploarea acțiunii Hamas, iar cele câteva semnalări nu au fost luate în seamă. Autoritățile israeliene s-au bazat prea mult pe sistemul de supraveghere electronică a frontierei, pe care Hamas l-a contracara aproape total. Fiind și o zi de sărbătoare, mulți militari erau plecați în permisie. Atacul Hamas a vizat cu succes punctele de comandă ale unităților israeliene de pe graniță, afectând lanțul de comandă și împiedicând o reacție militară rapidă. Într-un cuvânt, a fost un dezastru, cum statul Israel nu mai cunoscuse.

Vă prezentăm în continuare un scurt fragment din volum.

O DIMINEAȚĂ ÎNSÂNGERATĂ

AMIR TIBON

În cazul unui atac transfrontalier împotriva kibbutz-ului nostru, procedura de urgență era clară: echipa de securitate a comunității urma să lupte împotriva invadatorilor până când era întărită de o forță de ripostă rapidă de la baza militară din apropiere. Soldații ajungeau la intrarea în kibbutz la câteva minute de la începerea asaltului și erau întâmpinați acolo de un membru al echipei locale de securitate, care îi ghida spre atacatori. La ora 07.15, la 7 octombrie, Nissan Dekalo aștepta să facă tocmai acest lucru.

In aceea dimineață, când primul baraj de aruncătoare a lovit kibbutz-ul, la ora 06.30, Nissan a telefonat mai întâi șefului securității kibbutz-ului, care era vecinul meu, Ilan Fiorentino. Cei doi erau prieteni apropiați și chiar și în aceste circumstanțe sumbre erau relativ calmi. „De data asta au început în forță”, i-a spus Ilan lui Nissan, fără a manifesta niciun semn de panică.

Urmând protocolul obișnuit, Ilan i-a cerut lui Nissan să ia vehiculul blindat al echipei de securitate, Land Rover-ul parcat nu departe de casa familiei Dekalo, și apoi să meargă la casa lui Ilan. În timp ce Nissan era ocupat să-și adune armele și să-și îmbrace vesta cu armură ceramică, a primit un telefon de la alt membru al kibbutz-ului.

— Este ceva urgent? a întrebat Nissan.

— Văd *hamasnik*-ii traversând câmpurile noastre, i-a răspuns bărbatul, folosind cuvântul ebraic pentru membrii Hamas. Sunt pe motociclete.

Nissan s-a întors în camera de siguranță și le-a cerut copiilor să încuie ușa.

„Să nu deschideți nimănui, i-a instruit el. Chiar dacă vorbesc ebraică.” Apoi și-a luat pușca M16 și pistolul, a încuiat casa și a alergat spre vehiculul blindat. În timp ce alerga, Nissan l-a sunat din nou pe Ilan. De data aceasta, prietenului său i-au trebuit câteva apeluri pentru a răspunde, ceea ce era neobișnuit. Ilan răspundea întotdeauna imediat la telefon, mai ales în momente de criză. Când i-a răspuns în cele din urmă, a înțeles imediat cauza întârzierii.

— Nissan, mă lupt aici, nu veni, i-a spus Ilan, șoptind repede în telefon.

Autorul

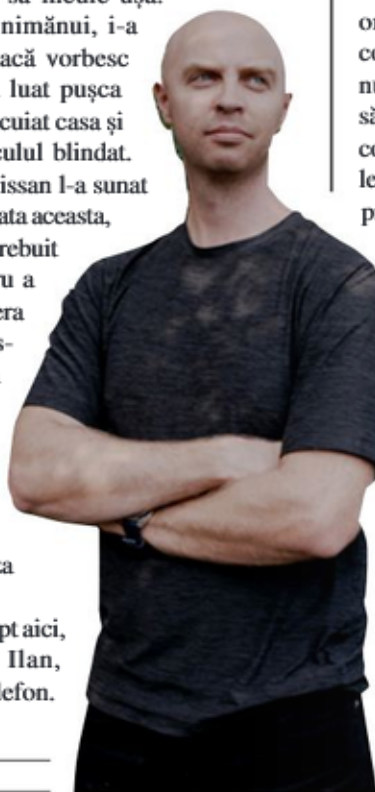

Palestinieni forțează gardurile de protecție de la frontiera cu Israel

Nissan auzea focuri de armă în fundal. Apoi apelul s-a oprit brusc. Nissan se confrunta cu o dilemă. Ar fi vrut să se ducă direct la casa lui Ilan și să-l ajute, neascultându-i ordinul, dar și-a dat seama că probabil Ilan avusese un motiv bine întemeiat dacă i-a spus să nu vină. Dacă Nissan ar fi ajuns singur și s-ar fi întâlnit cu un grup mare de teroriști, aceștia puteau să-l omoare și să ia vehiculul blindat, lăsând întreaga comunitate neprotejată. Cu toate acestea, Nissan nu și-a putut abandona prietenul, așa că a decis să meargă pe un drum ocolit până la casa lui Ilan, conducând printr-unul dintre cartierele rezidențiale ale kibbutz-ului, în loc să folosească drumul principal. În acest fel, spera el, teroriștii măcar nu-l vor vedea când se apropie.

În timp ce înainta pe străzile ocolitoare ale kibbutz-ului, Nissan a primit un telefon de la Beri, alt membru al echipei locale de securitate. Beri l-a întrebat pe Nissan ce se întâmplă și a menționat că Ilan nu răspunde la telefon. Nissan l-a informat și l-a întrebat: Ar putea Beri să vină cu el în vehiculul blindat? Beri a fost de acord fără nicio ezitare. Un minut mai târziu, Nissan se afla în fața casei lui Beri, într-o parte a kibbutz-ului în care teroriștii nu ajunseseră încă. Când a sărit în mașină, Nissan a demarat spre casa lui Ilan, dar nu înainte de a-i preda pușca M16 lui Beri, păstrând pentru el pistolul.

În timp ce el și Beri conduceau spre casa lui Ilan, Nissan a încercat să-și sune prietenul, dar n-a primit niciun răspuns. În același timp, Beri

a văzut un mesaj pe grupul kibbutz-ului. Fusese scris de un bărbat în vârstă, Yonatan „Yonchi” Brosh, care locuia la două case în spatele nostru. „Shoshi a mea este rănită”, a scris el, referindu-se la soția sa de 75 de ani, una dintre cele mai drăguțe persoane din kibbutz, pe care o vedeam în fiecare dimineață în timp ce îmi duceam fiicele la grădiniță. Beri și Nissan au decis că trebuie să meargă acolo și să-i ajute pe bătrâni. Au parcat vehiculul chiar în fața casei lui Yonchi și Shoshi, au coborât și s-au îndreptat spre intrare. Chiar când erau pe cale să intre înăuntru, au văzut pe pământ zeci de tuburi goale de cartușe AK-47.

Nissan l-a apucat pe Beri și l-a tras într-o parte. „Sunt hamasnik-ii care stau acolo și ne așteaptă”, l-a avertizat el. „Nu ne putem descurca singuri. Dacă murim în această casă, nu va mai rămâne nimeni care să lupte.” Întorcându-se la Land Rover, au decis să se îndrepte spre intrarea principală a kibbutz-ului.

Neputând să-l contacteze pe Ilan, Nissan și Beri măcar erau mai conștienți acum de gravitatea situației și de nevoia disperată de sprijin militar. Poate că ajungând la poartă, ar fi putut cumva să-i grăbească sosirea.

Când au ajuns însă la intrarea în kibbutz, încă nu era niciun semn de prezență militară. Nissan era pe cale să renunțe și să conducă singur spre cartierul nou pentru a i se alătura lui Ilan. „M-am gândit, OK, asta este, voi muri”, și-a amintit el. „Odată ce am ajuns la această concluzie, s-a dus toată frica. Eram dispus să fac orice.”

Chiar când se pregătea să se întoarcă, o mașină Mazda albă a apărut, aparent de nicăieri, și s-a oprit chiar în fața porții. Un bărbat cu un pistol a sărit afară și a început să alerge spre kibbutz. Poarta era închisă, așa că omul a escaladat-o. „Primul meu impuls a fost să-l împușc”, a spus Nissan mai târziu. „Așteptam jeepuri militare pline de soldați, nu o singură persoană într-o mașină civilă.” Chiar atunci însă, bărbatul l-a observat și și-a ridicat mâinile în aer. A strigat în ebraică. Lui Nissan i-a luat încă o secundă să-l recunoască.

Cu trei săptămâni în urmă, po-

liția israeliană trimisese o echipă de zece trăgători de elită la Nahal Oz. Cei mai mulți dintre ei erau lunetiști antrenați și veniseră în kibbutz pentru o misiune precisă: să apere nu numai comunitatea, ci și întreaga regiune de graniță. Luptătorii, toți bărbați în vârstă de 20 de ani, dormeau în kibbutz noaptea și supravegheau demonstrațiile de la frontieră, de pe câmp, în timpul zilei. În primele zile ale lunii octombrie, demonstrațiile s-au oprit brusc, dar poliția a decis să-i lase pe polițiști în regiune pentru încă un weekend, pentru eventualitatea în care demonstrațiile urma să fie reluate.

Abia când bărbatul de la poartă a ridicat mâinile, Nissan l-a recunoscut. Era Saul, comandantul echipei de lunetiști.

Locuitor al unui oraș aflat la 15 minute de mers cu mașina spre est, în acea dimineață Saul s-a grăbit să ajungă la Nahal Oz, după ce comandantul său adjunct, care stătea într-una dintre rulote împreună cu ceilalți membri ai echipei, l-a informat despre atacul asupra kibbutz-ului. Acum, după ce sărise peste poartă, îi văzuse pe Nissan și pe Beri și își dăduse seama că nu mai aveau de gând să-l împuște, Saul a alergat cât putea de repede spre Land Rover.

„Am o echipă care luptă aici”, le-a spus el, adăugând că unii erau răniți și se baricadaseră într-o casă din noul cartier, trăgând în teroriști prin ferestre. Trebuia să ajungă la ei. Ar putea Nissan și Beri să-l ia cu mașina? Nissan i-a făcut semn lui Saul să urce în vehiculul blindat, apoi a pornit motorul și a condus cât de repede putea spre partea noastră din kibbutz, folosind de data aceasta drumul principal. Din acel moment, a renunțat la orice speranță de a mai primi întăriri din partea

Un soldat israelian privește victime ale atacului

Memorial pentru cei căzuți

armatei israeliene. „Mi-am dat seama că asta era tot ce avem“, a spus. Era însă hotărât să scoată maximum de rezultate.

Echipa de zece luptători a lui Saul lupta deja în diferite părți ale kibbutz-ului de mai bine de 20 de minute când el, Nissan și Beri au ajuns în noul cartier, la aproximativ două minute după ce pleaseră de la poarta principală. Când s-au apropiat de șirul nostru de case, cei trei au văzut o scenă incredibilă. Drumul nostru era plin de cadavre și o mână de teroriști înarmați alergau printre clădiri, angajați într-o luptă cu un inamic nevăzut.

Land Rover-ul s-a oprit și, sărind din vehicul, comandantul lunetiștilor a intrat în acțiune. „Saul și-a ridicat arma spre unul dintre *mehablim*-i, l-a împușcat de două ori în cap și bum! Am surzit“, a spus Nissan. „Mi-am recăpătat o parte din auz câteva minute mai târziu, dar nu complet. Totul suna ca și cum aș fi fost într-un vis.“

Din camera noastră de siguranță, puteam auzi schimburile de focuri, dar nu aveam idee ce se întâmplă exact. Nu puteam ști cât de aprigă era o bătălie chiar în afara zidurilor noastre: cinci dintre soldați fugiseră în cartierul nostru după ce primiseră un telefon de la vecinul nostru, Ilan, au reușit să ucidă majoritatea teroriștilor din imediata apropiere, dar l-au pierdut și pe unul dintre ei, pe Yaakov Karsninski, ofițer de 23 de ani din Ierusalim, care a murit după ce a ucis patru teroriști și l-a rănit pe al cincilea pe drumul din fața casei noastre. Yaakov nu trebuia să fie în Nahal Oz în

acel weekend; era rândul lui să meargă acasă, dar un prieten din aceeași unitate l-a rugat să facă schimb în weekendul acela pentru a participa la un eveniment de familie, iar Yaakov a fost de acord.

„Băieții noștri au luptat mai bine decât ai lor“, a precizat Nissan mai târziu. „Am văzut cum acești zece luptători au zădărnicit planurile a zeci de *mehablim*-i.“ Ceea ce lipsea însă forțelor Hamas în privința calității se compensa printr-o superioritate numerică enormă. Cu toate că cei nouă luptători supraviețuitori – care se adunaseră cu toții în cartierul nostru, după ce echipa condusă de Amal i-a ucis pe cei din Hamas în grajd și se alăturase camarazilor lor – puteau conta de acum pe sprijinul lui Saul, Nissan și Beri, ei urma să se confrunte cu un număr mare de luptători Hamas, înarmați nu doar cu automate Kalașnikov, ci și cu grenade de mână, grenade reactive și rachete antitanc.

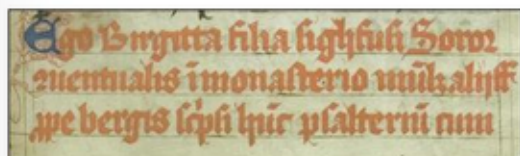
În calitate de cetățean israelian, am sprijinit efortul de război, cel puțin în primele luni ale luptelor. Am fost supărat pentru ceea ce a făcut Hamas și mi-a fost frică de modul în care slăbiciunea israeliană în fața aceluia atac va fi percepută de ceilalți adversari ai noștri din regiune. Dar, ca ființă umană, îmi este extrem de greu să accept nivelul de distrugere provocat de propria țară în Gaza. Ca locuitor din Nahal Oz, care încă mai speră că familia mea se va putea întoarce într-o zi aici, trebuie să mă întreb ce va rezulta din toată această violență – pace și liniște sau și mai multă violență? ■

CUM MIROSEAU MUMIILE EGIPTENE?

Un studiu nou, realizat de Institute for Sustainable Heritage al University College London și de Universitatea din Ljubljana a analizat nouă mumii aflate la Muzeul Egiptean din Cairo. Cercetătorii și-au propus să analizeze mirosurile emise de aceste mumii, dorind să afle mai multe despre procesul de mumificare, despre cum pot fi conservate mai bine, dar și în speranța de a integra mirosurile în muzee. Pentru a separa mirosul original al mumiilor de cel rezultat în urma proceselor de degradare și a materialelor folosite la conservare, cercetătorii au folosit un cromatograf de gaze și un spectrometru al masei.

Se pare că mumiile aveau un miros „lemnos”, aromat și dulce, conform studiului. Acesta se datorează materialelor folosite în timpul procesului de mumificare: rășină, uleiuri și balsamul obținut din conifere. În credința egipteană antică, mirosurile plăcute erau văzute ca un aspect al purității și divinității.

FEMEILE SCRIB ÎN EVUL MEDIU

Un studiu, coordonat de Aaslaug Ommundsen de la Universitatea din Bergen, Norvegia, a examinat în ce proporție manuscrisele medievale au fost scrise de femei. Cercetarea a

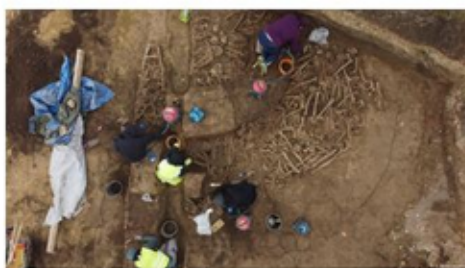
examinat colofoanele – în cazul acestor opere, acestea includ cel mai adesea „semnăturile” scribilor, alături de alte detalii, de exemplu cine a fost comanditarul – din catalogul manuscriselor călugărilor benedictini.

În total, din 23.774 de colofoane analizate, 254 au fost scrise de femei, dintre care 204 s-au și semnat – aproximativ 1,1%. Cercetătorii sunt de părere că cifra adevărată, la nivelul Europei, mai ales în cazul scrierilor în limbi vernaculare, nu în latină, probabil este mai mare. Multe femei scrib își ascundeau sexul, iar studiul s-a limitat la manuscrisele benedictine.

VETERANII LIMESULUI DUNĂREAN

În timpul lucrărilor de renovare a unui stadion din Viena, Austria, în octombrie 2024, s-au descoperit rămășițele a aproximativ 150 de soldați romani din secolul I d.H. Sunt bărbați, având vârste cuprinse între 20 și 30 de ani, și au fost uciși în luptă, întrucât poartă urme de răni de sabie, suliță, pumnal și proiectile. Trupurile au fost așezate dezordonat și aleatoriu, un semn în plus că este vorba de un mormânt improvizat în urma unei bătălii. Alături de oseminte, arheologii au descoperit și bucăți de armură, vârfuri de suliță și un pumnal încrustat cu argint.

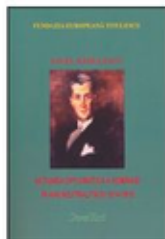
În antichitate, aici se afla castrul Vindobona, un centru comercial important și o fortăreață ce păzea frontiera dunăreană a Imperiului Roman. Descoperirea este deosebită, întrucât, până în secolul al III-lea, romanii de obicei incinerau morții – motiv pentru care foarte rar s-au descoperit rămășițe umane rezultate în urma bătăliilor. Este de asemenea prima descoperire arheologică ce atestă urmele unei bătălii pe limesul dunărean. ■

PENTRU BIBLIOTECA DUMNEAVOASTRĂ

● **Adrian Năstase – TANDEM PENTRU EUROPA: CONTRIBUȚII LA ISTORIA CONTEMPORANĂ A RELAȚIILOR ROMÂNNO-BULGARE**
Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2024, 267 pp.

● **SAVEL RĂDULESCU: ACȚIUNEA DIPLOMATICĂ A ROMÂNIEI ÎN ANII NEUTRALITĂȚII 1914–1916** (Cu o prefață de Adrian Năstase. Ediție de Dumitru Preda)
Editura Cavallioti, București, 2025, 118 pp.

● **Mircea Tănase – EROI ÎNVIȘI AI REVOLUȚIEI. EDIȚIA A II-A, REVĂZUTĂ**
Editura Militară, București, 2024, 156 pp.

● **Lorin Constantin Niculae – DESPRE ARHITECTURĂ, ALTFEL**
Editura universitară „Ion Minicu”, București, 2024, 296 pp.

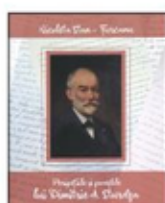
● **Octavian Buda – PRIVIREA LUI THANATOS: EPIDEMII, RĂZBOAIE, ASASINATE, MASACRE ÎN ȘASE ISTORII MEDICALE LOCALE ȘI GLOBALE. EDIȚIE ILUSTRATĂ**
Editura Polirom, Iași, 2024, 463 pp.

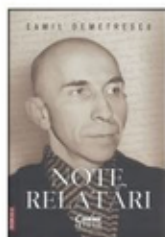
● **Andrei Pandele – DIN „EPOCA DE AUR”**
Editura Vremea, București, 2024, 215 pp.

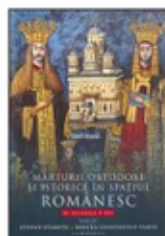
● **Adrian Majuru – TIMPUL ORAȘULUI BUCUREȘTI: FORMAREA ORAȘULUI, ISTORIA MAHALALELOR, MENTALITĂȚII, COMPORTAMENTE**
Editura Oscar Print, București, 2024, 281 pp.

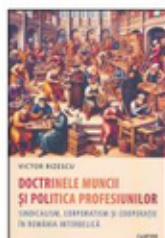
● **PERIPEȚIILE ȘI POVEȘTILE LUI DIMITRIE A. STURDZA** (Colecție întocmită, cuvânt înainte și note de Nicoleta Stan-Turcanu)
Editura Oscar Print, București, 2024, 187 pp.

● **Camil Demetrescu – NOTE, RELATĂRI** (Cuvânt înainte de Mihaela Bărbuș. Ediție îngrijită de Cătălin Strat)
Editura Corint, București, 2025, 589 pp.

● **MĂRTURII ORTODOXE ȘI ISTORICE ÎN SPAȚIUL ROMÂNESC ÎN SECOLELE V – XVI. VOL. II** (Editori: Ștefan Starețu, Mircea Constantin Vadin. Volum publicat cu binecuvântarea Î.P.S. dr. Laurențiu Liviu Streza, mitropolit al Ardealului. Sub coordonarea starețului schitului Sf. Eftrem cel Nou, Protosinghel Clement (Dr. Mircea Constantin Vadin), director onorific coordonator Centrul de studii de teologie și istorie)
Editura Creator, Brașov, 2025, 219 pp.

● **Victor Rizescu – DOCTRINELE MUNCII ȘI POLITICA PROFESIUNILOR: SINDICALISM, CORPORATISM ȘI COOPERATIE ÎN ROMÂNIA INTERBELICĂ**
Editura Cartier, Chișinău, 2025, 167 pp.

● **MUSEUM: STUDII ȘI COMUNICĂRI. SERIA ISTORIE * ETNOGRAFIE * CONSERVARE/RESTAURARE * MUZEOLOGIE * PERSONALITĂȚI CULTURALE. XXII**
Muzeul Viticulturii și Pomiculturii – Golești – Argeș, Editura Horus Center, 2023, 314 pp.

CEL MAI TICĂLOS VICAR

29 septembrie 1641. Petru Bogdan Bakșici, episcopul catolic de Sofia (Bulgaria) și vizitator apostolic, se interesează de starea comunității catolice din Moldova. În vreme ce se afla în Țara Românească, auzise zvonuri negative despre situația enoriașilor moldoveni și despre înalții reprezentanți ai Bisericii. Se hotărăște să călătorească și în țara vecină. La Huși, se întâlnește cu cel mai important cleric catolic din Moldova, Giacinto din Osimo, vicarul episcopului absenteist polon de Bacău. Îl găsește însă într-o stare șocantă: răpus la pat, neputând să se miște, fiind înjunghiat în cinci locuri.

Jan Zamoyski,
episcopul de Bacău
căruiua îi ținea locul vicarul

Comunitatea catolică din Moldova se afla, în ochii mai multor călători străini, într-o stare deplorabilă. Preoții și episcopii, numiți în Polonia, adesea nu mergeau la post. Chiar și în Huși, oraș unde aproape toți locuitorii erau catolici, de obicei nu ținea niciun preot slujba. Locuitorii, în lipsa unei îndrumări spirituale, amestecau elemente ortodoxe sau protestante la slujbă. Neavând un protector implicat, se întâmpla să își piardă și bisericile, care erau, pur și simplu, ocupate de ortodocși.

Situația financiară era gravă, chiar și pe timp de pace. Existau numeroase plângeri că autoritățile catolice din Moldova nu primeau sprijin, adesea nici măcar salariile din Polonia. Traiul și-l câștigau din proprietăți funciare, dar, adesea, ele erau administrate de laici, care nu dădeau socoteală episcopului, precum și din banii pe care-i cereau locuitorilor pentru diverse slujbe.

Giacinto din Osimo a fost un exponent deosebit de corupt al autorităților religioase neglijente din Polonia. Considerat de mai mulți călători un „mare desfrânat”, se îngrijea mai degrabă de propria bunăstare decât de cea a credincioșilor, permițându-i, de exemplu, domnitorului să preia averile Bisericii din Bacău. În schimb, el refuza să officieze botezuri sau cununii dacă nu i se plăteau sume exorbitante. Clericul Antonio de Via l-a numit, „cel mai mare ticălos și cel mai nemernic de sub bolta cerească”.

Cu scurt timp înainte de sosirea lui Bakșici, Giacinto se certase cu un cuplu care întârzia plata pentru căsătorie. Într-o dimineață, vicarul a dat buzna în casa lor, i-a găsit împreună în pat și le-a cerut să-i plătească datoria. Când soțul i-a răspuns că îi promisese că va plăti când va putea, Giacinto, furios, a smuls-o pe soție din pat și a târât-o, aproape dezbrăcată, în altă casă, unde a încătușat-o, zicându-i: „Până nu-mi va plăti bărbatul tău, nu te voi lăsa să pleci de aici!” Mai târziu au ajuns la o înțelegere și femeia a fost eliberată. În aceeași zi, a sosit fratele soțului să îl întrebe pe vicar de ce le-a rușinat familia. Giacinto, drept răspuns, l-a

atacat cu un lemn, iar fratele, înfuriindu-se, a luat un cuțit și l-a înjunghiat. Din porunca domnitorului, fratele a fost arestat.

Auzind acestea, Bakșici l-a demis pe Giacinto. Fostul vicar i-a mărturisit că își propunea, înainte să fie rănit, să meargă să predice la Cioburciu, în Bugeac (astăzi în Republica Moldova). Când Bakșici le-a povestit aceasta preoților misionari din Iași, i-au spus că „nu se ducea în Țara Tătărească cu alt scop, decât pentru a se bucura de mai multă libertate printre oamenii de acolo”. La un an distanță, la stăruințele lui Bakșici, s-a înființat Arhiepiscopia bulgară de Maricanopol, care își propunea să aibă în grijă și bisericile catolice din Moldova și Țara Românească.

Petru Bogdan Bakșici
a fost și autorul
primei istorii a Bulgariei;
prefața manuscrisului său

Catedrala ortodoxă din Huși, apreciată de Bakșici în relatare, în contrast cu lăcașurile de cult catolice din oraș;

fotografie de Cezar Suceveanu

REPERTORIUL ARHEOLOGIC NAȚIONAL

Dr. MARIUS STREINU
(Institutul Național al Patrimoniului)

Necesitatea realizării unui repertoriu al siturilor arheologice în România apare în secolul XIX, când Alexandru Odobescu a trimis învățătorilor din mediul rural un chestionar cu șase întrebări. Le cerea acestora să consemneze diverse informații despre siturile arheologice pe care le cunoșteau, precum: tipologia, descrierea, toponimia, dar și legendele privitoare la locurile însemnate din vechime sau descoperirea de obiecte în cadrul siturilor amintite. În urma acestei acțiuni, Alexandru Odobescu a primit peste 1.600 de răspunsuri care, în anul 1871, au stat la baza redactării unui raport către Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice cu titlul „Notițe despre localitățile însemnate prin rămășițe antice în județul Dorohoi”. A urmat, șapte ani mai târziu, un alt raport, de data aceasta mai amplu, intitulat „Antichitățile județului Romanai”.

În anul 1892 a fost adoptată Legea pentru conservarea și restaurarea monumentelor publice care, prin Regulamentul ei, stabilea obligativitatea inventarierii monumentelor istorice, din care făceau parte atât edificiile, cât și siturile arheologice din preistorie până la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Evidența siturilor arheologice s-a făcut și în acest caz prin chestionare trimise spre completare învățătorilor și preoților de la sate. Ca urmare a acestui demers, la 1 iunie 1897 a fost publicată prima listă oficială a monumentelor istorice, *Inventarul monumentelor publice și istorice din România*, care cuprindea 534 monumente publice și 63 istorice, siturile arheologice fiind introduse în mare parte de Grigore Tocilescu.

EXPUNEREA ON-LINE

În primii ani ai regimului comunist, începând cu anul 1949, Institutul de Istorie și Filozofie al Academiei Republicii Populare Române începea proiectul unui repertoriu arheologic național, care își dorea să cuprindă informații despre descoperirile arheologice începând cu perioada paleolitică, până la întemeierea Țărilor Române. „Repertoriul Arheologic al României” (R.A.R.) era gândit ca un instrument științific, care să pună bazele viitoarei hărți arheologice a țării.

Din păcate, acest proiect nu a fost dus la bun sfârșit, însă o parte din rezultate au fost valorificate de-a

Alexandru
Odobescu

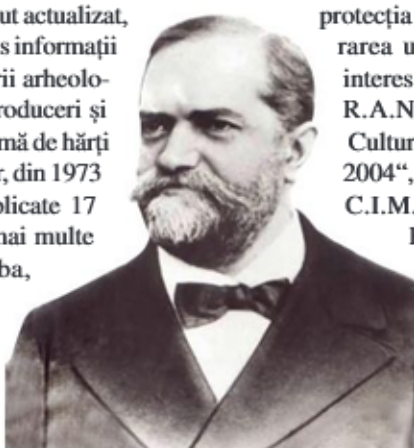
lungul timpului, cu un conținut actualizat, acolo unde cercetările au adus informații noi, sub forma unor repertorii arheologice județene, adăugând introduceri și în unele cazuri anexe sub formă de hărți generale sau detaliate. Așadar, din 1973 până în prezent au fost publicate 17 repertorii, în unele cazuri, mai multe ediții, pentru județele Alba, Bihor, Brașov, Botoșani, Caraș-Severin, Cluj, Covasna, Dâmbovița, Harghita, Hunedoara, Iași, Vaslui, Maramureș, Mureș, Sălaj, Sibiu și regiunea Banat.

După mai bine de 50 de ani de la inițierea

proiectului „Repertoriul Arheologic al României”, în 2001 s-a ivit ocazia de a fructifica rezultatele celor 24 de ani de muncă a arheologilor implicați în acest proiect. Sub umbrela proiectului european Archaeological Records of Europe – Networked Access (ARENA) –, coordonatorul proiectului fiind Archaeology Data Service, Institutul de Memorie Culturală (C.I.M.E.C.; *Magazin istoric*, nr. 7/2025) a început, în parteneriat cu Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, digitizarea arhivei R.A.R. și expunerea on-line, pentru a-l face accesibil și a-l utiliza pentru completarea „Repertoriului Arheologic Național” (R.A.N.). Din nefericire, documentația care compune R.A.R. a putut fi digitizată doar în proporție de 40%, reprezentând 5.522 de înregistrări, aferente la 4.621 de localități.

O inițiativă vizionară a avut Ministerul Culturii în anii '90 ai secolului trecut când, pentru a face accesibilă și a redacta Lista Monumentelor Istorice (L.M.I.), finalizată în anul 1992, a desemnat C.I.M.E.C. să înregistreze L.M.I. într-o bază de date care să permită o regăsire rapidă a informațiilor căutate și o actualizare eficientă. Astfel, între anii 1993 și 1999 au fost înregistrate 4.000 de situri arheologice în baza de date creată în acest scop, reprezentând exclusiv siturile înscrise în L.M.I., devenind astfel nucleul bazei de date a R.A.N. (ran.cimec.ro).

Prin publicarea la 30 ianuarie 2000 a „Ordonanței nr. 43 privind

Grigore Tocilescu

protecția patrimoniului arheologic și declararea unor situri arheologice ca zone de interes național” era instituită baza de date R.A.N. care, prin „Ordinul ministrului Culturii (OMC) nr. 2.458 din 21 octombrie 2004”, s-a stabilit că va fi administrată de C.I.M.E.C. Completarea și actualizarea

R.A.N. s-au făcut prin utilizarea de informații din diverse resurse documentare, precum solicitările de autorizare a cercetărilor arheologice, rapoartele de cercetare, repertoriile publicate, documentele din arhivele instituțiilor deținătoare de patrimoniu arheologic. În acest fel, R.A.N. a devenit un instrument de protecție a patri-

moniului arheologic și resursă științifică.

ACTUALIZARE ȘI CĂUTARE

Baza de date R.A.N. s-a creat pe baza standardului minimal de date pentru situri și monumente arheologice (*Core Data Standard for Archaeological Sites and Monuments*) și a unei serii de specificații ale bazelor naționale de date pentru evidența siturilor și monumentelor arheologice utilizate în Danemarca (Det Kulturhistoriske Centralregister – DKC), Franța (DRACAR), Marea Britanie (MONARCH Heritage Database Management System) și Olanda (ARCHIS).

Aceasta a suferit de-a lungul anilor actualizări substanțiale, atât de conținut, cât și îmbunătățiri ale formei și funcționării. Dacă inițial conținutul

Repertoriu Arheologic Național

Pagina de deschidere (<https://ran.cimec.ro/>) și fișa unui sit (dreapta)

se întemeia mai degrabă pe cantitatea de informație care se dorea a se regăsi în baza de date, ulterior a fost preferată selecția atentă a surselor, precum și îmbunătățirea calității informațiilor, de la localizarea exactă, la descrierea componentelor, cercetare, bibliografie și imagini. În baza de date, fiecare sit arheologic este identificat printr-un cod unic cunoscut sub denumirea de cod R.A.N., este format din codul SIRUTA (Sistemul Informatic al Registrului Unităților Teritorial-Administrative) prin care Institutul Național de Statistică a clasificat localitățile din România; fiecărei localități îi este atribuit un identificator numeric unic, (http://www.dpfb.mdrap.ro/cod_siruta_uat-uri.html) al celei mai apropiate localități pe raza căreia se află situl, la care se adaugă un număr de ordine primit la introducerea în baza de date.

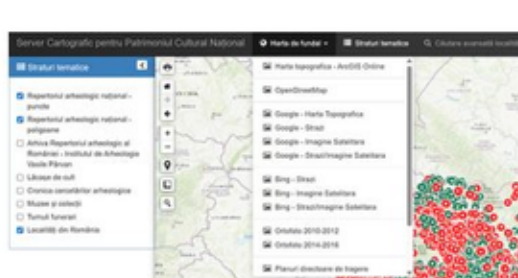
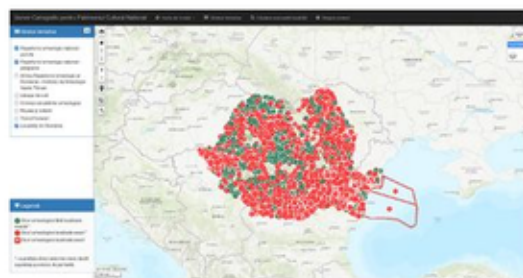
La consultarea bazei de date R.A.N., căutarea siturilor arheologice se poate face după codurile R.A.N. sau L.M.I. În cazul în care utilizatorul nu cunoaște niciunul dintre aceste coduri, căutarea se poate face selectând din lista de 11 criterii: categorie sit, tip sit, componente sit, cod SIRUTA, județ, comună, localitate, epocă, datare, stare înregistrare sau doar siturile ilustrate cu imagini. Fiecarui criteriu îi corespunde o listă de termeni de selecție pentru a rafina căutarea și rezultatul

să poată fi cât mai precis. Criteriului categoriei sit îi corespund așezare, fortificație, edificiu de cult etc. Criteriului tip sit îi corespunde ansamblu urban, exploatare minieră, epavă etc. Criteriului componente sit îi corespund altar, biserică, cuptor etc. Și exemplele pot continua. Modul de afișare online a fișei de sit în baza R.A.N. este sub forma unui raport, unde se regăsesc informații despre sit, cum sunt: localizarea pe harta României, cod R.A.N., nume sit, adresă (dacă există), nume și tip reper hidrografic, formă de relief, descriere, descoperitor, suprafața sitului, descoperiri, cercetare, bibliografie etc. De asemenea, pe aceeași pagină sunt afișate toate imaginile asociate sitului arheologic introduse în baza R.A.N., cât și cele din baza de date Cronică Cercetărilor Arheologice (cronica.cimec.ro), asociată bazei R.A.N.

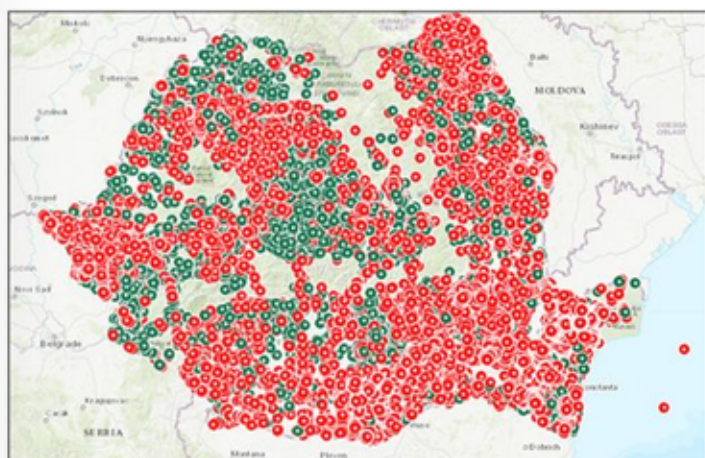
O MUNCĂ ÎN DESFĂȘURARE

Poate cea mai însemnată îmbunătățire a bazei R.A.N. a fost Serverul Cartografic pentru Patrimoniul Cultural Național (map.cimec.ro), realizat în anul 2005. Prin intermediul acestei aplicații, descoperirile arheologice înregistrate în R.A.N. au căpătat o dimensiune spațială prin afișarea în format cartografic. Aplicația permite realizarea

Serverul cartografic (stânga) și instrumentele ce pot fi folosite

Repertoriul Arheologic Național – puncte (<https://map.cimec.ro/Mapserver/>)

de hărți tematice variate folosind instrumente specifice GIS (Geographic Information System) prin combinarea, la alegerea utilizatorului, de elemente geografice și topografice cu cele culturale. Serverul cartografic folosește ca suport de informație spațială serviciile gratuite furnizate de ArcGIS Online, Google și Bing, precum și imaginile aeriene verticale ortorectate, edițiile 2010 – 2012 și 2014 – 2016, ce acoperă întreaga suprafață a României, dar și hărți topografice la scara 1:20000 (Planurile directe de tragere) sau a treia ridicare topografică, habsburgică, la scara 1:200000. Toate aceste date asigură un fundal geografic, topografic și administrativ peste care se încarcă conținuturile mai multor baze de date culturale: R.A.N., Cronica Cercetărilor Arheologice, Ghidul muzeelor și colecțiilor și Arhiva Repertoriului Arheologic al României, tumuli funerari din regiunea Dobrogea și lăcașele de cult din România. Aceste date pot fi consultate atât prin intermediul hărții digitale, cât și prin funcțiile proprii de căutare avansată disponibile on-line.

Inițial, afișarea spațială a siturilor arheologice a fost extrem de dificilă din cauza absenței amplasării exacte exprimate prin coordonate geografice, a ambiguității reperelor descriptive, a imposibilității identificării toponimelor pe hărțile topografice la care aveam acces și a calității hărților anexate repertoriilor județene, care erau, cu puține excepții, niște schițe generale în care siturile au putut fi localizate cu greu. Această problemă a fost depășită, iar astăzi peste 19.933 de situri sunt

localizate prin coordonate geografice precise de tip punct, ceea ce reprezintă cca 72,22% din totalul de peste 27.600, iar 14.665 de situri sunt delimitate prin poligoane, reprezentând 53,13% din total. Din păcate, alte 7.667 (27,78% din total) sunt încă în proces de identificare și localizare.

Actualizarea și crearea de conținut nou în R.A.N. se bazează pe sursele menționate în „Ordinul ministrului Culturii nr. 2.458, din 21 octombrie 2004”, la care de-a lungul timpului s-au adăugat și programe și proiecte naționale și internaționale, așa cum sunt: Programul național de implemen-

tare a unui sistem informațional geografic pentru protecția patrimoniului cultural național imobil (arheologie și monumente istorice) – eGISPAT, Programul Național LINES (linesromania.ro), proiectul Repertoriul arheologic al județului Botoșani, care a avut două ediții, proiectele europene European Landscapes: Past, Present and Future și ArchaeoLandscapes Europe (ArcLand), studiile istorice și arheologice cuprinse în Planurile Urbanistice Generale (P.U.G.) ale fiecărei unități administrativ-teritoriale din România. Acestea din urmă stau la baza P.U.G. și sunt întocmite pentru o perioadă de maximum 10 ani, urmând ca după această perioadă să fie efectuate noi studii.

Repertoriul Arheologic Național este un instrument dinamic, a cărui bază de date este actualizată continuu cu informații. Acest lucru îl face să fie cea mai bună soluție care răspunde nevoii de documentare, repertoriere, diseminare și protecție a patrimoniului arheologic național. Numărul de înregistrări noi anual este de aproximativ 2.000 situri arheologice și aproximativ tot atâtea completări noi aduse conținutului înregistrărilor existente. Continuând în acest ritm, estimăm că în anul 2026 vom depăși pragul de 30.000 situri arheologice înregistrate în R.A.N. Toate acestea sunt rezultatul muncii unui număr mic de specialiști, care depun eforturi zilnice de a îmbogăți cu informații baza de date și a răspunde nevoilor specialiștilor și publicului. Toate informațiile din Repertoriul Arheologic Național au ca sursă munca arheologilor acreditați de Ministerul Culturii, materializată prin studii și rapoarte de specialitate. ■

HOTELUL „CARACAȘ-VICTORIA“ O ISTORIE RECUPERATĂ

RALUCA-IULIANA MOȚEI,
ELENA GAVRILĂ

Strada Șelari, una dintre cele mai vechi artere de circulație din București, situată în inima centrului istoric, a fost martora unor importante transformări urbane de-a lungul timpului. Una dintre clădirile emblematică ale zonei – ce era localizată la numărul 4 – a dispărut din peisajul actual, însă povestea sa a fost readusă la lumină printr-o cercetare arheologică minuțioasă, desfășurată în anii 2013 și 2023 de specialiștii Muzeului Municipiului București.

Doctorul Constantin Caracăș

În prima jumătate a secolului al XIX-lea, pe acest amplasament era situată reședința doctorului Constantin Caracăș, recunoscut drept una dintre cele mai importante personalități medicale ale epocii. Acesta s-a remarcat prin contribuția esențială la reforma sanitară a vremii și a fost un susținător fervent al vaccinării populației împotriva variolei, având un rol crucial în îmbunătățirea sănătății publice. Împreună cu logofătul Grigore Băleanu, Constantin Caracăș a inițiat o subscripție publică pentru înființarea

Spitalului Filantropia, dedicat îngrijirii bolnavilor fără posibilități. El s-a angajat să le ofere asistență medicală gratuită pe tot parcursul vieții sale. Constantin Caracăș a contribuit, în 1817, la fondarea primei tipografii particulare din București, amplasată în fostele case domnești de la Cișmeaua lui Mavrogheni, care a devenit un important centru de tipărire a lucrărilor epocii. În 1828, a fost numit în comisia de gestionare a epidemiei de ciumă, dar a murit în același an, la 31 octombrie, răpus de boală.

Spitalul Filantropia

Despre casa în care a locuit Constantin Caracș au împreună cu soția Irina și cei șase copii, nu se cunosc prea multe detalii. Se știe însă că medicul avea o bibliotecă impresionantă, unde își petrecea mare parte din timpul liber. La fel ca multe alte proprietăți din centrul Bucureștiului, și aceasta a suferit pagube semnificative în urma marelui incendiu din 23 martie 1847, care a devastat o mare parte a orașului. Focul a izbucnit în apropiere, la casele Drugănescu, și s-a extins rapid, afectând numeroase clădiri din zonă. Pe planul întocmit în anul 1852 de maiorul Rudolf von Borroczy, care prezintă situația zonei după refacerea acesteia, putem observa în detaliu proprietatea familiei Caracș. Pe acest teren se aflau trei clădiri distincte, două dintre acestea aveau fațada orientată

spre strada Șelari, iar cea de-a treia era amplasată în partea din spate a parcelei, ocupând întreaga sa lățime.

În anii ce au urmat, moștenitorii familiei Caracș au decis să valorifice proprietatea, transformând-o într-un hotel apreciat de locuitorii și vizitatorii Capitalei. Cunoscut sub numele de Hotelul „Caracș”, acesta a devenit un reper al zonei, atrăgând oaspeți datorită poziției sale centrale și prestigiului asociat numelui familiei.

În a doua jumătate a secolului al XIX-lea, hotelul și clădirile de pe strada Șelari nr. 4 au intrat în proprietatea lui Tănăsache Eliad, proprietarul faimosului „Hotel de France”

de pe Calea Victoriei. După preluarea proprietății, acesta a obținut de la Primărie aprobarea pentru lucrări de renovare și reparații la „otelul dumisale numit Caracș”. Totuși, Tănăsache Eliad nu s-a implicat personal în administrarea directă a imobilelor, încredințând această responsabilitate unor antreprenori. În decursul anilor, spațiile au fost închiriate mai multor persoane, cea mai cunoscută dintre ele fiind Manole Economu, al cărui nume apare în ultimele două decenii ale secolului al XIX-lea în diferite înregistrări legate de proprietatea de pe strada Șelari nr. 4.

Clădirile au fost restaurate și modernizate în mai multe etape în ultimul sfert al secolului al XIX-lea, începând cu hotelul redenumit „Victoria” și inaugurat la 1 decembrie 1878.

Presa vremii promova cu entuziasm hotelul, subliniind avantajul unei locații aflate „în centrul orașului și trebuințelor comerciale” și promițând un „aranjament confortabil și cu odăi călduroase [...], un serviciu prompt și prețuri foarte moderate”. Tot din anunțuri aflăm că hotelul era compus din 32 de camere și că în aceeași incintă funcționau un restaurant și o cafenea, în care se serveau „mâncări gustoase și beuturi delicioase”, acompaniate de muzica artiștilor locali.

Dintr-un proiect de refacere a fațadei și din mai multe fotografii de epocă cunoaștem aspectul clădirilor de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Remarcăm astfel că accesul spre curtea interioară se făcea pe sub un arc cu fronton și elemente decorative. La parterul hotelului se aflau prăvălii cu vitrine la stradă, iar etajul, cu camere de închiriat, era marcat printr-o cornișă înaltă și puternic profilată.

Piese din drogheria Economu

Peretele pivniței hotelului...

Parcela din strada Șelari nr. 4 devenise în acea perioadă un centru animat, unde se mai aflau o locuință, prăvălii, câteva magazine și anexe funcționale. Spațiul găzduia, în acea perioadă, și afaceri comerciale de renume, precum drogheria și magazinul de coloniale Economu sau prăvălia fraților Kepich, specializată în mașini de cusut și velocipede, contribuind astfel la dinamismul și atractivitatea zonei. Acestea erau amplasate într-o clădire situată pe latura sudică a terenului, având forma literei L și deschidere spre strada Șelari.

În perioada postbelică, Hotelul „Victoria” a intrat treptat în uitare, clădirile sale degradându-se constant, până la dispariția completă din țesutul urban în urma cutremurului din 1977. Timp de decenii, parcela a rămas liberă de construcții, iar memoria locului s-a estompat treptat din conștiința colectivă, fiind readusă în atenție odată cu cercetările arheologice recente. Acestea au scos la lumină mai multe structuri de zid, aparținând diferitelor etape de construcție ale Hotelului „Caracaș-Victoria”, alături de anexe contemporane acestuia. De asemenea, au fost identificate vestigii care atestă utilizarea zonei anterior ridicării complexului hotelier.

La sfârșitul secolului al XIX-lea, hotelul de pe strada Șelari nr. 4 era format din două corpuri de clădire: unul de formă patrulateră, cu fațada la stradă, și un al doilea, mai îngust, amplasat perpendicular pe primul, spre vest. Ambele aveau etaj, însă corpul principal dispunea și de un subsol, din care au fost cercetate arheologic două pivnițe de mari dimensiuni. Accesul către pivnița principală se făcea dinspre latura sudică, printr-o scară cu deschidere amplă, specifică arhitecturii epocii. La nivelul parterului, s-au păstrat porțiuni din zidurile

a două camere, amplasate simetric de-o parte și de alta a intrării în corpul principal al clădirii. În cel de-al doilea corp de clădire au fost identificate patru încăperi, două culoare, precum și alte ziduri aparținând Hotelului „Victoria”, ale căror limite exacte nu au putut fi stabilite cu certitudine. Accesul din curtea interioară, aflată în partea sudică a parcelei, se făcea printr-un culoar orientat nord-sud, intersectat de un al doilea culoar ce conducea spre încăperile dezvoltate spre vest. Nivelul de călcare din culoare era realizat dintr-un strat consistent de mortar de ciment, în timp ce în camere s-a păstrat un pavaj din cărămidă, vizibil în două niveluri suprapuse, conservate in situ. Încălzirea edificiului era asigurată prin sobe de teracotă și sobe din fontă, elemente caracteristice confortului urban din epocă.

Pe latura vestică a terenului de pe strada Șelari nr. 4 a existat, încă din secolul al XIX-lea, o clădire cu funcție rezidențială. Cercetările arheologice au confirmat acest lucru prin descoperirea a

... și ruinele acesteia

Ruinele corpului secundar al hotelului

trei ziduri care conturau o construcție de formă rectangulară. Aceasta apare și pe planurile orașului din anii 1895 și 1911, ceea ce arată o corespondență clară între datele din teren și documentele istorice. Spațiul interior, cu o lungime de aproximativ 10 m, era împărțit în trei încăperi, prin ziduri de compartimentare – o împărțire practică, specifică unei locuințe modeste din acea perioadă. Accesul se făcea printr-un gol de intrare de un metru, practicat în latura sudică. Pe toate zidurile perimetrale, sub nivelul treptelor, a fost identificat un strat subțire de arsură, rămas în urma unui incendiu.

La nord de această casă au fost identificate fundațiile a două anexe cu funcție de magazie. Aceste construcții, de formă rectangulară, erau delimitate de ziduri înguste, care conturau spații interioare de mici dimensiuni. În interiorul acestor anexe, precum și într-o amenajare circulară cu rol de decantor pentru un grup sanitar aflat în apropiere, a fost descoperit un număr impresionant de artefacte. Printre acestea se remarcă numeroase recipiente farmaceutice și cosmetice, alături de instrumente medicale, ce proveneau din drogheria înființată aici de Manole Economu. Preparatele

farmaceutice lichide, sub formă de pulberi, pastile sau unguente erau depozitate și comercializate în recipiente confecționate din sticlă, ceramică sau porțelan. Flacoanele, sticlele și borcănașele erau etichetate cu bucăți de hârtie care furnizau informații esențiale despre compoziție și utilizare. Deși majoritatea acestor etichete nu au rezistat trecerii timpului, unele ambalaje păstrau inscripționate numele producătorului sau denumirea produsului conținut. Toate aceste piese au fost abandonate, cel mai probabil, la sfârșitul primului deceniu al secolului al XX-lea, în urma relocării drogheriei din această zonă.

Ialtă categorie importantă de artefacte descoperite este reprezentată de seturi de masă din porțelan, faianță și sticlă, alături de diverse obiecte de uz casnic și de igienă, folosite în hotel sau vândute în magazinele din apropiere. Un număr considerabil de piese din faianță erau decorate prin tehnica transferului, cu motive ornamentale caracteristice celei de-a doua jumătăți a secolului al XIX-lea. Majoritatea elementelor decorative au fost realizate în nuanțe de albastru sau negru-gri, însă apar și tonuri de roz, verde sau mov. Unele vase poartă ștampilele atelierelor de fabricație din Anglia sau din Imperiul Austro-Ungar, o dovadă concretă a circulației intense a mărfurilor în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Diversitatea acestor recipiente scoase la lumină reflectă în mod clar tipologia produselor utilizate și oferite spre vânzare în acea perioadă, contribuind astfel la o mai bună înțelegere a practicilor comerciale și farmaceutice ale vremii.

Cercetarea arheologică și reconstituirea istoriei clădirii de pe strada Șelari nr. 4 readuc la lumină o pagină uitată din patrimoniul cultural al Bucureștiului, oferind publicului ocazia de a redescoperi farmecul unui oraș aflat într-o continuă transformare, în care trecutul și prezentul se completează. ■

**Radio
România
București fm** [98,3 FM]

EXPEDITIA ENGLEZĂ ÎMPOTRIVA CADIZULUI

ANDREI OPREA

Portul Cadiz,
tipăritură de artistul
italian
Francesco Ambrosi,
cca 1680

Este toamna anului 1625. Europa se află în toiul Războiului de 30 de ani, purtat între catolici (preponderent Spania și Imperiul Habsburgic) și protestanți. Anglia, devenită o mare putere navală de mai puțin de un secol, este solidară cu protestanții. Amintirea Complotului Prafului de Pușcă (1605; Magazin istoric, nr. 5/2020), când un grup de catolici a încercat să arunce în aer Parlamentul și să instaureze un monarh catolic, este încă vie. În Parlament se discută deschis despre o „mare conspirație internațională catolică” ce plănuiește să distrugă țara.

Parlamentul, regele Charles I (1625 – 1649) și apropiații săi, mai ales George Villiers, duce de Buckingham și lord al Amiralității, își doresc cu toții un război cu Spania. Pentru purtarea acestui conflict, se strânge o mare flotă, prost aprovizionată, bântuită de ciumă și comandată de un neștiutor.

Inițiativa i-a aparținut ducelui de Buckingham. Un personaj corupt, favorit al regilor James I (1603 – 1625; fiindu-i și amant) și Charles I, avea mulți adversari în Parlament, care doreau să-l cercezeze și să-l demită. De fiecare dată a reușit să scape provocând scandal, instigând conflicte cu Spania sau reacții anti-catolice în Anglia,

ce distrăgeau atenția. În 1621, când Parlamentul dorea să trimită o comisie regală în Irlanda, unde Buckingham strânsese mari averi ilegale, acesta a inițiat o dezbatere pe subiectul planurilor de alianță ale regelui James I cu Spania. Dezbaterile a degenerat într-atât, încât regele a dizolvat Parlamentul. În 1623, în timpul unei vizite-surpri-

ză la Madrid alături de Charles (la vremea aceea, prinț moștenitor), s-a comportat atât de urât, încât, la întoarcere, ambasadorul spaniol la Londra a cerut să fie executat de autoritățile engleze. Episodul l-a atras pe prințul Charles în partida anti-spaniolă, ceea ce a dus, în cele din urmă, la un război direct între cele două puteri.

*Ducele de Buckingham
în postura de lord al Amiralității,
portret de olandezul
Daniel Mytens cel Bătrân, 1619*

AMINTIREA BĂRBII ARSE A REGELUI SPANIOL

În vara anului 1625, flota engleză a ajutat flota franceză să reprime o răscoală protestantă – Buckingham curta Franța pentru o alianță împotriva Spaniei. Parlamentul englez a reacționat imediat: incidentul era o dovadă că Buckingham, lordul Amiralității, era și el membru al conspirației catolice!

Ca să scape, ducele a recurs la vechea metodă. Spania era dependentă financiar de flota ce aducea anual comori din coloniile sale americane (*Magazin istoric*, nr. 6/1987). În secolul trecut, englezii atacaseră de două ori portul Cadiz, punctul de sosire al flotei. Victoriile fuseseră atât de strălucite, încât au falimentat Spania. Prima, din 1587, a și rămas cunoscută în istorie drept „Arderea bărbii regelui Spaniei”.

Ducele avea încredere deplină

în „invincibilă” marină engleză, de a cărei modernizare și eficientizare s-a ocupat personal. Buckingham a negociat o alianță cu Olanda, aflată la rândul ei în război cu Spania, care a trimis în jur de 20 de nave în sprijinul englezilor. În total, s-au strâns în jur de 100 de corăbii, cu 5.000 de marinari și 10.000 de soldați.

Parlamentul însă, neavând încredere în el, a refuzat să îi acorde fondurile necesare. Bani puteau fi obținuți de pe urma prăzilor spaniole, argumentau parlamentarii. În pofida reformelor lui Buckingham, marina engleză nu

*Sir Edward Cecil,
tablou de olandezul
Michiel Janszoon van Mierevelt*

mai era la nivelul din epoca de glorie a secolului trecut. Era lipsită de experiență, neparticipând la vreun conflict de mai bine de 20 de ani. Lipsa de finanțare a îngreunat pregătirile. Mai întâi au fost achiziționate proviziile, iar apoi munițiile. Până s-au strâns banii de muniții (care tot nu au fost suficienți), mâncarea s-a stricat. Pentru a-și arăta sprijinul, între 15 – 24 septembrie, regele Charles I a vizitat Plymouth, portul unde se aduna flota. Spaniolii și-au dat seama de amploarea și importanța expediției în urma acestei vizite.

Buckingham l-a numit co-

mandant pe Sir Edward Cecil, un general iscusit, care a dobândit numeroase victorii pe continent, luptând alături de olandezi și de protestanții germani. Cecil însă nu a comandat nicodată o operațiune navală; Buckingham nu a găsit niciun amiral disponibil.

Încă de la început, alegerea a provocat probleme. Cecil era un individ harnic și curajos, dar adesea nehotărât, fiind depășit de situație. A organizat flota ca pe o armată, împărțind-o în regimente și linii de luptă, iar în fruntea regimentelor a numit ofițeri de uscat, nu marinari, provocând mari confuzii. Disciplina, a argumentat Cecil ulterior într-o scrisoare, ar fi trebuit să fie la fel și pe mare, și pe uscat. Navele olandeze au fost lăsate sub comandă proprie. Cecil convoca aproape zilnic consilii de război din motive lipsite de importanță – ușor de realizat pe uscat, dar pe mare, în funcție de condițiile meteorologice, până se strâneau comandanții

*Regele Charles I, portret din 1636,
realizat în atelierul
pictorului flamand
Anthony van Dyck*

regimentelor putea să dureze și jumătate de zi.

În ciuda eforturilor lui Cecil de a se consulta cu subalternii, întreaga operațiune a suferit din pricina proastei comunicări între regimente și nave și a lipsei de coordonare. Abia la 30 octombrie s-au stabilit obiectivele clare ale expediției. Căpitanii au acceptat cu greu comanda unor *landsmen* („oameni ai uscatului”) și în repetate rânduri au insistat că ascultă doar ordinele regelui. Pentru a-i potoli, Cecil a emis un ordin potrivit căruia „fiecare căpitan este stăpânul propriei nave”, o decizie care a îngreunat și mai mult coordonarea în luptă.

FUGĂRIREA PROPRIILOR NAVE

Regele și Buckingham nu au luat în seamă că toamna și iarna sunt anotimpurile marilor furtuni în Oceanul Atlantic. Marea flotă a zăcut în Plymouth o lună întreagă din pricina vremii nefavorabile. Între timp, s-a descoperit că mai multe nave, inclusiv o navă-comandant de regiment, se scufundau, fiind prost întreținute. Cecil a ordonat ca acestea să fie abandonate și, în mod șocant, l-a demis pe vice-amiralul regimentului respectiv. În cele din urmă, flota a plecat din Plymouth la începutul lunii octombrie, pe parcursul mai multor zile, într-o dezordine completă.

Vântul nefiind favorabil, flota a reușit să iasă din Canalul Mânecii abia după mai multe zile. Brusc, la 22 octombrie, a fost lovită de o furtună care a împrăștiat-o. Mai multe corăbii s-au scufundat. Când Cecil a tri-

Nave engleze, strânse cu ocazia căsătoriei fiicei regelui James I cu un principe protestant german în 1613, pictură de Adam Willaerts din 1622, când opinia publică engleză cerea sprijinirea ginerelui împotriva catolicilor

mis bărci de salvare, ele nu s-au mai întors.

Resturile flotei s-au adunat încet, după trecerea furtunii. Deodată, la 29 octombrie, a fost zărit un grup mare de nave. Englezii, crezând că este flota spaniolă care aducea comori, au început urmărirea, care a durat o zi întreagă. În cele din urmă, și-au dat seama că fugăreau, de fapt, o altă parte a propriei flote, împrăștiată de furtună. Căpitanii respectivi au fost aspru certați pentru că nu și-au arborat steagurile. Înainte de furtună, Cecil încercase să numească câteva nave pe post de „cercetași”, dar inițiativa, deși a fost aprobată de consiliu, a fost uitată.

La 1 noiembrie, flota s-a apro-

„Ark Royal”, nava-amiral a lui Cecil, gravură din 1587 realizată de olandezul Claes Janszoon Visscher

piat de Cadiz. Au capturat trei nave comerciale, una daneză, una franceză și una din Hamburg. Toți căpitanii au susținut că se îndreaptă spre Calais, Franța, dar englezii nu i-au crezut.

Orașul Cadiz se află în vârful unei peninsule înguste ce străpunge golful cu același nume. Între peninsula și țărmul iberic se află Baia (golf mic, în lungul țărmurilor lacustre și marine) Cadiz sau în unele relatări Baia

Puntales. La sosirea englezilor, corăbiile aflate în portul Cadiz s-au retras spre Baia Puntales. A fost o hotărâre pripită; englezii nu puteau cuceri orașul printr-un asalt frontal contra portului, unde se aflau în siguranță. Ar fi fost și capturate dacă lordul de Essex, aflat cu corabia la intrarea în Baia Puntales, le-ar fi oprit. Acesta însă primise ordin doar să ancoreze în locul respectiv și să aștepte alte ordine, ceea ce a și făcut. Cecil, văzând acestea, porni în urmărire, dar nicio navă engleză nu l-a urmat, iar spaniolii au scăpat nevătămați.

În timpul unui nou consiliu de război, a sosit căpitanul unei nave comerciale engleze aflate în Cadiz. El povesti că spaniolii se așteptau la atac și au trimis trupe în oraș. Însă, flota engleză întârziind atât de mult, au ajuns la concluzia că atacul avea să vină altundeva, eventual asupra Gibraltarului, iar soldații au plecat.

N-AR MÂNCA-O NICI MĂCAR UN CÂINE PARIZIAN

Cecil se hotărî să cucerească fortăreața Puntal, aflată la intrarea în Baia Puntales. Era un loc

bun de ancorat, unde marea nu era prea adâncă, dar altfel nu avea importanță strategică – tunurile sale nu aveau bătaie suficientă ca să oprească accesul în golf. Olandezii începură atacul cu un schimb de focuri cu fortăreața Puntal, care dură toată ziua. Nicio navă engleză nu i-a sprijinit. Unii căpitani au susținut că fluxul (iar apoi, refluxul) nu le permitea să înainteze. Cecil, neștiutor, le-a dat crezare.

A doua zi, în toiul slujbei de duminică, amiralul olandez Willem de Nassau a dat buzna furios pe nava-amiral a lui Cecil. Olandezii pierduseră două nave și sute de marinari în timpul confruntării cu fortăreața Puntal; de ce nu au fost sprijiniți?! Cecil ordonă un nou atac, de data aceasta și cu participarea navelor engleze, însă fiecare căpitan a acționat după capul său. Unul dintre ei, Edward Bromigham, a încercat să acosteze înaintea celorlalți, însă, când s-a apropiat cu barca, a sfârșit împușcat cu toți însoțitorii.

La scurt timp, fortăreața a încetat focul. Următoarele acostări au sfârșit mai bine, iar garnizoana s-a predat rapid. Cecil le-a permis spaniolilor să își păstreze armele și să părăsească fortăreața cu toate onorurile. Când au ieșit, englezilor nu le-a venit să creadă: adversarii nu erau soldați, ci o miliție îngrozită, adunată pe fugă, ce rămăsese fără muniție. Englezii și olandezii au pierdut sute de oameni, iar dintre spanioli muriseră doar câțiva.

Cecil porunci ca toate trupele de uscat să debarce. Flota, în afara unei încercări de a captura navele spaniole din golf, avea să se ocupe doar cu aprovizionarea soldaților. Problemele au devenit

„St. George”, în prim-plan, una dintre navele-comandant, pictură de britanicul Charles Edward Dixon (1872 – 1934)

din ce în ce mai evidente: soldații nu aveau muschete suficiente (care, de altfel, erau de slabă calitate), duceau lipsă de apă, de hrană, de lumânări și de alcool. Carnea mai ales, din pricina întârzierilor, „puțea atât de rău, încât nici măcar un câine din grădinile Parisului nu ar fi mâncat-o!”, a consemnat lordul de Essex. Aprovizionarea s-a făcut haotic, mulți căpitani refuzând să își ofere proviziile. Cucerirea fortăreței Puntal nu a fost de ajutor, garnizoana astupând fântâna înainte de predare.

Auzind zvonuri că aveau să sosească întăriri spaniole, Cecil porunci cucerirea istmului care lega Cadiz de țărmul iberic. După ce au fost prinși într-o ambuscadă sângeroasă, englezii au dobândit totuși victoria. Au găsit seara mai multe depozite părăsite, în care se afla „doar ce au lăsat [spaniolii] în urmă ca să ne provoace necazuri”, după spusele lui John Glanville, secretarul lui Cecil: mai multe sute de butoaie de vin.

SOLDAȚII ÎȘI UITĂ ARMELE

Cecil acordă fiecărui regiment o porție din această

pradă, întrucât soldații se plângeau că le lipsește alcoolul. Aceștia însă, fiind flămânzi, s-au îmbătat repede. Au cerut insistent să primească și restul vinului. Au năvălit în depozite, neținând seama de ordinele lui Cecil și de încercările ofițerilor de a-i potoli. „Noi suntem oamenii regelui Charles și luptăm [doar] pentru el, nu ne pasă de altcineva!” – a consemnat Glanville spusele lor.

Situația scăpase de sub control. Cecil, încercând să restabilească ordinea, ordonă ca toate butoaiele să fie distruse. Câțiva comandanți și soldați mai treji au urmat ordinul, spre consternarea celor băuți. Unii soldați băuți au început să plângă, conform lui Glanville, se jurau că nu au apucat să bea nimic și căzuseră în genunchi în fața oștenilor treji, rugându-i să le lase butoaiele. Alții s-au aruncat în valurile de vin ce curgeau din butoaiele distruse, iar unii încercară să prindă cât mai multă băutură cu pălăriile sau coifurile lor. Din fericire pentru englezi, au făcut atâta zărvă în acea noapte, trăgând inclusiv cu armele, încât spaniolii, simțindu-se în inferioritate numerică, nu i-au atacat.

A doua zi, Cecil, indignat de starea soldaților, a considerat că nu mai poate înainta și a ordonat retragerea. Mulți soldați amețiți nu au reușit să îl urmeze, iar alții, de supărare sau pur și simplu uitându-le, nu și-au luat armele cu ei.

Cecil a convocat un nou consiliu. Orașul Cadiz era prea bine fortificat ca să fie luat cu asalt și se apropiuau întăriri

Bătălie între nave spaniole și engleze, pictură din 1608 de olandezul Aert Anthoniszoon; nava engleză din prim-plan (dreapta), „Rainbow”, a participat și la expediția din 1625

spaniole. Oștenii erau flămânzi, lipsiți de provizii și epuizați – solul din jurul fortăreței Puntal era foarte abrupt, prin urmare le era foarte greu să doarmă pe el, iar vremea era neprielnică. Foametea a fost dublată de o epidemie de ciumă. După un scurt bombardament asupra portului, fără rezultat, englezii s-au hotărât să renunțe și să caute, în schimb, flota spaniolă ce aducea comori din colonii.

Evacuarea soldaților a durat câteva zile, timp în care spaniolii au început contraatacul. Mulți englezi erau prea bolnavi sau slăbiți și au rămas în urmă. În acest timp, Cecil și comandanții se gândeau la soarta fortăreței Puntal. Câțiva argumentau că ar trebui să se folosească de ea ca să-și acopere retragerea. Majoritatea însă a considerat că nu se pot retrage dezonorant, lipsiți de orice succes; prin urmare, Puntal trebuia incendiat ca un gest simbolic al victoriei. În plus, din pricina lipsei muniției, oricum nu se puteau folosi de fortăreață.

Flota a plecat, în cele din urmă, după o săptămână de la sosire. Din portul Cadiz s-au tras salve din toate tunurile. Apropiindu-se prea tare, câteva nave engleze au fost avariate, iar două au fost scufundate – una în timpul retragerii, iar a doua s-a constatat ulterior că lua apă.

LA PÂNDĂ, ÎNTOIUL FURTUNILOR

Cecil a dus flota în largul Oceanului Atlantic, sperând să poată intercepta flota spaniolă care venea din colonii. În pofida nereușitei de la Cadiz, marinarii încă se simțeau încrezători – marina engleză era, la urma urmei, „invincibilă”.

Foarte rapid însă s-a agravat problema proviziilor, cea mai dificilă fiind lipsa de apă. Cecil ordonă ca apa să fie suplimentată cu bere. Flota era și supraîncărcată. În afară de marinari, aveau mii de soldați îmbarcați, caii lor, plus răniții și bolnavii de ciumă. Cecil a convocat mai multe consilii de război, dacă să fie trimiși aceștia înapoi în Anglia. Decizia însă a întârziat câteva săptămâni; comandanții se temeau că, dacă ar trimite câteva nave înapoi, atunci ar avea loc dezertări în masă.

De câteva ori, au fost zărite alte corăbii. Din varii motive însă – starea proastă a navelor, a echipajelor, lașitatea căpitanilor sau capriciile vremii – nu au reușit să le captureze. Au reușit doar cu o singură navă, o epavă plină de zahăr, trasă cu parâme de altă corabie, aflată într-o stare atât de proastă, încât fură nevoiți să o abandoneze. Într-o noapte, au dispărut toate navele olandeze – amiralul Willem, sătul, a ordonat întoarcerea acasă. Englezii au dat în cele din urmă de o navă

otomană cu un căpitan portughez renegat, care i-a invitat să acosteze în portul Alger. Aceștia s-au temut însă să nu cadă în robia piraților nord-africani (*Magazin istoric*, nr. 7/2012) și au refuzat.

În acest timp, molima se răspândea. Mai mulți căpitani s-au plâns că nu mai aveau suficienți oameni ca să navigheze. Pe unele corăbii, doar unul din zece oameni mai era sănătos. Cecil luă o hotărâre care a agravat epidemia: navele care duceau lipsă de marinari să primească înlocuitori de pe cele care mai aveau – contaminându-se reciproc. În cele din urmă, scufundară puținele nave capturate, singurul rezultat concret al expediției; pur și simplu nu mai existau oameni care să le manevreze. În tot acest timp, aflându-se în largul oceanului, în mijlocul anotimpului furtunos, din ce în ce mai multe nave dispăreau.

După aproape trei săptămâni, Cecil ordonă întoarcerea acasă. Majoritatea corăbiilor și oamenilor nu au supraviețuit expediției. Când au acostat în Irlanda – furtunile nu le-au permis să ajungă direct în Anglia –, s-a constatat că nava-amiral avea o spărtură; dacă ar mai fi întârziat o zi, s-ar fi scufundat. Cecil nu și-a recunoscut vreo parte din vină. În mai multe scrisori transmise lui Buckingham după revenire a dat vina pe lipsa de disciplină a marinarilor și pe proasta construcție a navelor.

În tot acest timp, flota spaniolă care revenea din colonii, conștientă de pericolul englez, pur și simplu l-a ocolit, urmând un traseu ceva mai lung spre sud. Parlamentul din 1626 a încercat să-l demită pe Buckingham, considerat responsabil. Pentru a-și proteja favoritul, regele Charles I a dizolvat Parlamentul. ■

ÎN BUCUREȘTI ACUM 50 DE ANI

S E P T E M B R I E

O C T O M B R I E

1 9 7 5

Izvorul lui Eminescu se intitulează tableta lui Al. Andrițoiu, din ziarul Informația Bucureștilui. „La capătul Cișmigiului, după ce urci niște trepte de piatră tocită de milioane de pași, gâlgâie un izvor pe care realitatea sau legenda (sau amândouă la un loc) îl leagă de romanticul Eminescu. De fapt, așa i se și spune: Izvorul lui Eminescu. Oricui m-ar întreba dacă într-adevăr Eminescu a stat și a visat lângă acest izvor orășenesc, disciplinat și înrămat cu dale de piatră, i-aș răspunde puternic: da! Trecând peste rigorile documentare ale istoriei literare, aș fi gata să jur că Eminescu iubea acest izvor bucureștean, că venea să-i guste apa, mereu visător în undele lui. Și mi-ar face o mare plăcere să greșesc și să știu că acest izvor nici nu a existat pe timpul lui Eminescu, așa cum n-au existat pe timpul său statui care să îl întruchipeze sau străzi care să-i poarte numele și că acest izvor a țâșnit mult mai târziu, după moartea sa, dar că poporul, în cinstirea marilor clasici, a creat o legendă de lumină și aur între poet și izvor.”

În septembrie și prima decadă a lunii octombrie, vremea rămâne de vară. La Mogoșoaia, vișinii și cireșii, păcăliți de soare, au înflorit a doua oară. Apoi, după 10 octombrie, vremea se răcește.

La începutul lunii octombrie a fost redată în folosință Piața „1 Mai”, scoasă o vreme din circuit de marile lucrări edilitare desfășurate pe bulevard. Se redeschid în această toamnă restaurantul și berăria „București”, de pe Calea Victoriei. Restaurarea clădirii a început în urmă cu un an. Cândva, se numea „Capșa”. Continuă operațiunea de schimbare a tensiunii de la 110 V la 220 V. Anul acesta s-au efectuat 40.000 de asemenea lucrări. A intrat în producție primul lot de parcometre. Primele 30 vor fi montate, la sfârșitul lunii octombrie, în parcare din str. Academiei.

La 3 octombrie sună gongul în marea sală a Teatrului Național, anunțând începutul oficial al noii stagiuni. De fapt, se juca în teatrele bucureștene din septembrie. La 20 septembrie, Adrian Dohotaru distruge, în revista *Flacăra*,

Era dat în folosință Liceul P.T.T.R., din Drumul Taberei

montarea piesei *Titanic vals*, de Tudor Mușatescu, realizată la Teatrul „Bulandra” de Toma Caragiu. „Piesa are un succes nebun, chiar dacă spectacolul de la «Bulandra» e inodor, incolor și insipid. [...] A construit din amintiri și din regrete personale un spectacol bun pentru turnee prin orașele de provincie de odinioară. A vrut să se verifice pe sine și în calitate de regizor și n-a reușit.” Nici interpreții nu sunt mai bine notați. Ileana Stana Ionescu, „împrumutată” de la Teatrul Național, pune „uneori accente de tragediană, alteori de comedie bufă de bulevard cu iz ieftin

și vulgar.“ Tamara Buciucanu Botez „e admirabilă până la un punct [...], dar se trezește adeseori, poate sub influența hohotelor de răs din sală, șarjând, exagerând, împrumutând grimase, onomatopee și interjecții din recuzita clovnilor de circ.“

Un alt mare actor a vrut să-și încerce priceperea de regizor. În *Săptămâna*, Dinu Săraru critică montarea piesei *Peripețiile bravului soldat Svejk*, de la Teatrul Național și mai ales interpretarea lui Dem Rădulescu, care semnează și dramatizarea, și regia. Remarcă vulgaritatea, licențiozitatea care se revarsă pe scenă.

În schimb, Adrian Dohotaru are numai cuvinte de laudă pentru piesa lui Paul Foster, *Elisabeta*, în regia lui Liviu Ciulei. Remarcă momentul în care Lordul primar al Londrei apare pe scenă și strigă: „Oprți mascarada! Eu nu v-am dat voie să jucați această piesă. Piesa asta este o erezie necuvincioasă și indecentă. Eu sunt acela care poate deosebi o piesă bună de o piesă proastă.“ Momentul de stupoare al actorilor – dar și al spectatorilor – este depășit atunci când un actor rostește: „De câte umilinte n-a fost în stare domnul Shakespeare pentru un singur favor al Curții.“ Cîitorilor care n-au trăit în acele vremuri le este mai greu să priceapă subtilitatea momentului. Dar Adrian Dohotaru are și o critică: de ce n-a fost prezent Liviu Ciulei la momentul aplauzelor finale?

În filmul „Elixirul tinereții“ Florin Piersic interpretează, pentru prima oară, un rol de compoziție. Se redeschide cinematograful „Patria“, după două luni de renovare, cu un medalion Charlie Chaplin. La 6 octombrie se deschide stagiunea la Cinemateca.

„De ce nu se mai citește literatură?“ – sună un titlu în *Flacăra*. „Într-o librărie mai răsărită și observ că pe zeci de metri de standuri nu se află niciun cumpărător. [...] Mă gândesc atunci la unele statistici care constată scăderea interesului pentru cartea literară în majoritatea țărilor lumii.“ Din fericire, conchide autorul, la noi se citește încă multă beletristică. În schimb, *Săptămâna* se plînge: „Mare activitate mare editorială! Se constată cu pioșenie atenția editurilor noastre față de scriitorii morți: sunt reeditați pe capete clasicii mai mari sau mai mici. Sunt scoși de la naftalină poeți și prozatori de care nu au cunoștință nici măcar notele de subsol ale studiilor didactice, în timp

O pasiune mai veche a românilor

ce romanul contemporan este ilustrat prin numeroase *policie-uri* semnate de autori consacrați.“

Nu deschideți aparatele de radio pe postul 2 după ora 24.00, la emisiunea „Muzica secolului XX“ – îndeamnă aceeași publicație. Pot fi auzite șuierături supersonice, expieri de sifoane răsuflăte, frâne de mașini, fanfare psihedelize.

Academicianul Constantin C. Giurescu declară în revista *Flacăra*: „Își fac iluzii cei ce-și închipuie că omenirea se va putea dispensa de istorie.“ În același număr al revistei se publică ancheta cu titlul „Câtă istorie cunoaștem și la ce ne folosește?“ Un chestionar cu 11 întrebări este adresat unui eșantion de 152 de persoane: elevi ai unor licee tehnice și de cultură generală, studenți la Institutul Politehnic, ingineri, arhitecți și tehnicieni. Doar 25 dintre cei chestionați au răspuns la toate întrebările și doar 5 au putut oferi și completări. Dar cei mai mulți au dovedit că nu îi interesează și nu pun preț pe cunoștințele de istorie. Iată câteva răspunsuri: Vasile Pârvan a fost naturalist din secolul XVII (inginer); Pietroasa este un vin negru demisec, adevărat tezaur (inginer); Cristofor Columb este rudă cu Columbo (eroul unui serial polițist difuzat de televiziunea română în acei ani; student la Arhitectură); Constantinopolul era să cadă în timpul războiului de independență din secolul XIX (student la Electronică).

La Observatorul astronomic popular din București a fost achiziționată una dintre cele mai vechi și mai rare cărți științifice din lume, *Sphera*, de astronomul și matematicianul Ioannis de Sacrobasco, tipărită în 1608, cu un an înainte ca Galilei să inventeze luneta.

Un responsabil de restaurant se plînge, în urma campaniei contra bacșișului, că dacă el nu mai ia, de unde să dea celor care aprovizionează

Autogara Rahova, stînga, și cea din Pantelimon

restaurantul cu carne, celor care aduc berea, celui care vine cu chiflele calde. Reporterul abordează problema hotărât, cu mult curaj: „Ia, să ne hotărâm, odată și odată, să nu mai dăm! Uite, de mâine dimineață nu mai dăm. Nu mai dau eu, nu mai dai nici dumneata. Nici colo, nici dincolo, nicăieri. Ce-o să fie? O să suspine cinci-șase ospătari, trei frizeri și o manichiuristă, o să strâmbe din nas doi vânzători de pantofi, o să-ți trântescă butelia băiatul de la Aragaz și, încet-încet, într-un consens perfect unanim, oamenii o să se dea pe brazdă.“

George Constantin, Melania Cârje
și Marin Moraru, în piesa *Ultima oră*

La Autogara Pantelimon, sala de așteptare pentru călători este o singură bancă pusă sub cerul liber. „Trotuarul din fața Întreprinderii de încălziminte «Progresul» a fost transformat în peron. Oamenii așteaptă acolo, în soare, în vânt, în ploaie. Nu există nicio tăbliță indicatoare pentru a ști, măcar, în ce loc să aștepte. Patrulează de sus în jos, cu bagajele în mână. Ca niște arcuiri încordate, gata în orice clipă să se destindă. La fiecare mașină tresar, se alarmează. «Dacă e asta?» Uneori fug după ea câteva zeci de metri și văd că nu e. Singurul noroc al călătorului este ca mașina să se oprească lângă el. Ca la ruletă, în dreptul unui număr câștigător. Dacă se-ntâmplă așa și dacă mașina aceea este chiar cea așteptată, atunci călătorește acceptabil, poate chiar găsește un loc. Dacă, nu, rămâne ori posibilitatea de a merge înghesuit și a ajunge cu hainele ferfeniți, ori aceea de a aștepta pe următoarea.“

Există ore când pe Bulevardul Gheorghe Gheorghiu-Dej aglomerația devine insuportabilă, Unii așteaptă să intre la cinematografele de pe

bulevard, alții ies din sălile îmbâcsite, prost aerisite, prost întreținute. La prea puține se mai aplică formula: „Ieșirea prin Sărindar“, stradă care, de altfel, și-a schimbat numele. În jurul cinematografelor proliferază indivizi dubioși, care oferă un bilet în plus la supra-preț. Sunt din aceeași categorie cu vânzătorii de „balene“, de „ciunga“, de flori furate de la

Cimitirul „Bellu“ sau din grădinile publice.

Dacă doriți să gustați delicioasa plăcintă cu germenii – așa scrie pe geamul unității –, o găsiți la patiseria aflată la capătul liniei de tramvai 12, lângă Gara de Nord.

A dispărut clasicul creion pentru oprit sângelui, după ras. Gurile rele spun că ar fi foarte util la limpezirea vinului.

De câteva zile s-au pus în vânzare la magazinul „Cocor“ aragaze colorate în șapte culori, de la bleumarin la roșu, galben sau verde.

La Paris, Dudu Georgescu a primit Gheata de Aur, trofeu decernat de revista *France-Football* jucătorului care a înscris cele mai multe goluri din cluburile europene: 33 de goluri în campionatul național 1974–1975. Lui Marcel Răducanu – este de părere cronicarul sportiv al revistei *Flacăra* – ar trebui să i se explice că e de ajuns să driblez poarta adversă. Altfel îl vom vedea poate plecând cu mingea din Ghencea în Ștefan cel Mare și de acolo, dacă se hotărăște să nu dea gol, la Slobozia.

Fără să existe o interdicție oficial exprimată, toată lumea știa că nu este „sănătos“ să ascuți postul de radio „Europa Liberă“ și mai ales să povestești în public lucrul acesta. În *Săptămâna*, Eugen Barbu îl atacă pe Ben Corlaci, care îl criticase într-o emisiune a respectivului post de radio. „Ciudat lucru, în prima emisiune de la «Europa liberă» m-ați numit un scriitor solid, iar acum sunt numai un *mouchard* și-un mardeiaș. Și mai ciudată amnezie: deși ați fost în vila (cabana) mea de la Poiana Țapului împreună cu soția, socotiți că locuiesc acolo unde a stat cu ani în urmă Lucrețiu Pătrășcanu. Eroare voită. Vila Pătrășcanu, aflată la 100 m de cabana mea, aparține și azi văduvei Pandrea.“ Urmează o listă de întrebări-acuze, menite să îl discrediteze pe preopinent. ■

Rubrică realizată cu sprijinul
Bibliotecii Academiei Române

Continuăm în acest număr să prezentăm maniera în care au fost pedepsite trupurile sinucigașilor în istorie (Magazin istoric, nr. 8/2025).

PEDEPSIREA CADAVRELOR. ÎNTRE SUPLICIU ȘI DAMNARE

IOAN BOTIȘ

*Sinuciderea Lucretiei,
după ce a fost violată
de fiul ultimului rege
al Romei,
Lucius Tarquinius
Superbus (534 – 509 î.H.),
ilustrație
în De Mulieribus Claris,
de Giovanni Boccaccio
(1313 – 1375)*

După impunerea religiei creștine în tot spațiul european, nu se mai putea vorbi de sinucideri religioase, acestea devenind inutile. Niciun motiv religios nu mai putea scuza sinuciderea, considerată de acum înainte o crimă împotriva lui Dumnezeu, a naturii și a societății. Această morală oficială va domina întregul Ev Mediu european, prelungindu-se până în timpurile moderne, chiar dacă aparatul represiv și discursul justițiar al Bisericii și-au pierdut treptat din importanță.

Sfântul Augustin, în *Cetatea lui Dumnezeu*, a teoretizat doctrina rigoristă care va deveni poziția oficială a Bisericii. În lumea creștinismului primitiv, sinuciderile colective au constituit, grație glorificării martirajului, o epidemie. Îngrijorat de numărul mare de sinucideri, Sfântul Augustin a condamnat orice tip de suicid, sprijinindu-și concepția pe porunca „Să nu ucizi!”, fără să prevadă nicio excepție de la această regulă, nicio împrejurare care să justifice renunțarea voluntară la viață. A-ți lua viața, darul suprem de la Dumnezeu,

însemna pentru Sfântul Augustin să-L disprețuiești și să-I aduci o prea mare ofensă, de neiertat.

LEMN, NISIP ȘI PIETRE

În Anglia, Conciliul de la Hartford, desfășurat în secolul VII, a interzis înmormântarea creștinească pentru sinucigași, secolele următoare adăugând noi pedepse pentru cadavru. În nordul Franței, la Lille, în secolul XIII, cadavru sinucigașului era târât până

*Pilate, cuprins de remușcări,
se pregătește să se sinucidă.
Gravură realizată de G. Mochetti
după Bartolomeo Pinelli,
începutul secolului al XIX-lea*

(sursa: <https://wellcomeimages.org/indexplus/image/V0034470.html>)

la eșafod, apoi spânzurat, dacă era bărbat, ars, dacă era femeie. La Metz, cadavrul era scos din casă printr-o gaură săpată sub pragul ușii, închis într-un butoi și aruncat în apele râului. Trupul blestemat era astfel dus departe, fără să murdărească apa râului, pentru a evita întâmplarea legendară referitoare la corpul lui Pilat: după o presupusă sinucidere, corpul său aruncat în Tiber ar fi provocat inundații catastrofale.

În funcție de felul în care s-a sinucis, la Zürich, pedepsele aplicate cadavrului erau diferite: i se bătea o pană de lemn în craniu, dacă a folosit un pumnal pentru a se sinucide; era acoperit cu nisip la 5 m de malul apei, dacă s-a înecat; era îngropat sub un munte cu trei pietre mari puse pe cap, pe abdomen și pe picioare, dacă s-a aruncat de la înălțime. În anumite regiuni ale Germaniei, corpul sinucigașului era spânzurat, de multe ori cu capul în jos, și lăsat să putrezească atârnat, iar în Anglia, sinucigașul era îngropat sub un drum principal pe unde treceau cât mai

mulți oameni, de multe ori la o răspântie de drumuri, după ce i se înfingea un țărș de lemn în inimă.

În penitențialele (scrieri care cuprind păcatele săvârșite) anglo-saxone din secolele VIII și IX, au fost achitate numai cazurile de suicid ale nebunilor sau cele „diavolești”, cu condiția ca persoanele respective să fi avut o viață onorabilă înainte de a fi intrat sub influența diavolului. Suicidul din deznădejde era considerat cel mai grav dintre toate. Sinoadele francilor înăspresc și mai mult tonul: cele de la Châlons-en-Champagne din 813, de la Paris din 829, de la Valence (Franța) din 855 asimilează moartea în duel cu suicidul și interzic rugăciunile și înhumarea creștinească pentru victime. În secolul IX, papa Nicolae I decretează că toate sinuciderile sunt interzise și că nimic nu ar mai putea fi de folos sinucigașilor, care sunt iremediabil condamnați. Autoritățile civile și religioase duc o luptă comună împotriva suicidului, iar măsurile lor disuasive se completează: confiscarea bunurilor și damnarea veșnică.

Poziția Bisericii, mereu intransigentă față de actul sinuciderii, a contribuit la absența sinuciderilor celebre în Evul Mediu. Membrii elitelor nu-și puteau asuma o atitudine considerată lașă de omnipotentă Biserică, sinuciderile din rândurile aristocrației fiind trecute în rândul accidentelor sau ascunse opiniei publice.

Deoarece nu putea fi explicat altfel decât printr-o ispitire diavolească, actul sinuciderii a fost condamnat pe toată perioada Evului Mediu de Biserică, care a făcut din el un act cu totul irațional. Pentru a stopa sinuciderile, Biserica a luat măsuri pentru pedepsirea cadavrului sinucigașului și confiscarea averii acestuia, în speranța că mulți vor renunța la gesturile disperate din dorința de a nu-și lăsa familiile fără bunurile care, în mod normal, li se cuveneau. În anumite cazuri, ținând cont de circumstanțe și de situația familială, judecătorii, civili și eclesiastici, dădeau dovadă de înțelegere și de indulgență.

*Reprezentare medievală
a suicidului Lucretiei,
inspirată din opera lui Valerius Maximus,
Fapte și cuvinte vrednice de luare aminte,
din secolul I*

Sinuciderea Didonei, fondatoarea legendară a Cartaginei, autor necunoscut

SINUCIDERILE NOBILE

Biserica nu-i trata pe toți la fel. În vreme ce sinuciderile celor din clasele de jos erau considerate nedemne, membrii claselor conducătoare puteau înfăptui sinucideri nobile. Sufletul ăranului sinucigaș era condamnat să ajungă în Infern, în vreme ce o sinucidere a unui cavaler sau nobil, în mod obligatoriu curajos, viteaz și plin de calități, atrăgea după sine onoruri civile și religioase. Nu întâmplător, nu au existat în Evul Mediu cazuri de procese îndreptate împotriva cadavrului unui nobil care se sinucisese. Se poate spune astfel că în această perioadă am avut o viziune nuanțată despre suicid, marcată de o suplețe uimitoare.

Dacă nu există condamnări împotriva nobililor pronunțate de instanțe civile, există însă, în literatură, condamnări în masă ale sinucigașilor, indiferent de clasa socială din care aceștia au făcut parte. Astfel, Dante le-a rezervat tuturor sinucigașilor un loc în Infernul imaginat de el. Aceștia au fost plasați în a doua parte a celui de-al șaptelea cerc, cel al violențelor. Vinovați de ofensarea propriei persoane, ei au pierdut orice formă umană: sunt arborii unei imense păduri tenebroase, cu frunze decolorate.

Pentru că au refuzat viața, ei au fost pedepsiți să se lamenteze pe vecie, contorsionați de vânt.

La fel ca în cazul nobililor, moartea voluntară a unui cleric era ascunsă, deformată, prezentată ca un accident sau ca o moarte naturală, scopul evident fiind acela de a evita scandalul. Trupul unui cleric care s-a sinucis a scăpat de execuție datorită tribunalului civil, dar corpul sinucigașului a trebuit predat episcopului. Într-un alt caz, un episcop a dispus ca trupul unui preot care și-a luat viața să fie îngropat în secret, noaptea, în cimitir. Faptul a fost descoperit, corpul a trebuit dezgropat și cimitirul sfințit din nou din cauza profanării suferite. Ca o concesie, s-a decis în cele din urmă reîngroparea cadavrului preotului în pământ nesfințit, în afara cimitirului, fără să fie însă târât sau spânzurat.

Când moartea era suspectă, cadavrul nu trebuia atins înaintea sosirii magistraților municipali (la oraș), a reprezentanților înaltei justiții locale (în mediul rural), a „coronerului” (legist în Anglia). Era redactat un raport, urmat de o anchetă în cursul căreia apropiații defunctului trebuia să depună mărturie, ca și cei care îl cunoscuseră îndeaproape pe sinucigaș. Este evident că zvonurile joacă un rol esențial în această procedură și că rudele au tot interesul să prezinte moartea drept un accident, o crimă sau un act de nebunie, ceea ce nu este foarte dificil, cu condiția „ca obștea sătească să se arate solidară”.

La fel ca și vrăjitoarele, sinucigașii au fost considerați slugile diavolului, pentru ei nemai-putându-se face nimic. Considerați devianți, marginali cultural în cel mai bun caz, disprețuiți, ei erau îngropați în afara spațiului cultural considerat normal, în locuri izolate. Execuția cadavrelor era considerată, în același timp, un ritual de exorcizare, dar și un tratament preventiv.

După pedepsirea cadavrului urma confiscarea bunurilor ce au aparținut sinucigașului. În Franța, beneficiarul acestor bunuri era regele sau nobilul. Această confiscare afecta familia celui ce și-a luat viața, adăugându-se pedepsei suportate de rude de a-și vedea numele compromis pentru o lungă perioadă de timp.

ANCHETĂ DESPRE VIAȚĂ

Începând cu secolul al XIII-lea, unii juriști și-au dorit o temperare a Dreptului în problema suicidului. Astfel, în Anglia, tribunalele au luat

decizia să facă distincția între sinucigașii care sufereau de o maladie mentală și cei considerați „trădători ai propriei persoane“, numai bunurile acestora din urmă fiind confiscate.

În *Utopia*, Thomas Morus susținea că toate tipurile de sinucideri care nu sunt aprobate de preoți și de Senatul Republicii Utopia trebuie pedepsite, trupul sinucigașului fiind aruncat la groapa comună sau într-o mlaștină, fără înmormântare. Suicidul este o măsură rezonabilă, decisă pentru cazurile extreme, pentru a scurta suferințele incurabile. Morus considera că trupul unui sinucigaș nu merita să fie nici îngropat demn și nici ars pe rug.

Condamnarea cea mai rigidă a suicidului se păstrează în predicile teologilor, catolici și protestanți deopotrivă. Moraliștii se arată ceva mai supli în privința acestui subiect, cât despre juriști, ei sunt și mai indulgenți. Condamnarea formulată de teologi este globală și unanimă, dar teologii și moraliștii protestanți par mai fermi decât omologii lor catolici în opoziția față de sinucidere. În Anglia și Scoția, anglicanii, puritanii și presbiterienii sunt unanimi în condamnarea morții voluntare, fără a intra în subtilitățile cazurilor catolice.

În provinciile franceze din secolul al XVII-lea, procedurile urmate în cazul sinucigașilor au fost descrise de Despeisses, jurist și autor de lucrări juridice: „După procesul verbal care descrie circumstanțele în care a fost găsit cadavrul, chirurgii fac un raport. Este inițiată apoi o anchetă despre viața și deprinderile defunctului, cât și despre cauzele probabile ale actului care i-a provocat moartea. Este trimisă o înștiințare rudelor și, dacă a fost într-adevăr sinucidere, este numit un curator pentru a lua apărarea victimei. În timpul judecății, trupul era conservat în nisip sau era sărat ori stropit cu var nestins, cu scopul de a evita o descompunere prea accentuată înaintea execuției. După pronunțarea condamnării, cadavrul se dezgroapă, se târăște pe o împletitură de nuiele, cu fața la pământ, iar cortegiul este precedat de un aprod care face cunoscut motivul execuției. Corpul este atârnat cu capul în jos de o spânzurătoare și, după expunere, aruncat la groapa de gunoi, alături de hoiturile în putrefacție ale cailor.“

Montesquieu, în a 76-a scrisoare persană, critica vehement reprimarea judiciară a sinuciderii. În Europa, legile erau foarte aspre cu cei care se sinucideau: erau omorâți pentru a doua oară. Erau târați în batjocură pe ulițe, erau stigmatizați, li se confiscau averile. Pentru Diderot, sinuciderea era

Celor care se sinucideau li se refuza, din ce în ce mai des, înmormântarea creștină oficiată de un preot, în cimitirul bisericii. Miniatură dintr-o carte de rugăciuni franceză, cca 1490

blamabilă în sine, dar nu de pedepsit, pentru că trebuia considerată o demență, o boală. Marchizul d'Argens și Mérian, scriitori, au condamnat sinuciderea, susținând condamnarea sinucigașilor, în vreme ce filosoful francez Delisle de Sales considera detestabil felul în care erau pedepsiți sinucigașii și familiile lor.

La sfârșitul Vechiului Regim, în Franța, în cele mai multe cazuri de sinucidere s-a renunțat la proces. Englezii se mulțumeau să condamne numai sinuciderile criminalilor, devianților, străinilor, marginalilor și asocialilor. În cazul celorlalți, jurații vegheau la respectarea regulilor de moștenire, bunei reputații familiale, factorilor de stabilitate socială. Nu exista în schimb indulgență față de sinuciderile debitorilor insolvari, care în general inspirau milă. La fel ca și în Franța, autoritățile engleze s-au dovedit necruțătoare față de condamnații și acuzații care se sinucideau pentru a scăpa de justiție.

(Continuare în p. 88)

ISTORIA BIBLIOTECII ACADEMIEI ROMÂNE 1948 – 1989

DANIELA STANCIU

Biblioteca Academiei Române a ales ca în anul 2022, la împlinirea a 155 de ani de la înființare, să inițieze realizarea unei lucrări monumentale care să surprindă spiritul acestui lăcaș de cultură, al personalităților care au trudit pentru afirmarea ei și a patrimoniului de neegalat păstrat în depozite. Lucrarea, intitulată *Istoria Bibliotecii Academiei Române*, a văzut lumina tiparului într-un ritm alert: în anul 2022, un volum dedicat perioadei 1867 – 1885; în anul 2023, trei volume pentru perioada 1886 – 1918; în anul 2024, trei volume referitoare la anii 1919 – 1947, iar în luna octombrie a acestui an vor fi lansate încă trei volume ce vor acoperi perioada anilor 1948 – 1989.

Lucrarea, realizată de un colectiv de specialiști din Bibliotecă, reunește documente păstrate în Arhiva Academiei Române, Fond Biblioteca, referitoare la patrimoniul cu evlavie adăpostit între zidurile Bibliotecii: manuscrise, carte rară, suluri, peceti, stampe, fotografii, hărți, manuscrise muzicale, piese numismatice, cărți, ziare și reviste, foi volante și afișe. Volumele sunt completate cu imagini ale acestor valori neprețuite, cu descrieri ample ale obiectelor de patrimoniu și cu portretele personalităților marcante ale vieții academice, bisericești, culturale și istorice ale neamului românesc.

Volumele care vor fi lansate în această toamnă sunt structurate, ca și în anii precedenți, pe zone de interes și pe colecții. Astfel, primul volum surprinde contextul istoric al anilor 1948 – 1989, când viața culturală, socială,

economică și politică a fost subordonată treptat unui partid unic, Partidul Comunist Român, care a instaurat un sistem totalitar, cu impact semnificativ, inclusiv asupra Academiei Române și misiunii fundamentale a Bibliotecii sale. Capitolele dedicate Colecțiilor de cărți și de periodice ilustrează titlurile cu care s-a îmbogățit Biblioteca prin căile tradiționale: donații, Depozit Legal, schimb internațional de publicații și achiziții, spunând

Prima pagină a ziarului
Scînteia din aprilie 1964, ...

... din ianuarie 1973, ...

povestea acestora și a personalităților care au contribuit la întregul proces de prelucrare și de conservare a lor. Capitolul conceput de Serviciul Bibliografie Națională prezintă rezultatul activității de creare a bibliografiilor, precum și medalioane cu personalități care și-au dedicat viața și activitatea acestui scop. În încheierea volumului se află un capitol închinat relației Bibliotecii cu cititorii săi, relație ce s-a modificat radical, accentul fiind mutat pe obiectivul propagandistic al educării maselor în spirit marxist-leninist, al „democratizării accesului la cultură” și al alinierii tuturor activităților la ideologia oficială.

Volumul al doilea este dedicat exclusiv colecției de Manuscrise, care, între anii 1948 – 1989, se completează într-un ritm alert, înregistrându-se mai multe achiziții, ordonate pe fonduri distincte. Aceasta este perioada în care se separă fondurile de corespondență și arhive de cele de manuscrise.

Cel de al treilea volum este dedicat colecțiilor de stampe, fotografii, hărți, manuscrise muzicale, precum și valoroasei colecții numismatice.

În exclusivitate pentru cititorii revistei Magazin istoric, iată un fragment din primul volum, capitolul Presa românească în perioada 1948 – 1989 sau cum au reușit ziariștii să se afirme în presa dominată de ideologia comunistă.

Periода de după 1948, considerată perioada de instaurare a „democrației populare”, a însemnat pentru presa din România dispariția unor vechi publicații de informații și cultură. Astfel, printre ultimele ziare care părăsesc scena publicistică sunt *Adevărul*, la 31 martie 1951, și *Universul*, la 20 iulie 1953. Cele care au rămas și cele nou apărute prezentau la unison linia partidului comunist, aflat la putere, în articole mai puțin informative și mai mult propagandistice, ceea ce a dus la o reconfigurare și, oarecum, la o simplificare a presei.

Astfel, au ajuns să domine scena gazetărească doar câteva ziare centrale: *Scânteia*, *România liberă* și *Scânteia Tineretului*, care conțineau texte unde, deși informația era aceeași, doar abilitatea gazetarului o făcea să sune diferit.

Ziarul *Scânteia* – organ al Comitetului Central al P.M.R. și, ulterior, organ al Comitetului Central al P.C.R., a apărut în ilegalitate între 15 august 1931

și octombrie 1940, apoi, după o întrerupere între 1940 și 1944, a fost tipărit în legalitate în perioada 5 septembrie 1944 – 22 decembrie 1989. Din 25 decembrie 1989 ziarul se va numi *Adevărul*. A fost un ziar esențial pentru evoluția partidului comunist. Rolul declarat al cotidianului, în perioada de după 1948, era „de apărare a intereselor celor ce muncesc cu brațele și cu mintea”. În paginile sale s-au transmis consecvent, ani la rând, mesajele de propagandă acerbă ale regimului privitoare la problema agrară și necesitatea exproprierii moșierilor, naționalizarea principalelor mijloace de producție, eroismul ostașilor, abnegația muncitorilor ce depuneau eforturi pentru realizarea unui spor în producție și depășirea planului de muncă, reforma

învățămintului.

Editorialele de pe prima pagină înfățișau vizitele de lucru ale secretarului general al partidului, primirile unor înalți demnitari și comunicatele despre „deciziile

... din dimineața
de 22 decembrie 1989...

... și Scânteia
poporului

înțelepte“ ale liderilor comuniști – toate informațiile fiind verificate cu atenție, înainte de publicare, de cenzură. Nu numai tematica era impusă de partid, ci și tehnica scrisului, limbajul folosit bazându-se pe un vocabular redus, cu expresii standard, așa-numitul „limbaj de lemn“.

Dacă în anii '60, în paginile ziarului este invocat V.I. Lenin la comemorarea a 40 de ani de la moarte și Emil Bodnăraș la aniversarea zilei de naștere, începând cu anul 1973 paginile ziarului *Scânteia* sunt invadate de felicitări adresate „tovarășului“ Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român din iulie 1965.

La începutul anului 1948 tirajul ziarului *Scânteia* era de 400.000 de exemplare pe zi, iar în 1951, când se aniversau 30 de ani de la înființarea Partidului Comunist Român, tirajul ajunge la 700.000 de exemplare. În decembrie 1989, în ultimele zile de existență a cotidianului sub titlul *Scânteia*, ziarul, realizat din articole semnate de peste 300 de jurnaliști, ajunge să fie tipărit într-un milion și jumătate de exemplare pe zi.

În luna noiembrie a anului 1989, în paginile *Scânteii* se scriau articole premergătoare Congresului al XIV-lea al Partidului Comunist Român despre conferințele organizațiilor județene de partid,

despre manifestări politico-educative în întâmpinarea Congresului și se analiza îndeplinirea sarcinilor economice cincinale (de obicei cu succes și cu depășirea planului). În perioada 20 – 25 noiembrie presa oglindea exclusiv lucrările Congresului, la care evenimentul major a fost realegerea „celui mai iubit fiu“ în funcția de secretar general al partidului.

Era de neimaginat în acele zile că România va trăi un moment de cotitură. Revoluția din Decembrie 1989 va modifica din nou, după 40 de ani, lumea românească și presa ei. Metamorfoza ziarelor centrale ca formă, dar și din punct de vedere al conținutului, întâmplată în aceeași zi sau de pe o zi pe alta, este grăitoare în acest sens.

Astfel în ediția de dimineață a ziarului *Scânteia* din 22 decembrie 1989 se scria despre *Marea Adunare a oamenilor muncii din Capitală* și despre *Ședința Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R. sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu*. În ediția specială apărută după prânz, sub numele *Scânteia poporului*, titlurile articolelor se schimbă neașteptat, devenind total opuse celor din numărul din dimineața aceleiași zile: *Dictatura a căzut, poporul e liber* și *Victoria adevărului*.

Acceși abordare se observă și în celelalte ziare centrale. ■

PEDEPSIREA CADAVRELOR. ÎNȚRE SUPLICIU ȘI DAMNARE

(Urmare din p. 85)

Nici revoluționarii francezi nu au văzut cu ochi buni sinuciderea, chiar dacă era vorba de moartea unui dușman al regimului, pentru că îl priva pe acesta de pedepsirea publică a celui vinovat de trădarea idealurilor revoluției franceze. Oricum, revoluționarii nu i-au iertat pe sinucigași, i-au condamnat și executat post-mortem, așa cum s-a întâmplat cu Dufliche de Valazé, revoluționar francez din gruparea girondinilor, căruia i s-a ghilotinat cadavrul, după

ce se sinucisese în fața tribunalului.

Statul a adoptat până în secolul XVIII o atitudine mai flexibilă față de sinucidere, dar marile religii ale lumii, iudaismul, creștinismul și islamismul, și-au continuat atitudinea intransigentă față de acest gest, considerând că nicio ființă nu are dreptul de a distruge viața, care este opera supremă a divinității. Chiar dacă în numeroase alte forme religioase sinuciderea e acceptată în mod tacit, excepțiile de încuviințare fățișă sunt rare și chiar această

încuviințare are în vedere o rațiune bine motivată.

Secolul XIX a marcat și debutul unui fel de înțelegere tacită între autoritățile civile și religioase și familiile sinucigașilor. Ca urmare, nu mai au loc execuții ale cadavrelor și nici înhumări discrete. Sinuciderea a fost trecută sub tăcere, iar atunci când era evocată, reținerea era evidentă. Atitudinile au devenit mai discrete, tratând subiectul ca și când nu ar fi existat.

(Va urma)

Am urmărit în numărul trecut începutul politizării cercetării nucleare la Academia Română, în primii ani ai regimului comunist. Urmează continuarea acestui proces în perioada lui Nicolae Ceaușescu pe fondul demersurilor care au dus la construirea primei centrale nucleare române.

ACADEMIA ROMÂNĂ ȘI PROGRAMUL NUCLEAR COMUNIST

GEORGE DUMITRESCU

După ce a început procesul de politizare, când Academia Română a fost transformată în Academia Republicii Populare Române, noul statut, adoptat la 2 iulie 1955, a subliniat și mai mult această caracteristică:

„Academia R.P.R. este o instituție de stat [...], depinde direct de Consiliul de Miniștri, căruia îi prezintă periodic dări de seamă asupra activității sale.” Activitatea științifică se desfășura cu scopul „construirii socialismului în țara noastră”.

În componența secției de științe matematice și fizice au intrat și fizicienii Șerban Țițeica (1908 – 1986) și Ștefan Procopiu (1890 – 1972). Ca membri corespondenți au fost aleși fizicienii Alexandru S. Sanielevici (1899 – 1969) și Theodor V. Ionescu (1899 – 1988).

Cercetările despre fizica nucleară au început să fie prezentate și dezbătute de Academia R.P.R. La 20 și 21 februarie 1956, academicianul Horia Hulubei, director al Institutului de Fizică Atomică, a prezentat raportul Cercetări de fizică nucleară prezentate la Conferința de la Geneva; academiciana Raluca Ripan, Cercetări în domeniul radio-chimiei; Alice Săvulescu, membru corespondent, Aplicarea energiei nucleare în biologie și agricultură; academicianul Ștefan Marius Milcu, Radioizotopii în medicină.

Horia Hulubei

Despre o secție distinctă a fizicii în organizarea Academiei vorbim din 1965, acest domeniu fiind inclus în secția științelor naturale (din 1872) și a celei de matematică, fizică și chimie (din 1948). Primul membru fizician al Academiei Române a fost Emanoil Bacaloglu, ales în 1879. Cu studii la Leipzig și Sorbona, el a fost autorul primului manual universitar de fizică tipărit în România

în 1870 și al primelor articole științifice despre cercetări de fizică efectuate în România.

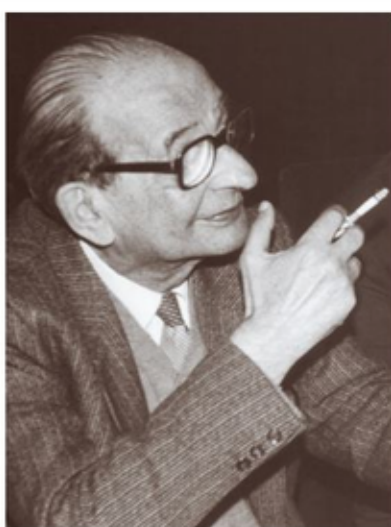
CRITERII DE ACCEDERE FĂRĂ PRECEDENT

După Al Doilea Război Mondial, importanța activității fizicienilor în Academie a crescut

considerabil, odată cu apariția și dezvoltarea cercetării științifice în fizică în mod instituțional în România. În 1949, a luat ființă Institutul de Fizică al Academiei, condus de Horia Hulubei. Institutul s-a separat în 1956 în Institutul de Fizică Atomică (I.F.A.), coordonat de profesorul Hulubei, și în Institutul de Fizică București (I.F.B.), condus de profesorul Eugen Bădărău, membru al Academiei din 1948. Din 1974, centralizarea activității de cercetare a fizicii a avut loc sub tutela Centrului Național de Fizică, ce cuprindea ambele institute (I.F.A. și I.F.B.) și Facultatea de Fizică a Universității din București, condusă de profesorul Ioan-Iovitz Popescu, academician și el din 1974.

În 1969 s-a înființat Consiliul Național pentru Știință și Tehnologie, condus de fizicianul Ioan Ursu, continuator al savantului Horia Hulubei în dezvoltarea programului nuclear românesc. Doctor în fizică din 1956, Ioan Ursu a studiat la Universitatea Princeton din S.U.A. în regim postdoctoral, iar în 1967 a devenit doctor docent în științe naturale. Din 1974, a fost membru titular al Academiei. În 1959, a obținut de la Agenția Internațională de Fizică Atomică o bursă de un an în Statele Unite ale Americii, a avut specializări la Dubna, în U.R.S.S. (1962, 1965), Anglia (1962), Elveția și R.D.G. (1963). În momentul înființării Consiliului Național pentru Știință și Tehnologie, Ursu era de un an și director al Institutului de Fizică Atomică. A ocupat pentru un an (1988 – 1989) funcția de președinte al Secției de Fizică a Academiei Române.

Implicațiile politice în activitatea științifică a Academiei au luat o nouă formă în 1973, când președintele Academiei Republicii Socialiste România era Miron Nicolescu. Criteriile stabilite de secțiile Propagandă și Presă, Organizatorică și Cadre ale C.C. al P.C.R. și de Ministerul Învățământului pentru accederea în Academie, cu acordul lui Nicolae Ceaușescu, erau fără precedent. Propunerile votate de prezidiul instituției urma să fie aprobate de forurile locale ale partidului, apoi acestea ajungeau pe masa Secre-

Șerban Țițeica

tariatului C.C. al P.C.R., altfel spus erau aprobate de Nicolae Ceaușescu (*Magazin istoric*, nr. 11/2004). Același traseu îl parcurgeau, din acel moment, toți cei care deveneau conferențieri, profesori universitari sau doctoranzi.

PIONIER AL FIZICII NUCLEARE, ARUNCAT ÎN GROAPA COMUNĂ

Una dintre personalitățile Academiei era profesorul Șerban Țițeica, fondator al Școlii de fizică cuantică din România, cu studii de licență

la Universitatea din București (fizico-chimie; matematică) și doctorale la Universitatea din Leipzig (1930 – 1934). Profesorul Șerban Țițeica s-a bucurat de un mare prestigiu profesional și de o recunoaștere internațională, fiind considerat fondator al școlii românești de mecanică cuantică. Doctoratul l-a obținut sub coordonarea lui Werner Heisenberg, câștigător al Premiului Nobel pentru Fizică (1932) și întemeietor al mecanicii cuantice.

Ca și Horia Hulubei, Țițeica fusese urmărit de Securitate, începând cu 1957, pentru suspiciuni legate de spionaj în favoarea Statelor Unite ale Americii. Încă din primele note găsite în dosar, reiese că academicianul Șerban Țițeica nu făcuse politică și se manifestase împotriva dictaturii naziste. Fratele său însă, matematicianul

Raluca Ripan

Radu Țițeica, fusese un cunoscut membru al Mișcării Legionare și participase și la Rebeliunea Legionară. După 1944, apropierea de Gheorghe Manu, care se afla în închisorile comuniste, trezea suspiciuni Securității, care considera că astfel de afinități îl poziționau împotriva regimului comunist.

Gheorghe Manu (1903 – 1961) a fost unul dintre cei mai apreciați fizicieni și profesori atomiști ai țării, condamnat la 20 de ani de muncă silnică pentru acțiuni ostile noului regim comunist. Profesorul Manu a fost autorul primului tratat de fizică nucleară din România (1940), care conținea teorii despre izotopi, momente magnetice nucleare și radioactivitate. Celelalte două volume (despre transmutări nucleare și teoria nucleului) nu au mai fost publicate. A activat și el la Institutul Radiului din Paris (1927 – 1934) și a obținut teza de doctorat în 1933, coordonată de laureata Premiului Nobel Marie Curie. Savantul a murit la Aiud în 1961, la vârsta de 58 de ani. Mai cântărea doar 34 kg, iar trupul său a fost aruncat în groapa comună de la Râpa Robilor.

Relația dintre Șerban Țițeica și regimul comunist pare să fi fost una mulțumitoare pentru partid. În perioada 1957 – 1962, profesorul a

Eugen Bădăraș

susținut prelegeri publice în care sublinia rolul P.M.R. în dezvoltarea științei românești. Activitatea delegației R.P.R. la ONU în 1960 sau participarea în 1958, la Geneva, în calitate de delegat al României la Conferința Internațională pentru folosirea în scopuri pașnice a energiei nucleare, erau borne pozitive în cariera lui Șerban Țițeica. La 13 februarie 1961, profesorului universitar Șerban Țițeica, membru al Academiei Române și director adjunct al Institutului de Fizică Atomică, i s-a închis dosarul de urmărire informativă.

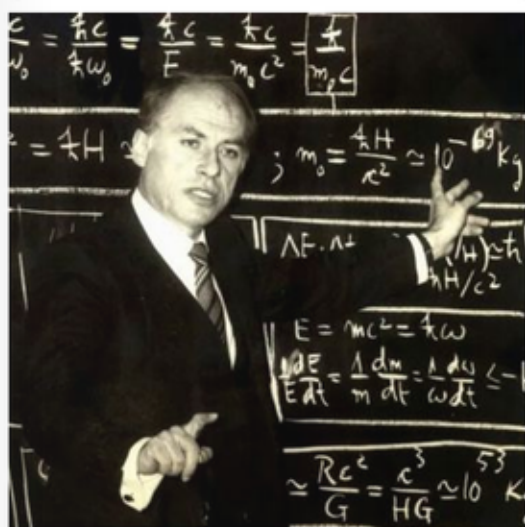
SIMPOZION INTERNAȚIONAL FOLOSIT CA PROPAGANDĂ

La 29 noiembrie 1974, Academia Română inițiază conferința „50 de ani de mecanică cuantică”, în centrul atenției fiind academicianul Șerban Țițeica și comunicarea sa despre conceptele care operează în mecanica cuantică. La acel moment, Țițeica era vicepreședintele Academiei Române, membru permanent al României în consiliul științific al Institutului Unificat de Cercetări Nucleare din Dubna (U.R.S.S.) și era distins cu Ordinul „Steaua Republicii Socialiste România”, clasa a II-a (1971) pentru merite deosebite în opera de construire a socialismului.

Colaborarea directă între U.R.S.S. și România (*Magazin istoric*, nr. 11/2009) avea o componentă specială la nivel academic, așa încât, la 25 decembrie 1975, a fost semnat la București Protocolul privind colaborarea științifică între Academia R.S. România și Academia de Științe a U.R.S.S., pe perioada 1976 – 1980.

Nicolae Ceaușescu a ideologizat profund toate instituțiile importante ale țării, iar Academia Română nu a făcut excepție. În 1981, chiar sub înaltul patronaj al președintelui României, a avut loc la București Simpozionul internațional „Oamenii de știință și pacea”, cu o participare extraordinară. 68 de oameni de știință, savanți, mulți dintre ei laureați ai Premiului Nobel, au participat la o acțiune propagandistică de amploare. La finalul evenimentului, participanții au lansat un „Apel” către guvernele și Parlamentele lumii în

Ioan-Iovitz Popescu la curs,
fotografie din 1982

*Nicolae Ceaușescu în vizită
pe șantierul centralei de la Cernavodă*

care cereau oprirea folosirii armelor nucleare între popoare, îndemnul la dialog, la o pace mondială. Dincolo de țintele pozitive pe care le-au marcat participanții, apelul nu a reprezentat altceva decât un element de propagandă al liderului comunist de la București, care începuse să se considere un emisar al păcii la nivel european și mondial.

După negocieri care au durat mulți ani și cu sovieticii, și cu canadienii, partea română a optat pentru tehnologie CANDU, de proveniență canadiană. În februarie 1981, s-a încheiat contractul pentru partea clasică a Unității 1,

între ROMENERGO (România), pe de o parte, și ANSALDO (Italia) și General Electric (S.U.A.), de cealaltă parte. Un an mai târziu era turnat primul beton la clădirea primului reactor nuclear. Numai că Nicolae Ceaușescu și-a dorit ca o mare parte din centrala nucleară să fie construită în industria românească, pe baza licențelor cumpărate.

La Întreprinderea de Mașini Grele București au fost construite echipamente importante pentru industria nucleară românească. În hala de echipament nuclear s-a construit vasul sub presiune al reactorului. Mai multe uzine și institute de cercetare lucrau pentru programul românesc nuclear. Din acest motiv, în 1989, România se afla între primele zece țări din lume care produceau echipamente pentru energia nucleară. La căderea regimului comunist în România, doar 45% din construcția Unității 1 era realizată. A fost nevoie de renegocierea contractului pentru ca primul reactor să intre în funcțiune abia în 1996. La 7 august 2007 începea să producă energie electrică pentru sistemul național și cel de-al doilea reactor al Centralei Nucleare electrice Cernavodă. Cele două unități asigură aproximativ 20% din necesarul de energie electrică al României. ■

BLITZ... CONCURS

Trimiteți, până la 10 octombrie 2025, prin poștă, e-mail sau Facebook, răspunsul la această întrebare (cu mențiunea **Pentru concurs**) și adresa dumneavoastră și puteți câștiga un abonament pe un an la revista **Magazin istoric**.

– Care era etnia căpitanului navei otomane
care a invitat flota engleză să acosteze
în portul Alger, după înfrângerea de la Cadiz?

Răspunsul corect la **Blitz... Concursul** din iulie 2025 este:

„Charles Dickens”

Premiul de un abonament pe un an la revista **Magazin istoric** a fost câștigat de **doamna Liliana Felicia Mihailescu**, din **București**.

Abonamentul se efectuează începând cu luna ianuarie 2026.

Nu luăm în considerare răspunsurile trimise pe Facebook și pe e-mail fără numele celui care trimite și care nu indică adresa.

Adresa noastră: **Magazin istoric**, Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, sector 5, București

E-mail-ul nostru: **mistoric@gmail.com**

SCRISORI DIN EXIL

Încheiem prezentarea scrisorii păstrate la Hoover Institution on War, Revolution and Peace, între documentele emigrației române, în fondul Constantin Vișoianu (Magazin istoric, nr. 7 – 8/2025). Mulțumim pentru această posibilitate doamnelor ELENA DANIELSON și LAURA COSOVANU.

Constantin Vișoianu

Astfel, servim mai bine țara și pe Majestatea Voastră. Nici acasă și nici în exil noi nu trebuie să ne pierdem cumpătul și să punem țara noastră într-o situațiune periculoasă pe degeaba. În exil, în special, suntem datori să ne cântărim cuvintele cu cea mai mare grijă. Orice mesagiu, orice declarațiune a Majestății Voastre sunt ascultate nu numai de poporul român, dar sunt citite și examinate de oameni cu răspundere din țările libere. Majestatea Voastră are, spre fericirea țării noastre, o înaltă autoritate în ochii tuturor, pentru înțelepciunea pe care, cu orice prilej, a arătat-o.

Aceasta este calea pe care Majestatea Voastră ne-o arată și pe care trebuie s-o urmăm fără greșcală.

Sire,

Dl g[enera]l C. Petre-Lazăr mă mai ține de rău că am trimis Majestății Voastre cores-

pondența prin intermediul d-lui G. Anastasiu [Gheorghe, fost însărcinat cu afaceri al României la Berna]. Am făcut aceasta pentru motive de discreție și de prudență, pe de o parte, și, pe de alta, pentru a pune la dispoziția Majestății Voastre un om discret, competent, cu experiență în chestiunile de politică internațională și pe care știu că Majestatea Voastră îl privește cu bunăvoință. Majestatea Voastră este, la Geneva, lipsită de orice fel de ajutor și sunt convins că serviciile respectuos devotate ale d-lui Anastasiu nu pot fi decât de folos.

Sunt cu cel mai profund respect

Sire,

Al Majestății Voastre

Prea plecat și prea supus servitor,

Președintele Comitetului Național Român

Constantin Vișoianu

CRUCIADA DE LA NICOPOL (1396)

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1										
2										
3										
4										
5										
6										
7										
8										
9										
10										

ORIZONTAL:

1) Supranumele dinastic al lui Ștefan cel Întăi, principe sârb supus Imperiului Otoman, conducătorul șarjei călăreților sârbi care a decis soarta cruciadei. 2) Peninsula din Asia de Vest, unde sultanul Baiazid a săvârșit mari cuceriri, de unde proveneau spahii de pe flancul otoman stâng. 3) Strâmtoare ce leagă Europa de Asia, aflată sub control otoman, spre deosebire de Bosfor, pe care flota cruciată nu a blocat-o, întrucât trupele sultanului se aflau deja de partea europeană. 4) Republică italiană ce avea interese comerciale în Marea Neagră, care a acordat un important sprijin naval cruciaților, alături de Veneția și de cavalerii iohaniți. 5) Ștefan Ștefănescu – Adolf Armbruster – „Norme de minerit radioactiv“ (abr.). 6) Oraș francez, unde ambasadorii regelui Sigismund de Luxemburg, trimiși să ceară ajutor apusean împotriva otomanilor, s-au întâlnit cu ducele Filip al II-lea de Burgundia, un sprijinitor important al cauzei cruciate – Efectivele cruciaților,

în număr de aproximativ 20.000, pe baza analizei surselor. 7) Regiune istorică, împrejmuită de Munții Carpați, prin care regele Sigismund dorea să treacă armata cruciată pentru a strânge sprijin, însă cavalerii occidentali, însetați de glorie, au preferat drumul direct pe Dunăre – Codul ISO al limbii tacana. 8) Pierderile suferite de cruciați, catastrofale, majoritatea pierind în luptă sau executați – Starea în care a degenerat bătălia în urma contraatacului otoman, trupele cruciate ajungând într-o dezordine totală. 9) Ioan Rusu – Ofițer în armata otomană, comandantul corpului de ieniceri – De asemenea. 10) Punctele de trecere ale Dunării în epocă, cel dintre Nicopol și Turnu fiind deosebit de important din punct de vedere strategic (art.).

VERTICAL:

1) Rege al Regatului de Neapole (1386 – 1414), pretendent la tronul Ungarici, care, după dezastrul de la Nicopole, a încercat să profite de slăbiciunea lui Sigismund ca să-i cucerească tronul. 2) Mătușa lui Mircea cel Bătrân, căsătorită cu țarul bulgar Ivan Strațimir de Vidin, soțul alăturându-se cruciaților și fiind aspru pedepsit de otomani după înfrângere – Numele latinesc al unui comitat maghiar aflat între Dunăre și Sava, regiune de frontieră contestată cu Serbia, un factor ce a contribuit la supunerea sârbilor față de Imperiul Otoman. 3) Oraș aflat astăzi în Croația, cucerit de regele Neapolelui în 1403, când acesta a încercat să-l uzurpeze pe Sigismund în urma cruciadei eșuate – Cavaler francez, sfetnic al lui Jean de Nevers, care a murit în luptă în timpul primului contraatac otoman, încercând să-și apere seniorul (de Chasseron). 4) Codul poștal al localității Attard, Malta – Cuscul faraonului Amenhotep al III-lea. 5) Armata cruciată, înainte de luptă, cerând ajutorul lui Dumnezeu – „Association des Écrivains et Artistes Révolutionnaires“ (abr.). 6) Comună franceză – Radu Leon – Grigore Iunian. 7) Amiralul Franței, cel mai bătrân cavaler francez la Nicopole, o fire cumpătată, care a sprijinit propunerile strategice ale lui Sigismund și Mircea (Jean de..., 1341 – 1396) – Starea rea, vrednică de plâns, în care au fost ținuți prizonierii cruciați de sultanul Baiazid, desculți și aproape dezbrăcați până la primirea răscumpăraților. 8) Râu din Țara Românească, unde, la un an după cruciadă, Mircea cel Bătrân a învins o oștire otomană ce se întorcea de la jaf din Transilvania. 9) Bei otoman, despre care se crede că ar fi trăit 129 de ani probabil din pricina confuziei surselor, comandant de achingii la Nicopole. 10) Titlu domnesc purtat de voievozii români, având înțelesul de „uns al lui Dumnezeu“; Mircea cel Bătrân a bătut monede în care apare sub forma „IWAN“ – Locuitorii de origine germană ai Transilvaniei, de la care Mircea cel Bătrân cumpăra arme pentru oștirea sa (art.).

Dicționar: TNA, ATD, ANEN, ELNE.

Andrei OPREA

DIALOG CU CITITORII

RELATIILE ROMÂNŌ-CEHE

Doamna MARIANA CODREȘ, din București, ne-a transmis completări referitoare la articolul Relațiile culturale ceh-române la centenar, scris de prof. Libuše Valentová și apărut în numărul 2/2025 al revistei: Aș dori să adaug la numele celor care au făcut posibile aceste relații culturale pe acela al domnului profesor Zdeněk Wittoch, autorul (în colaborare cu alți lingviști) unui dicționar ceh-român, apărut la Praga, în 1961.

L-am cunoscut cu ocazia unei excursii la Histria. Dânsul era premiat în felul acesta de Academia cehă, iar eu eram în concediu. Era uscat, roșcat de la natură și stacojiu de la soarele litoralului dobrogean. După primele fraze, rostite într-o română impecabilă gramatical, a trebuit să-mi reprim un zâmbet. Profesorul semăna cu „bravul soldat Švejck“

[personajul principal al romanului satiric cu același nume, despre al cărui autor, Jaroslav Hašek, puteți afla din articolul Destinul unui anarhist. Jaroslav Hašek, publicat în numărul 12/2022 al revistei noastre]: nu reușea să istorisească ceva până la capăt, pentru că se iveau și iar câte o etimologie care se cerea neapărat disecată; alega cu grijă cuvinte expresive, netocite de uzul excesiv. De exemplu, a rugat-o pe mama mea să vorbească ceva mai tare pentru că dânsul „a devenit cam fudul de urechi“.

Ultima dată l-am întâlnit la Praga. În locul locvacității de

odinioară se instalaseră exasperarea și pesimismul motivate de eșecul „Primăverii de la Praga“ și de brutala ocupație sovietică, „cu mult mai apăsătoare decât cea germană din 1940“.

Correspondenta noastră ne-a transmis și o scrisoare în original a profesorului Wittoch, din 12 februarie 1981, în care acesta vorbește de familia sa într-o română perfectă.

Doamna CODREȘ a dorit de asemenea să adauge un amănunt referitor la renumitul medic parazitolog Virgil I. Nițulescu (1896 – 1989), amintit în articolul Povestea unei medalii de argint, apărut în numărul 7/2025 al revistei. Correspondenta noastră, alumna al Facultății de Medicină, i-a fost studentă. Ne-a transmis fotografia unei pagini din carnetul ei de note, unde ne-a arătat că domnul profesor se semna Nițulescu, cu toate că în alte surse, inclusiv în Dicționarul enciclopedic român, apare sub forma Nițulescu. ■

ANUL III DE
al anului școlar

SEMESTRUL I

EXAMENE

NO.	Obiectul	Numele profesorului sau conferențierului	Data prezentării la examen	Semnatura examinatorului
1	Patologie internă	Prof. Dr. Nițulescu	18.11.1981	
2				
3				
4				
5				
6				
7				
8				
9				
10				

Doamna Codreș

Dragi cititori, vă puteți asigura continuitatea colecției revistei Magazin istoric prin abonarea la oficiile Poștei Române. Revista Magazin istoric figurează în catalogul Poștei Române, la poziția 19.356. Abonamentul se poate realiza și online, pe website-ul Poștei Române: <https://www.posta-romana.ro/abonamente-presa/magazin-istoric-328.html>.

Revista poate fi ridicată și de la sediul redacției din Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, sector 5 (interior 3706 de la intrare sau numerele de telefon 0755.290.606 și 021.312.68.77).

Vă punem la dispoziție, cu abonament, și versiunea online a revistei. Pe website-ul nostru, www.magazinistoric.ro, la rubrica Abonamente la ediția online găsiți cum se poate realiza abonamentul. Se poate face pe o perioadă de trei luni (9 lei), șase luni (18 lei) sau un an (36 lei). Pe perioada abonamentului, aveți acces la toată colecția revistei, de la primul număr, aprilie 1967, accesând rubrica Arhiva de pe website.

Îi rugăm pe autorii și colaboratorii revistei noastre să ne trimită fotografiile care însoțesc articolele în format tiff sau jpeg pe adresele de e-mail: mistoric@gmail.com și mistoric1967@yahoo.com; de asemenea, să redacteze articolele cu diacritice românești. Toate materialele trimise sau predate redacției nu se returnează.

CONTENTS (Romanian History) School begins! ● **I.-A. Pop** Romanians during the time of the Asen dynasty and Negru Vodă ● **C.M. Florian, H. Welz** Romanian troops at the Don River Bend ● **C. Vlasin** A document by King Matthias Corvinus at the Bistrița-Năsăud archives ● **H.P. Hann** Nicolae Ceaușescu's desired dam over the Olt River was never built ● **A.-S. Ionescu, S. Ionescu** Unpublished recollections about the illustrator Theodor Niculescu ● **A.-C. Irian** Dog photographs in Romania ● **M.E. Ionescu** 1848 – 2010. The different schools of thought in Romanian foreign policy (XXX) ● **G. Filitti** Letters from former days: Financial troubles among the Ghica and Cantacuzino families ● **C. Marinescu** An arty boulevard in Câmpulung Muscel ● **E. Latham Jr.** American Unitarians and Transylvania (III) ● **M. Streinu** The National Heritage Institute: The national archaeological register ● **R.-I. Moței, E. Gavrilă** Stories of Bucharest: The "Caracas-Victoria" Hotel ● In Bucharest, 50 years ago ● **D. Stanciu** An invitation to the Academy Library: A new volume of the history of the Library ● **G. Dumitrescu** Nuclear science and the Romanian Academy during the Communist era (II) ● Romanian documents at Hoover Institution (CCXXXIII)

СОДЕРЖАНИЕ (Румынская история) Начинается учебный год ● **И.-А. Поп** Румыны в эпоху Асанов и Раду Негру (Негру Воевода) ● **К.М. Флориан, Г. Велц** Румынские войска у излучины Дона ● **К. Власин** Документ короля Матиаса Корвина в архивах г. Бистрица-Нэсэуд ● **Х.П. Хани** Плотины, которую Николае Чаушеску желал в долине реки Олт, не была построена ● **А.-С. Ионеску, С. Ионеску** Неизданные воспоминания о живописце-графике Теодора Никулеску ● **А.К. Ириан** Фотографии с собаками в Румынии ● **М.Е. Ионеску** 1848 – 2010. Школы мышления во внешней политике Румынии (XXX) ● **Дж. Филитти** Когда-то люди посылали письма друг другу: финансовые трудности в родах Гика и Кантакузино ● **К. Маринеску** Богемный бульвар в г. Кымпулунг-Мусчеле ● **Э. Лэтэм мл.** Американские унитарии и Трансильвания (III) ● **М. Стреину** Институт Национального Наследия: археологический репертуар ● **Р.-И. Моцей, Е. Гаврилэ** Истории Бухареста: гостиница «Каракаш-Виктория» ● В Бухаресте 50 лет тому назад ● **Д. Станчу** Приглашение в Библиотеку Академии: новый том об истории библиотеки ● **Дж. Думитреску** Ядерная наука и Румынская Академия при коммунизме (II) ● Румынские документы в Институте Гювера (CCXXXIII)

magazin istoric

Apare lunar, se găsește de vânzare la chioșcurile de difuzare a presei. Abonamentele se fac la oficiile poștale, factorii poștali de la orașe și de la sate sau la redacție (pentru cititorii din București).

Cititorii din străinătate se pot abona direct la redacție, pe adresa Calea 13 Septembrie, nr. 13, mezanin, camerele M364 și M366, cutia poștală 45, cod 050711, București, România; e-mail: mistoric@gmail.com sau mistoric1967@yahoo.com; cont bancar B.C.R., sucursala Unic, RO80RNCB0080005630130002 (USD) sau RO15RNCB0080005630130008 (EURO). Plata se poate face prin virament sau cec bancar.

Prețul unui abonament pe un an este de 75 EURO sau 90 USD. Vă rugăm să indicați adresa poștală unde doriți să primiți revista și data de la care să înceapă abonamentul

magazin istoric

